

DENEMARKEN

IMPRESSIES VAN EEN WERKVERBLIJF

IN DE VERSLAVINGSSECTOR

Peter Aertsen

2008

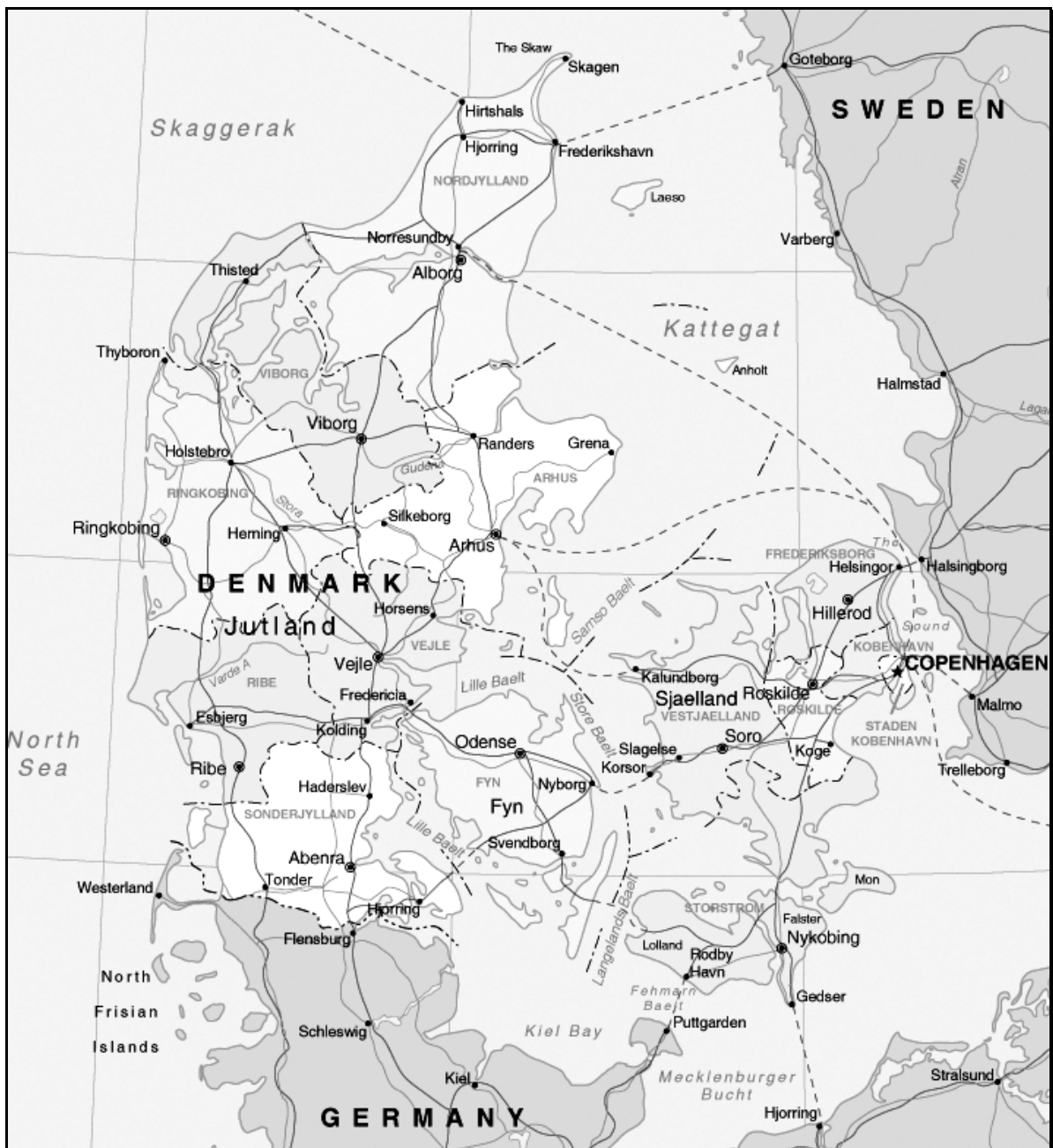
met de steun van het provinciebestuur van Antwerpen

december 2008

eindredactie: Veerle Uytterhaegen en Bernard Bruggeman

KAART DENEMARKEN

voor Christine en Tom

Everyone says you're amazing now that you're clean
Only you know who the real ones are cause you've seen
There's only one question I want to ask is it healing
When you hear everyone says you're amazing
Does anybody ask you?

(Seal: "Amazing")

Oh when I look back now
That summer seemed to last forever
And if I had the choice
Ya - I'd always wanna be there
Those were the best days of my life

(Bryan Adams: "Summer of 69")

VOORWOORD

Hey Peter, (of hoe zeggen de Scandinaven dat?)

Als Peter vertrekt zul je het gehoord hebben. Je hoort het vooral als hij al weg is. Het is zoals een supersonisch vliegtuig dat door de geluidsmuur gaat. De knal is er nadat het toestel aan je gezichtsveld gepasseerd is. Het licht is sneller dan het geluid.

Bij Peter was het de knal van de stilte!

Gelukkig waren er nog de trouwe wekelijks gemailde verslagen vanuit Holstebro en Slagelse.

Ik weet hoe je je best hebt gedaan om ons te doen geloven dat je Denemarken-project geen alibi was om enkele maanden extra verlof op te strijken. Uiteindelijk zijn we er allen - tegen beter weten in - ingetrapt. Het was en is je echt gegund, Peter!

Na de lectuur van je verslag, 150 bladzijden (lang) en 70 hoofdstukken (kort), was ik moe. Als het lezen van wat jij in die tijd in Denemarken gedaan hebt al zo vermoeiend is, hoe mensonterend moet dan het energieverbruik zijn dat jij in die vier maanden Denemarken hebt gepresteerd?!

Sommige teksten, die ik beroepshalve moet doornemen, passeren mijn lezende ogen in een schuine lijn. Anderen halen niet eens dit niveau. Jouw tekst heb ik letter per letter gelezen. Vraag me niet waarom.

Misschien om bij dat laatste blad, de epiloog, te raken. En toen dacht ik: "Hé die zit fout, dit blad moet vooraan!" Pas enkele dagen later tijdens het eenzame joggen in een druilerige herfstregen, viel mijne frank (+/- 0,025 euro): de epiloog van je Denemarken-verslag is de proloog van een (misschien nog te schrijven) nieuw boek!

Als het nog niet geschreven is dan moet je het zeker doen. Een boek over wat die vier maanden voor jou persoonlijk betekend hebben, als mens, als Peter. Ik kan me niet van de indruk ontdoen dat je in die vier maanden meer dan wat zo'n chronologie normaal aanricht, veranderd bent. Jouw relaas daarover boeit me evenzeer als je boeiende verblijfverslag.

Je bent terug van vier maanden weggeweest. Stiekem keken we er wel naar uit. Stiekem?

Je bent terug ... en ook dat zullen we geweten/gehoord hebben!!

Amicale en collegiale groet!

Jan Roggen

OPZET

In dit werk probeer ik in 70 hoofdstukjes weer te geven wat ik in Denemarken gedurende bijna vier maanden geleerd en beleefd heb.

Het zijn stuk voor stuk mijn eigen ervaringen en dus ook persoonlijk gekleurd.

Drie zaken zijn hierbij, ook voor de lezer, belangrijk :

- Het doel van mijn verblijf was zoveel mogelijk nieuwe ervaringen op te doen, nieuwe dingen te leren kennen, nieuwe mensen te ontmoeten. Zo is het ook gegaan en zo kan ik ook vooral vele zaken beschrijven, echter zonder al te veel diepgang. De brede verkenning was voor mij prioritair.
- Deze bundel is bovendien niet exhaustief, noch wat betreft het aantal (het is niet de totaliteit van wat ik beleefd heb), noch wat betreft de inhoud per hoofdstukje (over alles valt nog veel meer te zeggen).
- Beschrijvingen van werkvormen in de hulpverlening en de preventie worden verlucht met algemene indrukken en wetenswaardigheden. De stukjes zijn genummerd. In principe is elk stukje op zichzelf te lezen maar om de verstaanbaarheid te verhogen, is enige overlapping tussen de stukjes niet te vermijden. Om dit zo duidelijk mogelijk te maken, verwijs ik regelmatig in de stukjes naar het nummer van een ander stukje.

EEN WERKVERBLIJF

Dat het net Denemarken werd, was eigenlijk te wijten of te danken aan een toevallige factor.

Op mijn zoektocht naar een buitenlandse kans, schoot het netwerk van Carlo Baeten van het CAD van Hasselt mij ter hulp en het werd het hoge noorden.

Ik had voor mezelf drie doelen vooropgesteld:

- herbronning: na 20 jaar preventiewerk in Vlaanderen vond ik het tijd om nieuwe horizonten te verkennen en frisse lucht op te doen door voor een langere tijd afstand te nemen van de dagelijkse praktijk
- nieuwe professionele inzichten opdoen door mee te draaien in een vergelijkbare organisatie en te praten met mensen uit het werkveld
- netwerken uitbouwen en relaties leggen met het oog op de toekomst, op mogelijke internationale uitwisselingen.

Concreet heb ik bijna vier maanden in Denemarken verbleven, van eind februari tot begin juni.

De eerste twee maanden was ik te gast in het plaatselijke *Misbrugcentret* van Holstebro, waar ik verbleef in een studio in bed-and-breakfast-formule.

Nadien trok ik naar Slagelse, eveneens in een *misbrugcentret* en had ik een kamer in het gastenverblijf van het plaatselijke ziekenhuis.

Er was met de beide organisaties waar ik verbleef afgesproken dat ik zou werken voor hen in ruil voor een verblijfplaats. De Deense organisaties bleken echter zo gul en gastvrij dat ik uiteindelijk weinig of niet voor hen heb moeten werken en alle tijd heb gekregen om te verkennen en werkbezoeken af te leggen.

In totaal heb ik 42 steden en gemeentes bezocht, zowel professioneel als toeristisch en daarbij 86 ontmoetingen gehad met mensen uit het werkveld in 62 verschillende organisaties. Dit is zoveel meer dan ik op voorhand had durven dromen.

Tijdens de meetings die ik had, schreef ik niet minder dan 236 bladzijden vol. Elke avond was ik druk doende met het ordenen en herschrijven van mijn nota's. Ze zijn nu de bron bij het uitschrijven van deze bundel.

INHOUD

1. Proloog.....	11
2. Denemarken	12
3. Deens	13
4. Landschap en verkeer	14
5. Water en stranden	15
6. Werktijden	16
7. Diploma's	17
8. Psychologen	18
9. Onderwijs	20
10. Typisch Deense scholen	22
11. Gezondheidszorg.....	24
12. Drugpreventie	26
13. Holstebro, de stad.....	30
14. Holstebro, verblijf en werk	32
15. Holstebro, <i>Misbrugcentret</i>	33
16. Holstebro, Preventie en <i>Åben Rådgivning</i>	34
17. Holstebro, <i>Alkoholbehandling</i>	38
18. Holstebro, <i>Stofbehandling</i>	40
19. Holstebro, welzijnsorganisatie <i>Skovvang</i>	42
20. Slagelse, de stad	45
21. <i>Storebæltsbroen</i> of de Grote Beltbrug.....	47
22. Slagelse, verblijf en werk	48
23. Slagelse, <i>Misbrugcentret</i>	49
24. Slagelse, <i>Perron3</i> , motivatiegroep voor jongeren	51
25. Slagelse, preventiewerk.....	53
26. Slagelse, <i>Rådgivningcentret</i>	57
27. Slagelse, <i>Bilen</i> , het "busje"	59
28. Slagelse, <i>Støtte- og kontaktpersoner</i> , straathoekwerk	60
29. Slagelse, café en inloopcentrum.....	62
30. Slagelse, werking in gevangnissen.....	64
31. Slagelse, pre-therapie voor illegale druggebruikers	66
32. Slagelse, project <i>Krop Og Læring</i> , sport als behandeling	68
33. Slagelse, dagbehandeling alcohol.....	70
34. Slagelse, halfweg-huis	72
35. Politiek	74

36. Cultuur	76
37. Århus, drugpreventie	78
38. Århus, drughulpverlening	80
39. Driehoek natuur.....	83
40. Klimaat.....	84
41. Odense, drugpreventie	85
42. Odense, <i>Alkoholbehandling</i>	87
43. Odense, project Kinderen van Ouders met AlcoholProblemen.....	90
44. Odense, <i>Rusmiddelcentret</i>	91
45. Levensstandaard.....	93
46. Esbjerg, drugpreventie	95
47. Esbjerg, project <i>Forældre-back-up</i> , ouders voor ouders	97
48. Legale drugs	99
49. Kopenhagen, drugpreventie.....	101
50. Kopenhagen, drughulpverlening voor jongeren	103
51. Wonen	106
52. Eten	107
53. Gastvrijheid	108
54. SSP, netwerk school, sociale sector en politie	109
55. SSP-netwerk in Holstebro	111
56. SSP-netwerk in Herning	113
57. Christiania, een vrijstaat in de stad	115
58. Werklozenwerking voor verslaafden.....	121
59. <i>Natteravnene</i> , ouders in het uitgaansleven.....	123
60. Narcotics Anonymous (NA).....	125
61. Svanholm, een wereld apart.....	128
62. <i>Kongens Ø</i> , een therapeutische gemeenschap	134
63. Bornholm, the sunny island	138
64. <i>Sct. Ols</i> , een therapeutische gemeenschap.....	139
65. Therapeutische afdelingen binnen gevangenissen.....	142
66. Typisch Deens	145
67. Gelijkenissen en verschillen tussen Vlaanderen en Denemarken.....	147
68. Kritische kanttekeningen bij het hulpverleningsaanbod	150
69. Kritische kanttekeningen bij het preventiewerk	153
70. Epiloog	154

1. PROLOOG

Leven als student... het was lang geleden.

De kans krijgen om gedurende bijna vier maanden te leven zonder beslommeringen, noch van het gezin, noch van het werk...

Net zoals een student alle vrijheid hebben...

De enige opdracht bestaat erin open te staan voor de nieuwe ervaringen die elke dag op je afkomen, een uitgelezen zaak voor iemand die, zoals ik, houdt van ontdekkingen, van het nieuwe, het onbekende...

Op professioneel gebied bestond mijn verblijf erin om, op voorzet van anderen of op eigen initiatief, allerlei plaatsen en organisaties uit het werkveld te leren kennen door bezoeken af te leggen, met mensen te praten, er soms zelfs een paar dagen te verblijven.

Ook heb ik dankbaar gebruik gemaakt van de mogelijkheid om regelmatig en voor meerdere dagen rond te reizen doorheen delen van het land.

Mijn vrije tijd heb ik ondermeer ingevuld door veel en vaak te gaan lopen, zowel in Holstebro langs de oever van de rivier, als in Slagelse in het grote bos aan de stadsrand. Alles samen heb ik er 520 km doorgemaakt.

Natuurlijk stonden ook toeristische verkenningen op mijn programma. Ik bezocht heel wat steden, musea, natuurschoon,...

Denemarken 2008, het was een avontuur, een ervaring, een belevenis.

Vier maanden in een prachtig land, veel mooier (en zonniger!) dan ik dacht. Meedraaien in twee interessante werkplaatsen met aangename collega's, waartussen ik onmiddellijk (letterlijk en figuurlijk) een plaats kreeg. Me thuis voelen op mijn verblijfplaats, zowel in de splinternieuwe studio in Holstebro als op de avondse kamer in Slagelse. Druk bezig zijn met verkennen en ontdekken en tegelijk tijd hebben om te genieten. Alleen zijn en me toch niet eenzaam voelen. Rijden door streken en wandelen door steden die ik voor het eerst ontdek. Fatsoenlijk met een computer leren werken en dankbaar zijn voor de uitvinding van het internet. Gaan winkelen en voor mezelf eten klaarmaken. En nog zoveel meer dat ik ergens diep in mij zal blijven meedragen...

Een break (geen breuk!) in je leven, zo rond je 45ste: ik kan het iedereen aanraden...!

"Those were the best days of my life"...

2. DENEMARKEN

Denemarken, zegt u... Als ik Denemarken hoor, denk ik aan... legoblokjes en ... euh... dat is het zowat, of misschien nog: noordelijk, kil en duur...

Onbekend? Onbemind? Denemarken is inderdaad voor de meeste mensen van bij ons geen typisch vakantieland; het land roept niet meteen zonnige terrasjes of zandstranden op. Het lijkt een verre bestemming en toch bedraagt de afstand van Brussel tot hoofdstad Kopenhagen nauwelijks 1000 kilometer.

Voor wie een stapje dichterbij zet, wordt het snel duidelijk: Denemarken is een prachtig land met zeer gastvrije mensen!

Denemarken is 43.000 km² groot en telt 5,4 miljoen inwoners, wat neerkomt op 127 inwoners per km². Een vergelijking met Vlaanderen levert volgende cijfers op: Vlaanderen is 13.700 km² groot en telt op die oppervlakte 6,1 miljoen inwoners wat 522 inwoners per km² betekent.

Het grootste deel van het land wordt gevormd door het schiereiland Jutland (*Jylland*) dat met de zuidelijke grens vast hangt aan Duitsland. Daarnaast telt Denemarken niet minder dan 407 eilanden en eilandjes waarvan Seeland (*Sjælland*) met de hoofdstad Kopenhagen, het grootste is. Tussen Seeland en Jutland ligt het tweede grootste eiland Funen (*Fyn*).

De agglomeratie Kopenhagen telt 1,5 miljoen inwoners, waarvan iets meer dan 500.000 in de stad zelf, en komt daarmee op nummer één.

Århus, de hoofdstad van Jutland is de tweede grootste stad met bijna 300.000 inwoners. Daarna volgen Ålborg, in het noorden van Jutland (192.000 inwoners) en Odense, de geboortestad van Hans Christian Andersen en hoofdstad van Funen (186.000 inwoners).

3. DEENS

Hoewel de Deense taal uit dezelfde taalfamilie ontstaan is als het Nederlands, is het voor ons een moeilijke taal.

Na 4 maanden onderdompeling in een Deens taalbad, pikte ik wel heel wat woorden op maar een conversatie voeren was niet aan de orde. Het geschreven woord begrijpen gaat vlotter dan een gesproken tekst of dialoog volgen. Dit komt omdat de uitspraak vaak heel erg varieert van wat geschreven staat. Opmerkelijk is wel dat enkele woorden, zoals bijvoorbeeld heks en apotheek, identiek zijn aan het Nederlands.

Een aantal letters worden anders uitgesproken dan bij ons.

Zo wordt de klinker *y* uitgesproken als *uu* zoals in muur en de *u* wordt dan weer *oe* zoals in poes.

De medeklinkers *g*, *r* en *d* worden wel geschreven maar worden niet, zeer zacht of enigszins vervormd uitgesproken. De letter *w* bestaat wel maar komt zelden voor.

Het Deense alfabet telt de 26 letters die wij ook kennen én daarbij nog 3 extra letters. Deze letters zijn ook te vinden op een Deens toetsenbord, dat bovendien ook een qwertyklavier heeft. De drie extra letters zijn :

Ø, kan ook geschreven worden als *oe* en wordt uitgesproken als *eu* zoals in leuk (soms ook als *ui* in bepaalde woorden)

Å, ook geschreven als *aa* en uitgesproken als *o* zoals in stom

Æ, ook geschreven als *ae* en uitgesproken als *e* zoals in stem.

Deze drie lettertekens komen ook voor in het Noors. In het Zweeds bestaat enkel de å; de ø is in het Zweeds ö en de æ is ä.

Als toemaatje een klein lexicon uit mijn beroepsveld.

Hulpverlening of behandeling wordt eenvoudig *behandling*. Preventie is dan weer andere koek want dat wordt *forebyggelse*.

Simpeler zijn dan weer *alkohol* (alcohol), *tobak* (tabak) en *legal medicin* (legale medicatie).

Voor de verzamelnaam illegale drugs zijn er drie begrippen: *drugs*, *narkotika* en *stof*. Het woord *drugs* verwijst dus alleen naar de illegale component. Als men een algemene term wil gebruiken, dan is het *rusmidler* (*genotsmiddelen*).

Niet zo moeilijk te herkennen zijn verder nog *brug* voor gebruik en *misbrug* voor misbruik; afhankelijkheid klinkt als *afhaengighed*.

De centra waarin ik meegedraaid heb, heten *misbrugcentret*.

4. LANDSCHAP EN VERKEER

Op 24 februari om 14.31 uur overschrijd ik, bij Flensburg, voor de eerste maal de grens tussen Duitsland en Denemarken. Ik merk het nauwelijks; het noorden van Duitsland gaat bijna naadloos over in het zuiden van Jutland. Het is de enige, én kleine, landsgrens van Denemarken.

Een aantal eigenheden vallen me onmiddellijk op.

In Denemarken rijden auto's en moto's steeds, ook op klaarlichte dag, met de kruislichten aan.

Een bijzonder verkeersbord trekt de aandacht: een vierkant bord met een omgekeerde Y. Dit betekent dat het verkeer dat vanaf een oprit invoegt op de snelweg, steeds voorrang krijgt.

Overal zie ik "windmolens". Denemarken heeft inderdaad een lange traditie in zorg voor het milieu. Het land staat op nummer één in de wereld voor het gebruik van windenergie.

In Denemarken zijn maar enkele autosnelwegen, de grote assen van noord naar zuid en van west naar oost. Verder zijn er wel veel secundaire wegen die nagenoeg eenzelfde gevoel geven. Het zijn zeer goed onderhouden wegen met brede rijstroken en er is, zeker in vergelijking met Vlaanderen, weinig verkeer.

Er zijn ook nauwelijks structurele files in Denemarken; enkel in de ochtend- en de avondspits kan het aanschuiven zijn aan ronde punten en op de autoweg in Kopenhagen.

Het is, ook dankzij het mooie landschap, heerlijk cruisen in Denemarken.

Er is geen lintbebouwing; tussen de woonkernen zijn enorme open groene ruimten en, behalve in het zuiden van Jutland, waar het vlak is, is het landschap overal zacht glooiend. Echte heuvels of bergen zijn er niet, wat dus een weids uitzicht biedt.

De afstanden tussen de Deense steden onderling zijn langer dan bij ons. Toch vinden Denen hun eigen land doorgaans klein. Iemand uit Århus zei: "Op drie uur kan ik vanuit Århus elke andere plaats in Denemarken bereiken", waarop ik antwoordde: "Als ik drie uur rijd, sta ik in Parijs!"

De meeste mensen zijn lang onderweg naar hun werkplaats. Meer dan 50 km of zelfs 100 km pendelen is er geen uitzondering.

Denen rekenen hun afstanden uit in uren en niet in kilometers, en dat is kenmerkend voor een land met veel eilanden. Zo bedraagt de afstand van Slagelse naar Kopenhagen bijvoorbeeld anderhalf uur en niet, zoals wij zouden zeggen, 90 kilometer. Toen er nog minder bruggen waren, moest men vaak de overzetboot nemen om zich te verplaatsen van de ene plaats naar de andere; het aantal kilometer was irrelevant, wel de tijd die men ervoor nodig had.

5. WATER EN STRANDEN

Met 7300 kilometer kustlijn is Denemarken zonder twijfel een land aan het water.

Waar je ook woont in Denemarken, de zee is nooit verder af dan 50 km.

Bovendien telt het land ook talrijke fjorden, waar de zee soms kilometers het land insnijdt, en enkele meren.

Denen vinden hun eigen land een prima vakantieoord, met waterrecreatie als grote troef. Heel wat Denen bezitten als tweede verblijf een "summerhouse" aan de kust.

Veel steden en gemeentes hebben ook een eigen (jacht)haven; relatief veel Denen bezitten een eigen boot.

Denemarken heeft een mooie kustlijn, zonder hoge gebouwen. Het is anders dan bijvoorbeeld de Vlaamse kust. De Deense kustlijn vormt geen ononderbroken lijn die zowat overal hetzelfde oogt maar is erg gevarieerd: er zijn keien- en zandstranden, kleine en grote, verlaten en erg toeristische stranden.

Meestal bestaat het strand uit een strook van één tot enkele kilometers lang en een honderdtal meter breed, met een groene rand.

Wanneer je verschillende stranden bezoekt, merk je dat elk stukje strand zijn typische karakter heeft.

6. WERKTIJDEN

De Denen hebben een noordelijk levensritme. Hun dag begint vroeg, en ook hun maaltijden nemen ze, in verhouding tot zuidelijker landen, eerder vroeg (zie 52).

De winkels en warenhuizen gaan er 's morgens al om 8 uur open.

Dit heeft alles te maken met het ritme van de dagen: in Denemarken wordt het in de zomer vroeger licht en in de winter gaat de zon er vroeger onder dan bij ons (zie 40).

Een doorsnee werkdag loopt niet van 9 tot 17 uur, maar van 8 tot 16 uur. Een fulltime job telt 37 uur.

Voor zover ikzelf vastgesteld heb, wordt in de sociale sector eerder gezapig gewerkt. Men start er effectief om 8 uur 's ochtends en in de voormiddag gebeurt het grootste deel van het werk. Men stopt er zelden na 16 uur; vaak legt men al rond 15.30 uur de riemen af. Ook bij openbare diensten kan men na 16 uur nog zelden terecht.

De lunchpauze is zeer kort, vaak zelfs minder dan een half uur.

De meeste organisaties binnen een gemeente hebben ook een "avond"zitting op dinsdag of donderdag. Dan blijft de dienst open tot 17 uur.

Op vrijdag heerst de traditie om de werkweek af te ronden rond half twee of twee uur.

In het preventiecentrum van Esbjerg (zie 46) waar ik op bezoek was, wilde de directeur zijn personeel belonen en legde daarvoor andere werktijden vast. Wie er fulltime werkt, doet dit voortaan vier dagen van 8 tot 15 uur en op vrijdag van 8 tot 13 uur, weliswaar met het engagement om, wanneer nodig, vrijwillig in te springen.

7. DIPLOMA'S

Het valt op dat er in Denemarken in de sociale en welzijnssector veel mensen werken met enerzijds zeer verschillende diploma's en anderzijds weinig specifieke diploma's.

De basisredenering bij aanwervingen is duidelijk anders dan bij ons: men wordt eerder gekozen op basis van ervaring en capaciteiten dan op basis van het diploma. Het is daardoor ook vrij gewoon in Denemarken om binnen een organisatie intern te wisselen van functie, bijvoorbeeld van een administratieve functie naar begeleidingswerk of omgekeerd.

Wat mij opviel bij mijn contacten in organisaties is dat werknemers elkaars diploma zelfs niet kennen. Ze vinden dit minder belangrijk want wat ze concreet aan werk doen, hun beroep, staat daar los van.

Zo werken in de *Sociale Tilbud* van Holstebro onder andere een politieke wetenschapper, een jurist, een politiemann, een leerkracht en een administratief bediende, allen binnen het sociaal begeleidingswerk.

De diploma's die wel specifiek leiden naar de sociale sector zijn die van artsen en psychologen (zie 8) maar net de mensen met zo'n diploma's treft men er zelden aan. Dit is eenvoudig te verklaren: ze zijn gewoon te duur. Hier en daar werkt wel een arts of psycholoog in de sector maar meestal slechts voor enkele uren of freelance voor bepaalde diensten.

Er zijn sowieso weinig masters in de sector wat bij veel Deense organisaties de bedenking oproept dat de klemtoon te sterk ligt op de praktische uitvoering met soms een tekort aan theoretische onderbouw.

De meest voorkomende typische opleidingen in de sociale en welzijnssector zijn: *socialrådgiver* en *pedagoog*.

De eersten zijn te vergelijken met onze maatschappelijke werkers maar met meer nadruk op het administratieve luik, naast het psychosociale; in hun opleiding wordt dan ook veel aandacht besteed aan recht.

Pedagogen hebben geen universitaire opleiding en zijn best te vergelijken met onze opvoeders. Er zijn kinderpedagogen voor kinderen tot acht jaar en sociaal pedagogen die werken met jongeren.

Bij uitstek in de alcohol- en drugsector heeft men te maken met het feit dat er geen specifieke opleiding bestaat voor hulpverlener in de verslavingszorg.

Om hieraan tegemoet te komen, heeft de Deense overheid een officieel erkende opleiding ingericht, een soort basisopleiding van anderhalf jaar tot Danish addiction counselor. Deze opleiding wordt veel gevolgd door ex-verslaafden. In Denemarken werken trouwens veel ex-verslaafden in de hulpverlening; de opleiding is voor hen een soort omscholing.

8. PSYCHOLOGEN

Toen ik mij in het begin in Denemarken een aantal keren voorstelde als psycholoog, merkte ik verbaasde én bewonderende blikken.

Ja, in Denemarken hebben psychologen een hoge maatschappelijke status met daaraan verbonden een hoog loon én treft men ze - juist om die reden - relatief weinig aan in de welzijns- en gezondheidssector.

Als psycholoog, werkzaam in die sector, wilde ik hier het fijne van weten.

In Denemarken bestaat voor drie universitaire richtingen een numerus clausus: voor rechten, geneeskunde én psychologie.

Er wordt dus elk jaar door de overheid bepaald hoeveel mensen de studie mogen aanvatten en wat psychologie betreft zijn er dat niet zoveel. Afhankelijk van het aantal dat men voorziet nodig te hebben, wordt berekend hoeveel punten iemand moet behalen bij het afstuderen van het secundair onderwijs om toegelaten te worden. Meestal is dit puntengemiddelde vrij hoog, zodat enkel de "besten" de studie kunnen starten.

Er zijn slechts twee universiteiten waar de erkende opleiding psychologie gedoceerd wordt: Kopenhagen en Århus. In de andere Deense universiteiten van Ålborg, Odense en Roskilde kan men wel een richting psychologie volgen maar deze bereidt eerder voor op lesgeven, bijvoorbeeld aan de lerarenopleiding, dan op het klinische werk.

De erkende opleiding duurt vijf jaar maar de meeste studenten spreiden ze over zes à zeven jaar.

Vroeger leverde de opleiding enkel school- en klinische psychologen af, tegenwoordig zijn er diverse specialisaties mogelijk.

Op dit ogenblik werken er ongeveer 4000 psychologen in Denemarken. Ze zijn verenigd in een sterke nationale koepelorganisatie, waarvan zo goed als alle psychologen lid zijn. Op die manier kunnen ze hun belangen goed verdedigen bij de overheid.

Ongeveer de helft van alle psychologen werkt voor scholen, dit wil zeggen dat ze door de gemeente worden ingehuurd om meerdere scholen te bedienen. Ze doen minder therapeutisch werk, maar vooral alle soorten van testing (cognitief en psychologisch) en ze geven advies aan leerkrachten. Ze werken in een PPR of *Pædagogisk-Psykologisk Rådgivning*, een beetje het CLB van bij ons.

Een tweede deel van de psychologen werkt in ziekenhuizen. Men noemt ze klinische psychologen, niet omwille van hun opleiding of specificiteit, maar omdat ze in een kliniek werken. Er zijn relatief weinig volledig psychiatrische ziekenhuizen in Denemarken maar de meeste ziekenhuizen hebben wel een psychiatrische afdeling.

Ongeveer 700 psychologen hebben een volledige of gedeeltelijke privépraktijk. Aangezien de overheid niet voorziet in ambulante geestelijke gezondheidszorg, lopen deze praktijken goed.

Een privé consultatie is heel duur: ongeveer gemiddeld 130 euro voor één uur, en is volledig zelf te betalen. Enkel wanneer het gaat om een traumatische ervaring, vastgesteld door de huisarts, en er psychotherapie nodig is, heeft men recht op een terugbetaling van 40%.

Ten slotte is er nog een kleine groep psychologen die werkt voor het leger, voor het gerecht of in grote bedrijven.

Men schat dat er een honderdtal psychologen werken in de verslavingszorg.

Meestal werken deze, samen met de artsen, in een aparte unit onder de leiding van de hoofdgeneesheer van de organisatie. Psychologen maken dus inhoudelijk geen deel uit van een klassiek team in een organisatie maar worden gevraagd om vanuit hun unit prestaties te leveren. Het gaat dan vooral om psychotherapie, dat gezien wordt als een aparte discipline. Begeleiding of counseling wordt ook gedaan door mensen zonder het diploma psychologie. Psychologen houden zich ook bezig met psychodiagnostiek, supervisie aan andere medewerkers van het centrum of geven bijscholing over psychologische thema's.

Psychologen, en vooral diegene met een bloeiende privépraktijk, verdienen goed geld in Denemarken. Men gaat ervan uit dat een psycholoog vanaf 16 cliënten per week, het equivalent verdient van een collega in een fulltime job. Ook een psycholoog in loondienst verdient goed, want na tien jaar anciënniteit staat men al aan zijn hoogste loon. Die top is momenteel voor een psycholoog fulltime in loondienst van de overheid, omgerekend 5150 euro bruto per maand. In Denemarken worden wel hoge belastingen betaald (zie 45) maar ook dan blijft er nog een aardige som over.

9. ONDERWIJS

De meeste scholen in Denemarken zijn openbare scholen, gesubsidieerd door de staat. Daarnaast zijn er ook privéscholen; deze zijn duurder want hier betaalt de staat slechts 70% van de kosten. In de openbare scholen kunnen de leerlingen, op vraag van de ouders, vrijgesteld worden van (protestantse) religieuze vorming.

Kinderen gaan vanaf drie jaar naar de kleuterschool.

Wanneer ze vijf jaar zijn, kunnen ze starten in het nulde leerjaar; ze kunnen ook nog een jaartje wachten. Dit leerjaar is een soort overgangsklas tussen de kleuter- en de basisschool, waar ze reeds kennismaken met een basis van taal en wiskunde.

De basisschool omvat negen leerjaren, verdeeld in drie blokken van drie jaar. De leerinhouden nemen toe in aantal en hoeveelheid per blok. Zo krijgt men er bijvoorbeeld Engels als tweede taal vanaf het vierde leerjaar en Duits als derde taal vanaf het zevende leerjaar.

In het negende leerjaar zijn de leerlingen 14 of 15 jaar. Om een verdere keuze nog even uit te stellen kan men nog een tiende jaar doen in de Ungdomskole (zie 10); dit gebeurt door zo'n 15% van de leerlingen.

Na dit negende of tiende leerjaar, dus op 15 of 16 jaar, studeert men nog drie jaar verder. Men kan kiezen uit drie mogelijkheden :

- *tekniske skole*: divers aanbod van meer theoretische tot puur praktische opleidingen, te vergelijken met ons TSO of BSO
- *handelsskole*: de gemeenschappelijke klemtoon ligt op taal, financiën, verkoop en secretariaat; er zijn ook verschillende subrichtingen, zoals de specifieke richtingen in ons TSO of BSO
- *gymnasium*: hier zijn ook verschillende richtingen te volgen; naast taal en wiskunde, kan men ook kiezen voor Latijn; dit is best te vergelijken met ons ASO

Wanneer men 18 of 19 jaar is, kan men afstuderen of, wie voldoende theoretische bagage verworven heeft, kan naar de universiteit. Dit is in Denemarken een verzamelnaam voor alle hogere studies. Technische hogere studies duren meestal drie of vier jaar, opleidingen zoals bijvoorbeeld verpleger of leraar, duren gemiddeld drie en een half jaar en opleidingen als rechten, psychologie of burgerlijk ingenieur duren vijf tot zeven jaar.

Belangrijk is dat men voor elke hogere studie een voldoende aantal studiepunten in het secundair moet behaald hebben. Die punten stijgen of dalen naargelang er veel of weinig nood is aan mensen met die bepaalde opleiding. Zo slagen de psychologen er bijvoorbeeld in hun studierichting moeilijk toegankelijk te maken (zie 8).

Wat de leerinhouden betreft, maakt de overheid in Denemarken de leerplannen op maar hebben de scholen heel veel vrijheid bij de invulling ervan.

Elk jaar moeten de leerkrachten zich verantwoorden via een verslag. Aangezien de controle hierop niet altijd zo nauwkeurig gebeurt, dragen de individuele leerkrachten veel vrijheid en verantwoordelijkheid.

Vanaf het einde van het achtste leerjaar van de basisschool leggen de leerlingen examens af. Die examens worden opgesteld door de overheid en zijn dezelfde in heel Denemarken. De resultaten van de examens zijn meteen een soort controle van de opleiding in de scholen.

De examens bestaan voor de drie hoofdvakken, Deens, wiskunde en Engels én voor twee andere vakken, bij toeval bepaald en door de overheid pas in april bekendgemaakt.

Het afnemen van de examens gebeurt met wederzijdse controle; leerkrachten van andere scholen komen bij elkaar toezicht houden zodat geen bedrog mogelijk is, ook niet bij mondelinge proeven. Daarbij voegt de overheid nog controleurs die de scholen bezoeken tijdens de examenperiode.

Buiten deze officiële examens én vóór het achtste leerjaar zijn er bijna geen toetsen, tenzij een individuele leerkracht beslist deze methode te gebruiken, wat zelden het geval is. De leerlingen krijgen wel regelmatig een rapport, een geschreven beoordeling, vooral over attitudes en vaardigheden.

Een schooldag in Denemarken begint al om 8 uur maar is vroeger gedaan dan bij ons.

Tot het derde leerjaar van de lagere school duren de lessen tot 12 à 13 uur; het einduur verlaat met de leeftijd van de leerlingen en is 14 à 14.30 uur in het negende of tiende jaar. Men rekent in lestijden van 45 minuten.

De kinderen krijgen weinig of geen huiswerk en na schooltijd bieden de meeste gemeentes een soort vrijetijdsclub aan, de *Fritidshjem* (zie 10). Deze is vooral bedoeld als opvang van de kinderen voor mensen die buitenshuis werken en toch iets latere werkuren hebben.

Een schooljaar duurt in principe 200 dagen. Van dit getal kan men enigszins licht afwijken door feestdagen maar er wordt nauwkeurig op toegezien door de overheid dat er op vijf jaar exact 1000 schooldagen zijn.

De gemeente kan dus voor haar scholen de vakantieperiodes vrij kiezen zolang ze zich maar aan de norm houdt. Twee weken kerstvakantie en één week vakantie in februari, met Pasen en in november, liggen voor alle scholen in het hele land vast.

Het schooljaar begint half augustus en eindigt eind juni. De grote schoolvakantie duurt zeven weken. Ook hierin kan de gemeente lichtjes variëren maar de vroegst en de laatst mogelijke dag liggen vast.

10. TYPISCH DEENSE SCHOLEN

Drie typische instellingen kenmerken het onderwijs in Denemarken.

1. De *Fritidshjem* of Vrijtijdsclub, waarvan er meerdere bestaan in elke gemeente, is vaak gekoppeld aan een lagere school en biedt opvang voor kinderen in de namiddag na schooltijd of soms 's avonds. Tijdens de vakantie zijn ze om beurt geopend en fungeren ze zowat als onze speelpleinwerking.

De kinderen worden er verdeeld in leeftijdsgroepen: van de nulde tot de derde graad, van de vierde tot de zesde graad, vanaf het zevende jaar en hoger.

Deze clubs zijn niet verplicht maar zijn wel populair, vooral bij jongere kinderen; bij oudere kinderen komen ze vaak betuttelend over: men moet zich inschrijven en de aanwezigheden worden gecontroleerd.

Men kan er niet helemaal gratis heen; de gemeentes vragen wel slechts een lage maandelijkse bijdrage van de ouders.

Het concrete aanbod hangt af van de gemeente zelf en varieert van eerder schoolse activiteiten tot puur ontspannende zoals sport en spel, of gespecialiseerde activiteiten met specifieke begeleiding.

2. De *Ungdomskole* of Jongerenschool lag oorspronkelijk in het verlengde van de vrijtijdsclubs. Ze was bedoeld voor jongeren die 's avonds samenkwamen rond hobby's en interesses. Het was volledig op vrijwillige basis, onder het motto "het nuttige aan het aangename koppelen". De gemeente zorgde voor de basissubsidies, de ouders voor de rest.

In deze scholen krijgt elke activiteit een plaats, bijvoorbeeld sport, computerspellen, op reis gaan,... en vaak ook projecten die aansluiten bij de leerstof van de gewone school. In feite is elk idee bespreekbaar en vanaf twaalf geïnteresseerde leerlingen worden leerkrachten aangetrokken om een voorstel uit te voeren. Deze leerkrachten zijn ook vaak mensen uit de praktijk.

Zo lijken deze scholen wat op onze jeugthuizen, met een onthaalfunctie voor jongeren, ook 's avonds; er wordt wel geen alcohol geschonken.

Stilaan kregen deze scholen er een tweede dimensie bij. De ervaring leerde dat enerzijds ook én vooral moeilijke jongeren er hun gading vonden én anderzijds dat de begeleiders al doende ook beter leerden omgaan met deze jongeren.

Zo heeft men deze scholen ook in een structuur gegoten, met een directie en een lerarenkorps en werden deze jongerenscholen, scholen waar "moeilijke" leerlingen onderwijs kunnen volgen. In dit geval gebeurt het vanzelfsprekend niet meer op vrijwillige basis. Deze jongeren, die omschreven worden als "leerlingen die meer indruk gemaakt hebben op de school dan de school op hen",

ervaren hier beduidend minder studiedruk. Het zijn vooral de tiende leerjaren (zie 9) die hier samengebracht worden.

3. De *Højskole* of Hogeschool is opgericht voor jonge mensen vanaf 18 jaar, na hun secundaire studies maar staat ook open voor volwassenen.

Er zijn er bijna 90 in heel Denemarken. Men kan er een kort programma van één jaar of minder afwerken.

Deze zeer typische scholen zijn zo'n 150 jaar geleden opgericht door Nikolai Grundtvig, een priesterfilosoof die zich bekommerde om de arme boerenkinderen en voor hen een systeem uitdokterde zodat ze konden studeren gedurende een bepaalde periode van het jaar wanneer ze niet op het land moesten werken.

Zo werden er systematisch scholen opgericht over het hele land. De oorspronkelijke bedoeling was een extra algemene vorming aan te bieden als aanvulling op het secundair onderwijs. Toch zijn deze scholen elk apart, zich doorheen de jaren meer en meer gaan specialiseren in bijvoorbeeld sport, taal, filosofie, houtbewerking, journalistiek,...

Men kiest *een Højskole* vooral op basis van de geboden inhoud en, omdat deze scholen nagenoeg allemaal internaatsscholen zijn, kan men ook makkelijk een school kiezen die verder gelegen is.

Nu wordt deze opleiding vaak gezien als een soort "break" voor de aanvang van hogere studies, als ervaring maar ook als bijscholing voor bepaalde vakken (bijvoorbeeld een extra taal) of als voorbereiding voor een specifieke opleiding. Ook al zijn hier geen examens, toch biedt het volgen van deze opleiding extra studiepunten, belangrijk om aan de universiteit bepaalde richtingen te kunnen starten (zie 9).

Deze opleiding verliest iets aan populariteit bij jongeren maar wint aan interesse bij de senioren die, net zoals in onze volkshogescholen, graag iets willen bijleren.

Ook deze scholen hebben hun eigen lerarenkorps, dat afhankelijk is van het aantal cursisten. De opleiding is niet gratis: de internaatsformule voor jongeren kost ongeveer 100 euro per week, sommige gemeentes geven een tegemoetkoming.

Een gelijkaardig systeem bestaat trouwens ook na de lagere school. Het gaat dan om een soort tussenjaar na de 9de of 10de graad. Dit heet de *Efterskole* (Naschool).

11. GEZONDHEIDSZORG

Denemarken is wereldwijd gekend om zijn lokale autonomie.

De beweging van doorgedreven decentralisatie is er niet nieuw; zeker de aandacht voor de lokale gemeentelijke autonomie is zelfs tot ver buiten de Europese grenzen gekend.

Samen met de decentralisatie liep ook een fusiebeweging.

Voor 1970 telde Denemarken 1386 gemeentes in 25 regio's. Deze regio's heten amt.

In 1970 is er een eerste fusiegolf geweest die resulteerde in 275 gemeentes in veertien *amten* of regio's, en zopas in 2007 is men gekomen tot 98 gemeentes in vijf regio's.

Deze regio's zijn: Noord-Jutland, Midden-Jutland, Zuid-Denemarken (Zuid-Jutland en Funen), Seeland (behalve Kopenhagen) en de grootstad Kopenhagen. De regio's hebben vandaag nog nauwelijks bevoegdheden; ook nationaal bestaan er enkel nog de traditionele bevoegdheden zoals defensie, buitenlandse zaken, justitie, financiës,...

Alle andere bevoegdheden liggen op het niveau van de gemeentes. Dit betekent dat de gemeenteraad over heel veel geld én zeggingskracht beschikt over domeinen als bijvoorbeeld onderwijs, cultuur en gezondheidszorg. Daardoor tellen de gemeentes ook veel personeel: zo'n 8 à 10% van de Deense bevolking werkt voor de gemeente.

Het grote voordeel hierbij is dat elke gemeente maatwerk kan leveren voor de eigen inwoners zonder dat er telkens eerst moet onderhandeld worden op regionaal of nationaal niveau om geld los te krijgen.

In elke gemeente zijn er gemeenteraadsverkiezingen (zie 35). De grootte van de gemeenteraad is afhankelijk van het aantal inwoners. De gemeenteraadsleden kiezen onder hen de burgemeester. Er zijn geen schepenen maar wel raadscommissies, samengesteld zowel uit leden van de meerderheid als uit de oppositiepartijen, voor elk beleidsdomein. Elk raadslid zetelt in twee of drie commissies; per commissie wordt een voorzitter gekozen.

Zo is er ondermeer ook een commissie voor welzijn en gezondheid. Deze commissie is de enige politieke verantwoordelijke voor alle gemeentelijke werkingen die op dat vlak bestaan. De hele alcohol- en drugpreventie en hulpverleningssector bijvoorbeeld valt binnen hun bevoegdheid.

Enkel de gemeenteraad kan een beslissing van een commissie herroepen.

De Deense nationale overheid geeft de kaders aan die de gemeentes autonoom kunnen invullen. Er is duidelijk meer belangstelling en geld voor de alcohol- en drugproblematiek dan voor andere geestelijke gezondheidsproblemen; vaak bestaat hiervoor zelfs geen openbare ambulante opvang en kan men hiervoor dus alleen terecht in residentiële centra en bij privébegeleiding.

Verslavingszorg is steeds een prioriteit van de overheid, wie er ook aan de macht is. Naargelang echter de linkse partijen aan de macht zijn, is er meer aandacht voor harm reduction, de rechtse partijen ijveren voor abstinentie.

Binnen het verslavingsthema investeert men veel meer in hulpverlening dan in preventie. Er wordt enorm veel gedaan voor mensen met een verslavingsprobleem, ook voor zware "hopeloze" gevallen; preventie, dus wanneer er nog geen problemen zijn, lijkt men minder als een prioriteit te beschouwen.

Deze overheidskeuze beantwoordt aan de achterliggende filosofie: men investeert massaal waar de problemen zichtbaar zijn. Van alle geestelijke gezondheidsproblemen is verslaving, zeker aan illegale drugs, niet alleen de meest zichtbare maar ze bezorgt ook vaak de meeste overlast.

Gelijk met de gemeentefusie van 2007 is daarenboven een wet gestemd waardoor elke burger, ook een gevangene, met een alcohol of drugprobleem binnen de twee weken in een hulpverleningsproces moet kunnen opgenomen worden.

Om aan die eis te kunnen voldoen, is elke gemeente verplicht om een volwaardige alcohol- en drugpreventie en hulpverlening uit te bouwen. Vroeger zat deze bevoegdheid en verantwoordelijkheid bij de *amten*. De grotere steden of de steden waar toevallig zo'n dienst was gevestigd, hebben in de meeste gevallen deze dienst kunnen overnemen; het amtpersoneel is hier dus gemeentepersoneel geworden. Andere steden en gemeentes hebben de dienst zelf moeten opstarten.

Gemeentes die toch niet beschikken over een eigen centrum kunnen de diensten kopen bij een andere gemeente. Dit betekent dat wanneer een inwoner uit hun gemeente zich aanbiedt in een andere gemeente, de cliënt er kan geholpen worden en de rekening gewoon doorgestuurd wordt.

Het feit dat er in vele gemeentes een *misbrugcentret* is, zegt niets over de grootte of kwaliteit. Sommige gemeentes nemen de uitbouw ervan zeer ter harte, op andere plaatsen is de dienstverlening minder of wordt ze louter ingekocht uit andere gemeentes. Dit laatste leidt niet zelden tot discussies over welke gemeente de rekening van een bepaalde cliënt moet betalen: de gemeente die behandelt, de gemeente waar de cliënt actueel verblijft of waar hij officieel gedomicilieerd is.

Op deze manier ontstaan ook verschillen tussen de gemeentes. Sommige rijke gemeentes bieden goede hulp aan verslaafde inwoners of kunnen sneller de rekeningen betalen dan andere gemeentes. Bovendien zijn het vaak de armere gemeentes die, ook juist daardoor, meer verslaafden hebben.

Decentralisatie heeft, zoals reeds gesteld, het voordeel van het maatwerk. Het nadeel is echter dat er meer intergemeentelijke verschillen in service en kwaliteit ontstaan dan ten tijde van de *amten*

12. DRUGPREVENTIE

Op nationaal niveau is er een aparte minister voor "gezondheid en preventie". Op dit ogenblik is dat iemand van de *Konservative*, de conservatieve partij (zie 35).

De verantwoordelijke administratie van die minister is *sundhedsstyrelsen*, steevast afgekort als SST en heeft ongeveer 300 personeelsleden. Deze mensen doen wetenschappelijk onderzoek op alle gezondheidsvlakken, zijn ook verantwoordelijk voor de regelgeving voor alle gezondheidskwesties en hebben onder andere ook een aparte dienst voor gezondheidspromotie en ziektepreventie.

Deze laatste dienst, die ongeveer 50 medewerkers telt, maakt elk jaar een aantal richtlijnen en streefdoelen bekend, bijvoorbeeld rond obesitas en vaccinaties; op haar website staan allerlei statistieken en interessante publicaties.

Eén van hun thema's is alcohol, drugs en tabak. Deze producten vormen samen één thema maar men voorziet wel aparte strategieën voor elk product. Zo schuift men specifieke streefdoelen voor het gebruik van elk product naar voor, bijvoorbeeld de beginleeftijd voor het gebruik van alcohol doen dalen.

Men kiest er uitdrukkelijk voor om in de eerste plaats persoonsgericht te werken en minder structuurgericht. Preventie rond alcohol en tabak richt zich daarbij wel tot de hele samenleving in tegenstelling tot preventie rond illegale drugs die zich bijna uitsluitend richt tot jongeren. Die jongeren bereikt men dan via het uitgaansleven en via het onderwijs. Vooral het basisonderwijs krijgt aandacht omdat het thema daar ook in het curriculum opgenomen is. Ingang vinden in het secundair onderwijs vindt men moeilijker omdat daar de leerlingen reeds beschouwd worden als semivolwassenen die zelf instaan voor hun keuzes. Bovendien ligt de nadruk in het secundair onderwijs op studie en past preventie niet in het curriculum.

Op basis van de streefdoelen die men gesteld heeft, worden richtlijnen gegeven aan elke gemeente over hoe men in de praktijk kan werken; er wordt ook materiaal ontwikkeld en ter beschikking gesteld van de gemeentes zoals affiches, brochures, PowerPoint-presentaties, lespakketten en zo meer.

De SST lanceert ook nationale mediacampagnes om het lokale beleid te ondersteunen.

In deze campagnes staat de rol van de ouders bijna steeds centraal. Vele burgers zien onafhankelijkheid in de maatschappij als een (te) grote waarde waardoor jongeren soms te vroeg zelfstandig worden terwijl ze eigenlijk nog steeds steun en grenzen nodig hebben. Daarom pleiten de campagnes voor klare boodschappen en richtlijnen zoals bijvoorbeeld vóór 16 jaar geen alcohol, vanaf 16 jaar zo weinig mogelijk alcohol en vanaf 18 jaar nooit meer dan vijf consumpties per gelegenheid. Men blijft hierop hameren ook al ervaart men dat

deze boodschappen door de meerderheid van de bevolking geminimaliseerd worden.

De lokale besturen moeten de nationale richtlijnen op hun maat toepassen. Dit gebeurt in de praktijk meestal door de preventiewerkers van het plaatselijke *misbrugcentret* of door de plaatselijke SSP-dienst (zie 54). De preventie in de centra sluit meer aan bij de hulpverlening en is dus vaak tertiaire preventie of vroeginterventie terwijl de SSP-diensten zich meer richten op de primaire preventie.

Het is niet gemakkelijk om de werking van de 98 gemeentes op elkaar af te stemmen. Een nadeel is dat er geen nationaal netwerk is van drugpreventiewerkers.

Vroeger, ten tijde van de *amten*, was dat wel zo met het AN-Konsulent-netwerk (de A staat voor alcohol, de N voor narcotica). Dat netwerk werd gevormd door de preventiewerkers voor alcohol en drugs uit elke amt én die van de vijf grootste steden. Sinds 1998 draaide dat netwerk goed; ze hadden een eigen website en een uitgebreud intranet voor onderlinge communicatie.

Zo'n netwerk bood twee grote voordelen: de mogelijkheid om onderling goed te kunnen afstemmen en uit te wisselen en de macht om als groep invloed uit te oefenen bij SST. Nu, na het afschaffen van de *amten*, probeert men een netwerk in stand te houden maar voorlopig zijn slechts 27 gemeentes van de 98 toegetreten en is het dus de vraag of het netwerk kan blijven bestaan.

De Deense overheid investeert veel geld in vernieuwing en in onderzoek. Men probeert ervoor te zorgen dat de bevindingen uit onderzoeken door het bestaande kader worden opgenomen omdat men dit beter vindt dan het bestaande kader uit te breiden met steeds meer van hetzelfde.

Enkele voorbeelden van innovatieve projecten:

Tackling is een lespakket door SST permanent ter beschikking gesteld van de Deense scholen dat tegelijkertijd ook diende voor wetenschappelijk onderzoek. Dat onderzoek liep van 2005 tot 2007; momenteel zit men in de afrondingsfase en de resultaten worden verwacht in 2009.

Het pakket is goed te vergelijken met het Vlaamse "Leefsleutels". Het is drugpreventie met als invalshoek het zelfwaardegevoel van jongeren doen stijgen en hun persoonlijke en sociale vaardigheden trainen. Leerkrachten die participeren, kunnen een korte opleiding volgen in het werken met deze zeer interactieve methode.

Het project loopt in de zevende, achtste en negende graad van het basisonderwijs, dus bij 13- tot 16-jarigen. In de zevende graad gaat het om 25 lessen van 45 minuten, in de achtste graad om 20 lessen en in de negende graad om 10 lessen.

Voor het onderzoek waren een experimentele groep en een controlegroep nodig die elkaar onderling zo weinig mogelijk konden beïnvloeden. Dit was mogelijk

dankzij de grote afstanden tussen de deelnemende scholen. Gedurende drie schooljaren hebben 75 scholen uit de experimentele groep en 75 scholen uit de controlegroep meegewerkt aan het onderzoek. De experimentele groep volgde alles op zoals hierboven beschreven; scholen uit de controlegroep pasten het Tackling-materiaal niet toe.

Nu loopt het vergelijkend onderzoek: zowel bij het begin als bij het einde van het project zijn heel wat variabelen gemeten met betrekking tot het gebruik van tabak, alcohol en drugs en nu worden de eventuele verschillen tussen leerlingen uit scholen van de experimentele en de controlegroep onderzocht.

Omdat het om zo'n grootscheeps onderzoek gaat, plant men meteen om de volledige onderzoeksgroep ook verder, bijvoorbeeld over nog vijf of tien jaar, op te volgen.

"*Narkoen ud af byen*" (Drugs uit de stad) is een ander voorbeeld van een project dat liep van 2004 tot 2007 en gelanceerd werd in 14 gemeentes waaronder Holstebro en Slagelse.

Deze 14 gemeentes kregen een pak geld voor een coördinator en werkingskosten. De bedoeling was het druggebruik bij jongeren te doen dalen en de samenwerking tussen alle actoren te verbeteren. Elke gemeente kreeg richtlijnen voor goede preventie van SST en kon die toepassen in diverse jongerenmilieus zoals scholen, het uitgaansleven en sportclubs. Men stelde vast dat de gemeentes vooral geïnvesteerd hadden in de deskundigheidsbevordering van intermediairen en in het creëren van netwerken.

Dit project valt dus goed te vergelijken met wat preventiewerkers in Vlaanderen doen, wanneer ze werken rond een lokaal drugbeleid.

Na drie jaar is het project beëindigd, niet omdat het geen resultaat had, maar wel omdat het enkel was bedoeld om nieuwe ideeën en methodieken uit te proberen. Daarom publiceerde men een boek met alle "best practices", zodat alle geïnteresseerde gemeentes op eigen initiatief het project konden toepassen binnen hun eigen kader.

Een derde innovatief project van SST rond alcoholpreventie is pas gestart in 2008.

Men heeft onderzocht welke maatregelen volgens de internationale literatuur best werken bij alcoholpreventie en men komt zo aan 15 actiepunten. Enkele daarvan zijn: de beschikbaarheid van alcohol verminderen, preventie op school, een alcoholbeleid op het werk, vroegtijdige hulpverlening aan kinderen van ouders met alcoholproblemen,...

Er zijn dan 12 gemeentes in Denemarken geselecteerd en die krijgen gedurende drie jaar een projectmedewerker. Die moet in die periode in die gemeente onderzoeken welke van de 15 maatregelen nu al genomen worden en of ze al of niet renderen, én welke maatregelen nog niet ingevoerd zijn en waarom niet.

Op het einde van de drie jaar moet die persoon dan voorstellen tot verbetering formuleren met aanduiding van prioriteiten voor de betreffende gemeente.

SST volgt dit project nauwgezet op en daarnaast hebben de 12 gemeentes ook regelmatig onderlinge uitwisseling.

Het resultaat zal dus niet in de eerste plaats zijn dat er meer winst geboekt werd of meer aan alcoholpreventie werd gedaan, maar wel zal men zicht gekregen hebben op de werkbaarheid van projecten. De bedoeling is dat nadien alle gemeentes met die informatie aan de slag gaan.

De Deense overheid durft dus ook uitdrukkelijk te kiezen voor en te investeren in innovatie, in plaats van te kiezen voor kortetermijnsucces door wat nu al goed werkt gewoon uit te breiden.

13. HOLSTEBRO, DE STAD

Holstebro ligt in het noordwesten van Jutland (zie 2), in de regio Midtjylland (Midden-Jutland) welke 13.000 km² groot is of ongeveer zo groot als Vlaanderen. Er wonen 1,2 miljoen mensen.

Het oosten van de regio, met ondermeer de hoofdstad Århus, is meer verstedelijkt; het westen, dat grenst aan de Noordzee, is eerder ruraal. In het westen zijn de twee belangrijkste steden: Holstebro en Herning.

De 800 km² van de gemeente Holstebro herbergt 56.000 inwoners, of 70 inwoners per km². De gemeente is lang en smal; van het westen aan de Noordzee tot het oosten aan de Limfjord bedraagt de afstand 65 km .

In het midden van die uitgestrekte oppervlakte ligt de kernstad waar zo'n 35.000 mensen wonen; daarnaast zijn er nog twee kleinere subkernen en een reeks kleinere gehuchten. Moderne en historische gebouwen vormen er samen één harmonisch geheel. Het stadhuis, dat gebouwd is in 1980, oogt na bijna dertig jaar nog steeds gewaagd modern.

De kernstad van Holstebro is gekend als kunst- en cultuurcentrum én als winkelstad. Er is één lange winkelstraat die van noord naar zuid door de stad loopt en zo de belangrijkste ader vormt. Holstebro is zelfs in 2007 verkozen tot aantrekkelijkste winkelstad van Denemarken dankzij een variatie van meer dan 200 mooie winkels, vooral van dameskledij. Winkelen in Holstebro is een lust voor vele mensen uit de wijde omtrek.

De gemeente investeert enorm in kunst en cultuur.

Een blikvanger is het indrukwekkend Cultureel Centrum, een groots en prachtig modern gebouw met een hypermoderne theaterzaal met 1200 zitplaatsen.

Holstebro is ook de residentie van het wereldbepaalde balletgezelschap van Peter Schaufuss en herbergt ook een topmuziekacademie.

Het totale straatbeeld ademt cultuur; op vrijwel elk plein staat een sculptuur.

Eveneens bekend is het museum dat uit twee delen bestaat: een deel gewijd aan de geschiedenis van de stad en een kunstmuseum met vooral schilderijen.

In de binnenstad wonen relatief weinig mensen. Na de winkelsluiting liggen de straten er dan ook eerder verlaten bij, uitgezonderd tijdens het weekend in de uitgaansbuurt. De meeste mensen wonen net buiten het centrum in grote woonwijken.

Aan de rand van de stad ligt de grote BIRN-fabriek, die internationaal gekend is voor de productie van staalplaten en machines, en ook een grote legerkazerne. Jawel, Denemarken kent nog de verplichte legerdienst van vier maanden.

Wat de stad ook aantrekkelijk maakt is de rivier die van west naar oost stroomt, de *Storå*. Net buiten de stad verbreedt de rivier tot een groot meer, *Vandkraftsø*, waar in de zomer ook veel waterrecreatie is.

In en rondom de stad is heel wat groen te bespeuren; er loopt als het ware een groene gordel van bossen rondom de stad.

Zowel in de kernstad als in de woonwijken probeert men het verkeer te weren; parkeren is er makkelijk en steeds gratis met hoogstens een beperkte duur.

Een fijnmazig netwerk van brede en groene fietspaden zorgt ervoor dat kinderen en volwassenen, zonder gevaar voor auto's, veilig naar school of naar de stad kunnen fietsen. De wirwar van fietspaden verbindt de wijken onderling met elkaar en met het centrum.

14. HOLSTEBRO, VERBLIJF EN WERK

Een splinternieuwe kleine studio met alle comfort, mooi gelegen net buiten de kernstad, dat werd mijn "thuis". De studio was een deel van een Bed and Breakfast, uitgbaat door particulieren, in een groene omgeving, in een doodlopende straat. Het huis heette *Vasenti*, samenvoeging van de straatnaam *Vasen* en het huisnummer 10, *ti* in het Deens.

Om te gaan werken moest ik me drie kilometer noordelijk verplaatsen, naar de *Møllevej*, in het gebouw van de *Sociale Tilbud* (letterlijk sociaal aanbod) van de gemeente, waar samen een twaalfstal mensen werken.

Het centrum heeft mooie, goed uitgeruste burelen en één daarvan werd mijn eigen stek, met mijn eigen naamplaatje op de deur.

Men wilde graag dat ik me thuis voelde; ik ben er warm onthaald en heel snel opgenomen in de groep van collega's. Na mijn verblijf van twee maanden was ik echt één van hen en leek het wel alsof ik er altijd was geweest.

Heel in het begin kwam, bij wijze van verwelkoming, een stadsreporter langs om een artikel en een foto te maken voor de elektronische nieuwsbrief van de gemeente. Mijn verhaal verscheen voor alle stadspersoneel onder de titel *Belgisk psykolog om sit besøg hos Sociale Tilbud*.

In het centrum heerst een losse, gemoedelijke sfeer; net zoals bij ons wordt er voortdurend koffie gedronken en niet zelden wordt dit vergezeld van een gebakje. Ook al wordt er stevig doorgewerkt, men maakt graag tijd voor een babbeltje.

Collega's dragen er zorg voor elkaar. Heel in het begin had een collega een klein auto-ongeval op weg naar het werk en kwam nogal ontredderd aan. Een andere collega ging onmiddellijk cake halen en er werd even stilgestaan bij het gebeuren.

Ook ik, als nieuweling, mocht deze zorgzaamheid heel sterk ervaren.

15. HOLSTEBRO, *MISBRUGCENTRET*

Holstebro is een, naar Deense normen, middelgrote gemeente met 56.000 inwoners.

Het *Misbrugcentret* werkt voor Holstebro zelf én voor twee aangrenzende gemeentes Lemvig en Struer, die elk 22.000 inwoners tellen. De totale doelgroep bedraagt dus zo'n 100.000 mensen.

De hoofdzetel van het *Misbrugcentret* is ondergebracht bij de *Sociale Tilbud* (letterlijk: Sociaal Aanbod, dus zoiets als een gemeentelijke sociale dienst).

In die hoofdzetel zitten ook twee werkingen die niets met het *Misbrugcentret* te maken hebben, namelijk het sociale team en het integratieteam.

Het integratieteam heeft drie medewerkers en verzorgt het onthaal van vreemde nieuwkomers in Holstebro op sociaal vlak zoals bijvoorbeeld zorg voor huisvesting, papieren, ziekteverzekering, school voor de kinderen,... In Holstebro gaat het concreet vooral om Libanezen en Somaliërs.

Het sociale team heeft slechts twee werknemers. Ze doen algemeen sociaal werk voor mensen en zijn dus zowat te vergelijken met de sociale dienst van het OCMW bij ons. Ze proberen een individueel begeleidingstraject op te zetten voor een cliënt, gaan vaak op huisbezoek en werken samen met andere welzijnsdiensten van de gemeente.

Binnen het *Misbrugcentret* zelf huizen de directie en drie preventiewerkers, die nauw samenwerken met drie andere medewerkers van *Åben Rådgivning* ("open consultatie", zie 16).

Daarnaast heeft het *Misbrugcentret* nog twee andere locaties, eveneens in het centrum van Holstebro. Dit zijn: *Alkoholbehandling* met 12 medewerkers (zie 17) en *Stofbehandling* met 14 medewerkers (zie 18). Alles samen werken er dus een dertigtal mensen louter voor preventie- en hulpverlening in de verslavingszorg.

16. HOLSTEBRO, PREVENTIE EN *ÅBEN RÅDGIVNING*

Net zoals elders in Denemarken is het preventiewerk in Holstebro op klassieke leest geschoeid, dit wil zeggen actiegericht, naar jongeren toe, vooral binnen het onderwijs en sterk verbonden met de hulpverlening. De preventiewerkers werken er dan ook nauw samen met hun collega's van de *Åben Rådgivning*.

Concreet betekent dit dat ze participeren aan allerlei overleg in de gemeente met andere actoren als straathoekwerkers, welzijnsdiensten, scholen, politie, psychiatrische afdeling van het ziekenhuis, opvangcentra,... om zo een netwerk uit te bouwen. De preventiewerkers geven er spreekbeurten over het drugthema op aanvraag van verenigingen en organisaties. Ze doen ook consult en geven advies aan de burgers, zowel aan gebruikers, hun ouders en hun ruimere omgeving. Ze nemen ook deel aan projecten die ze soms zelf opstarten of die nationaal gevraagd worden. Zo was Holstebro voortrekker van het Safer-Nightlife-project, dat werkte aan een beleid voor het uitgaansleven met het opstellen van huisregels in horecazaken en aangepaste vorming voor de personeelsleden.

De preventiewerkers van Holstebro zijn erg actief in de basisscholen (zie 9).

In elk van die basisscholen loopt in de zevende of achtste graad (12-14 jaar) een preventieproject dat een hele week duurt. Voor die leerlingen worden alle lessen van die week geschrapt en vervangen door dit drugpreventieproject. Het Deense schoolsysteem laat dit toe daar ze minder strikt gebonden zijn aan lesprogramma's en vooral het aanbrengen van vaardigheden willen benadrukken. Het drugpreventieproject komt in het bijzonder tegemoet aan het trainen van die vaardigheden.

Deze projectweek is zeker meer dan de ene activiteit na de andere; men wil met een minimale input de leerlingen maximaal zelf aan de slag laten gaan.

Concreet gebeurt het volgende:

Maandag en dinsdag krijgen de leerlingen telkens tijdens de twee eerste uren van de dag informatie. Op maandag gebeurt dit door de preventiewerker die praat over drugs en druggebruik en op dinsdag heeft een straathoekwerker het over verslaving en hulpverlening. De resterende tijd en de volledige woensdag en donderdag gebeurt de "creatieve verwerking". Hiervoor gaan de leerlingen in groepjes aan de slag om een resultaat te creëren, bijvoorbeeld een video, een theaterstuk, een campagne, een klein onderzoekje,...

Tijdens de verwerking blijven de leerkracht en de preventiewerker permanent aanwezig om te helpen bij het opzoekwerk, om tips te geven en bij te sturen. Op deze manier komt alles aan bod wat anders in een theoretisch pakket zou aangeboden worden. Vaak zetten de leerlingen ook buiten de school hun werk verder door bijvoorbeeld mensen te interviewen of organisaties te bezoeken.

Donderdagavond worden de ouders uitgenodigd. De preventiewerker geeft eerst een infosessie en nadien stellen de leerlingen het resultaat van hun project voor. Omdat het om een project gaat waar de leerlingen een hele week mee bezig zijn en wellicht ook thuis over praten, halen ze een gemiddelde opkomst van 90%.

Vrijdag ten slotte wordt alles opgeruimd en heeft de preventiewerker een uitgebreide evaluatie zowel met de leerkrachten als met de leerlingen.

Aangezien er in Holstebro tien basisscholen zijn, is het haalbaar voor één preventiewerker om tien weken per jaar met dit project bezig te zijn.

Naast dit klassieke project gebeuren ook andere en kortere zaken in de basisschool met betrekking tot drugs.

Een bepaalde methodiek die men er ontwikkeld heeft, trok mijn aandacht, vooral omdat het mij eenvoudig en bruikbaar leek. Die methodiek heet "*sociale overdriveler*" (letterlijk: sociale overdrijvingen).

Men vertrekt vanuit het feit dat jongeren in de puberteit heel onderhevig zijn aan groepsdruk en zich willen spiegelen aan de groepsnorm. Toch vergissen die jongeren zich vaak wat betreft die norm als het gaat over druggebruik en dergelijke, vooral omwille van de sensationele mediaberichten. Zo gaan jongeren dan bijvoorbeeld denken dat ze abnormaal zijn als ze geen alcohol drinken of nog geen drugs gebruikt hebben. In werkelijkheid overschatten jongeren wat hun leeftijdsgenoten doen.

De methodiek probeert ervoor te zorgen dat jongeren zich spiegelen aan de échte normen die heersen in plaats van aan de ingebeelde.

Concreet wordt deze methodiek toegepast bij 12- tot 16-jarigen rond thema's als tabakgebruik, alcohol en drugs, dronkenschap en ook breder als seksuele gedragingen en uitgaan.

In Holstebro heeft de preventiedienst in dit kader onderzoek gedaan bij deze leeftijdsgroep over het roken van tabak en hasj en over dronkenschap. Dit onderzoek leverde een resem aan resultaten op. Hieruit werd gestart met een project in de scholen dat verder verliep in twee stappen.

Eerst stelde men vragen aan de leerlingen in verband met de inschatting van hun leeftijdsgenoten. De leerlingen moesten bijvoorbeeld invullen wat ze dachten over: hoeveel % van hun klasgenoten dagelijks roken, hoeveel er minstens éénmaal dronken waren tijdens de voorbije maand en hoeveel er al hasj gerookt hadden.

Deze gegevens werden verwerkt en enkele weken later werden ze voorgelegd in de klas. De leerlingen worden zo geconfronteerd met het verschil tussen wat ze ingeschat hebben en de reële cijfers. Voor Holstebro waren de resultaten de volgende: 8% van de leerlingen rookt dagelijks en men schatte 33%, 23% was éénmaal dronken geweest in de voorbije maand en men dacht 44%, 5% hadden reeds hasj gebruikt en men schatte 16%.

De cijfers laten dus inderdaad duidelijk zien dat de leerlingen de gedragingen van de anderen overschatten. Ze doen dit des te meer wanneer ze gedragingen van leeftijdsgenoten in grootsteden als bijvoorbeeld Kopenhagen moeten inschatten.

Er bestaat ook een kortere methodiek die elke leerkracht in de eigen klas kan uitvoeren met betrekking tot elk thema uit de leefwereld van de leerlingen. Dit kan bijvoorbeeld rond druggebruik, maar ook rond zakgeld, het uur van slapen gaan, gsm-gebruik en zo meer.

De leerkracht geeft een blad met vragen als bijvoorbeeld: krijg je wekelijks meer dan 100 kronen zakgeld, ja of neen? en, hoeveel % van je klasgenoten krijgt volgens jou meer dan 100 kronen zakgeld?

De vragen worden anoniem ingevuld. De leerkracht verwerkt de gegevens en heeft de volgende les een op maat gesneden gespreksonderwerp waarbij ingebeelde normen perfect kunnen getoetst worden aan de realiteit. Men merkt dat het nagenoeg steeds om overschatting gaat bij de leerlingen.

Het is een methodiek die weinig inspanning vergt maar wel zijn degelijkheid bewijst.

In de secundaire scholen liggen de zaken heel wat moeilijker.

Er zijn in Holstebro drie secundaire scholen: een *gymnasium*, een *handelsskole* en een *tekniske skole* (zie 9). Enerzijds is er in deze middelbare scholen absoluut geen traditie in preventie aanwezig en staat men ook weigerachtig tegenover allerlei projecten buiten het strikte curriculum. Anderzijds redeneert men in het *Misbrugcentret* dat men op de leeftijd van 16 jaar vaak al alcohol of drugs, al dan niet risicovol, aan het gebruiken is. Daarom kiest men ervoor om zich meer te richten op die gebruikers met de boodschap deze te doen minderen, stoppen of minstens hun gebruik niet te laten ontsporen.

Men doet dit door een soort vrije consultatie: twee preventiewerkers zijn om de twee weken, twee uur aanwezig in elke school. Men kiest er met andere woorden voor om zelf naar de jongeren toe te stappen in plaats van te wachten tot mogelijke probleemgebruikers zelf naar hen toekomen of doorverwezen worden.

Tijdens die consultaties zitten de preventiewerkers niet in een lokaal te wachten maar lopen ze rond door de school, vooral in de refter en de ontmoetingsruimten voor de leerlingen. Ze delen folders uit en praten met de leerlingen en de leerkrachten. De bedoeling is om op termijn een vertrouwd gezicht te worden in de school zodat de leerlingen hen spontaan en in een vroeger stadium aanspreken.

Men ziet dit als preventie omdat deze werkwijze erger voorkomt. De scholen zijn erg opgezet met deze service maar dit is vanzelfsprekend maar mogelijk als er, zoals in Holstebro, genoeg personeel is en er slechts drie scholen in het werkgebied liggen.

De aanpak van de preventiewerkers in de secundaire scholen is eigenlijk een toepassing van wat de mensen in de *Åben Rådgivning* doen.

De *Åben Rådgivning* is een aparte dienst van het *Misbrugcentret* met een ruimte in een pand in een winkelwandelstraat in het centrum van de stad. Het is een laagdrempelige dienst die elke dag open staat voor mensen met vragen over verslaving of voor mensen die zelf met drugproblemen kampen. Men kan er zonder afspraak binnenlopen en er een kop koffie drinken. Eén of twee werknemers proberen er te helpen op een basale manier, dit wil zeggen niet psychotherapeutisch maar door te luisteren, een vertrouwensband te creëren, dus geen behandeling maar eerder begeleiding. Een behandeling is nooit gemakkelijk en vaak kapt de cliënt er ook vroegtijdig mee; bij een begeleiding daarentegen investeert men in een relatie tussen hulpverlener en cliënt en dat is makkelijker vol te houden. Een aantal probleemgebruikers van Holstebro zijn er dan ook jarenlang klant aan huis.

Eén van de medewerkers, een oude rot in het vak, omschreef met een metafoor hoe hij het begeleiden door diverse hulpverleners zag gedurende zijn carrière.

Hij vergeleek een cliënt met iemand die letterlijk in een diepe put zit. Er zijn drie soorten hulpverleners die alle drie tekortschieten. De eerste is diegene die roept wat de cliënt moet doen, van ver naast de put. Hij wordt natuurlijk niet begrepen en boekt geen resultaat want hij heeft geen contact met de cliënt.

De tweede hulpverlener buigt zich over de rand van de put en roept van boven naar beneden wat de cliënt moet doen. Deze heeft minstens een beter zicht op de zaak maar raakt de cliënt niet, noch letterlijk noch figuurlijk.

De derde gaat in de put op de bodem naast de cliënt zitten en probeert zo te helpen. Deze voelt de cliënt goed aan; de cliënt voelt zich begrepen maar er gebeurt niets concreets.

Een betere methode is de vierde die men ook in de *Åben Rådgivning* probeert toe te passen. Ze gaan in de put en gaan terug weg; ze gaan elders hulpmiddelen zoeken en komen ermee terug; ze gaan terug in de put en blijven zo de cliënt helpen met telkens nieuwe hulpmiddelen. De situatie van sommige cliënten is hopeloos en moeilijk. Toch wil men blijven investeren door contact te houden én door méér te doen door telkens iets anders te proberen. Stabiliseren is het minimum; men mag nooit de moed opgeven om nog verandering te krijgen.

Deze *Åben Rådgivning* is nu vandaag heel populair maar dit was niet altijd zo. Jarenlang hebben de medewerkers op straat gelopen om contacten te leggen met de doelgroep. Nu komen ze vanzelf én blijven ze komen. De huidige straathoekwerkers van Holstebro (zie 55) zijn dan ook opgeleid door de mensen van de *Åben Rådgivning*.

17. HOLSTEBRO, ALKOHOLBEHANDLING

Alkoholbehandling is een afdeling van het *Misbrugcentret* op een aparte locatie, waar twaalf mensen werken waarvan tien begeleiders. Het is een ambulante begeleiding voor mensen die zelf alcoholproblemen hebben en ook hun omgeving. Men doet er individuele begeleiding maar probeert die telkens te koppelen aan een groepsbegeleiding. De filosofie van het centrum is holistisch: men gelooft dat door samen in groep te praten, het taboe dat rust op alcoholverslaving kan doorbroken worden wat een helend effect kan hebben.

Het is net zoals in de samenleving: mensen met een alcoholprobleem verstoppen zich vaak en bestendigen zo hun probleem; het is maar wanneer ze ermee naar buiten komen, bijvoorbeeld naar de hulpverlening, dat er kan aan gewerkt worden. Niet alleen aan het drinken van alcohol wordt gewerkt maar ook aan de andere problemen die de alcoholverslaving in stand houden. De slogan van de *Alkoholbehandling* zou kunnen zijn: doorbreek de isolatie, doorbreek het geheim.

Er zijn een aantal verschillende groepen waarmee gewerkt wordt binnen het centrum.

Zo is er regelmatig een basiscursus van tien dagen met een aanbod aan informatie en therapie, een heel intensieve periode die men doormaakt in groep. De werkers daar vertelden mij dat ze hiermee meer resultaat kunnen boeken dan met één jaar individuele begeleiding.

Daarnaast zijn er ook de klassieke groepen zoals voor partners van alcoholisten, voor kinderen van alcoholisten, groepen van koppels en van gezinnen en zelfs groepen voor volwassen kinderen van alcoholisten.

Het centrum heeft ook een aantal speciale aanbiedingen.

Er is bijvoorbeeld jaarlijks een grote happening voor alle partners van de alcoholisten die in het centrum in behandeling zijn.

Afhankelijk van de vraag trekken ze ook, tot tweemaal per jaar, met een groep van drie of vier gezinnen met een probleemdrinker voor vier dagen naar de kust. De begeleiders bieden er een intensief programma aan met zowel aparte sessies per gezin als gezamenlijke sessies met de hele groep. Vanzelfsprekend moet je een hogere drempel overschrijden om deel te nemen aan zo'n residentieel programma maar volgens de begeleiders behalen ze hiermee formidabele resultaten.

Naast dit vermelde aanbod hebben ze ook nog een aantal dagen per week een open consultatie waar mensen zonder afspraak en volledig anoniem terecht kunnen. Pas wanneer iemand voldoende gemotiveerd is, opent men een dossier en start de begeleiding.

Het aanbod is in alle gevallen gratis voor de cliënten; de gemeente draagt de kosten. Er zijn ook geen wachtlijsten want volgens de Deense wet moet iedere

aanvraag binnen de twee weken tot een behandeling leiden (zie 11). Aangezien de gemeente het *Misbrugcentret* betaalt per cliënt, neemt men gewoon extra personeel aan als het aantal vragen toeneemt.

In 2007 kreeg deze dienst in Holstebro 398 aanmeldingen wat resulteerde in 275 behandelingen. 65% hiervan zijn mannen en 70% zit in de leeftijd tussen 30 en 60 jaar. De duur van de begeleiding gaat van minder dan één maand in 5% van de gevallen, voor 44% is dat tussen één en zes maanden, voor 26% zes maanden tot één jaar en 25% wordt meer dan één jaar begeleid.

18. HOLSTEBRO, STOFBEHANDLING

De dienst *Stofbehandling* van het *Misbrugcentret* van Holstebro bevindt zich op een aparte locatie in de stad, boven een winkelcentrum. Er werken 14 mensen.

Er zomaar binnenwandelen gaat niet: men moet beneden aanbellen, vele deuren zijn op slot en er hangen overal camera's; men wil controle houden over de bezoekers.

Stofbehandling is georganiseerd in twee afdelingen.

Op de eerste verdieping kunnen mensen die niet meer kunnen "genezen" terecht voor medicamenteuze begeleiding met het oog op stabilisering van hun gebruik. Men werkt er vooral met substitutiemedicatie, voornamelijk methadon.

De dienst is elke dag open tussen 9 en 11 uur en éénmaal per week tussen 16 en 17 uur voor mensen die uit werken gaan. De cliënten komen een lange periode, sommigen dagelijks, anderen wekelijks. Ze krijgen er hun medicatie maar men probeert ook iets extra aan te bieden zoals deelname aan bepaalde cursussen, groepsgesprekken en ook hobbyactiviteiten. Er is ook een ontmoetingsruimte waar mensen een kop koffie kunnen drinken, met de computer kunnen werken of surfen op het internet.

Op deze dienst werken vier mensen waaronder een verpleegkundige en éénmaal per week is er ook consultatie bij de dokter mogelijk.

Op de tweede verdieping is de tweede subafdeling voor mensen die willen proberen hun verslavingsprobleem op te lossen, proberen te groeien naar een leven zonder of met zo weinig mogelijk drugs. Tien medewerkers, waaronder een psycholoog in vast dienstverband – een uitzondering in Denemarken (zie 8) - staan er in voor de ambulante begeleiding.

De cliënten komen wekelijks of om de twee weken, in principe op afspraak. De begeleiding duurt gemiddeld één jaar. Net zoals bij *alkoholbehandling* zijn er geen wachtlijsten en moeten de cliënten nooit betalen (zie 11).

Men probeert de cliënten te helpen, al dan niet psychotherapeutisch, door niet alleen te focussen op het drugprobleem zelf maar ook door te werken aan de persoonlijkheidsstructuur van de cliënt. Vele druggebruikers kampen immers met een problematiek van agressie, depressie, angst, een laag zelfwaardegevoel,...

De begeleiders proberen steeds samen te werken met de huisarts van de cliënt. Het is erg moeilijk in Denemarken om cliënten te verwijzen naar de psychiatrie. De meeste psychiatrische centra willen niets met drugverslaafden te maken hebben en bijgevolg vallen de dubbeldiagnosecliënten vaak tussen twee stoelen.

Men heeft ook een beperkt aanbod voor familieleden van cliënten. Er is een groepswerking voor mensen die een behandeling beëindigd hebben (een soort

nazorg) en, indien de cliënt zich moeilijk kan verplaatsen, gaat men ook op huisbezoek.

In 2007 waren er in het hele centrum 212 cliënten waarvan 172 mannen. Ongeveer een derde is jonger dan 25 jaar, een derde is tussen 25 en 40 jaar en een derde is ouder dan 40 jaar.

Heroïne en hasj zijn de meest voorkomende producten.

40% van de cliënten zit in een substitutiebehandeling, 60% volgt een ambulante begeleiding (individueel, in groep, nazorg) op de tweede verdieping.

19. HOLSTEBRO, WELZIJSORGANISATIE *SKOVVANG*

Aan de rand van de stad Holstebro, in een groene zone, ligt een vrij groot domein met verschillende gebouwen: *Skovvang*, een welzijnsorganisatie met nationale bekendheid in Denemarken.

Zoals *Skovvang* zijn er nog een aantal instellingen in Denemarken. In Vlaanderen treffen we deze organisaties niet als dusdanig aan maar bepaalde deelwerkingen ervan bestaan ook wel bij ons.

Ik vond *Skovvang* in elk geval indrukwekkend, vooral omwille van de grootte en van het feit dat men er zich uitsluitend richt tot mensen die zich in de rand van de samenleving bevinden, mensen die elders niet aan de bak komen.

Vooraleer mensen in *Skovvang* in begeleiding kunnen komen, moet voldaan worden aan een voorwaarde. Bij elke aanvraag in *Skovvang* wordt onderhandeld met de verwijzer over een mogelijke oplossing. Pas als de verwijzer kan aantonen dat zijn cliënt nergens anders terecht kan, stelt *Skovvang* zijn deuren open. Men wil bovenal vermijden een vuilnisbakfunctie te hebben maar daartegenover staat dat men er een erezaak van maakt om de mensen die dan toch in aanmerking komen, maximaal te helpen.

Op het ogenblik dat ik er was, hing *Skovvang* nog af van de regio Midden-Jutland maar, in het kader van een verdere decentralisatie (zie 11), wordt het binnen afzienbare tijd ook een gemeentelijke dienst. Men richt zich op cliënten uit heel Denemarken; één derde van hen is afkomstig uit Holstebro zelf. Zoals steeds betaalt de gemeente waartoe de cliënt behoort de kosten.

Elk jaar doen ongeveer 2000 mensen een aanvraag tot begeleiding waarvan er een duizendtal de kans krijgen een korte of langdurige begeleiding te starten. Op een doorsnee-dag vertoeven er zo'n 100 cliënten op het domein, die begeleid worden door 80 personeelsleden.

Er is een heel breed aanbod aan begeleidingen zowel ambulante als residentiële met als rode draad dat het geen behandeling is maar een begeleiding. Het is dus geen "cure" maar wel "care": men biedt mensen een tijdelijke schuilplaats, probeert in kleine stapjes hun leven (terug) op te bouwen. Vaak heeft men slechts minieme doelen en men werkt sterk vanuit de harm-reduction-filosofie.

Men heeft geen alcohol- en drugspecifiek aanbod maar, omwille van de aard van het doelpubliek, speelt verslaving bijna steeds een (hoofd)rol. Men focust dan ook niet op de verslaving, noch probeert men dit probleem rechtstreeks te behandelen. Men probeert de mensen wel te motiveren tot verandering maar men aanvaardt hun verslaving vooral als hun manier van "in het leven staan". Men weet dat deze mensen vaak middelen gebruiken om andere problemen het hoofd te bieden en men beseft en ervaart in de werking hoe moeilijk het is die andere problemen aan te pakken wanneer je, zoals zij over zo weinig mogelijkheden en vaardigheden beschikt. In *Skovvang* klinkt het bijgevolg

eerder: “onze cliënten gebruiken nu eenmaal drugs” dan “onze cliënten zijn druggebruikers”.

Skovvang biedt een hele waaier aan opvangmogelijkheden:

- Twee detox-afdelingen, zes plaatsen voor drugverslaafden en elf plaatsen voor alcoholverslaafden. Het doel is enkel fysieke ontwenning; de cliënten kunnen 24 uur op 24 instromen.
- Een crisisopvangdienst met vijf plaatsen voor acute opvang van mensen die niet meer weten waarheen of door de politie zijn binnengebracht. De bedoeling is dat ze één nacht blijven en nadien verwezen worden binnen of buiten *Skovvang*.
- Dertig plaatsen voor psychiatrische patiënten die meestal thuisloos zijn of in een acute crisis verzeild geraakt zijn. Deze plaatsen zijn verspreid over verschillende afdelingen waaronder één specifiek voor vrouwen, één voor jongeren en één voor dubbeldiagnosepatiënten. Meestal beschikken de mensen er over een eigen kamer en zijn er gemeenschappelijke ruimtes. Men verblijft er voor langere tijd.
- Tien plaatsen voor individueel verblijf voor mensen die niet in groep kunnen functioneren maar wel op het domein verblijven met begeleiding.
- Begeleid zelfstandig wonen buiten het domein met begeleiding vanuit *Skovvang*. Men beschikt over één huis met vijf plaatsen en elders nog vijf individuele kamers.
- Net buiten het domein van *Skovvang* zijn er zestien appartementen die behoren aan de gemeente Holstebro waar *Skovvang* enkel toezicht op afstand doet. De gemeente verhuurt die appartementen aan zwaar verslaafden die nergens anders terecht kunnen en waar ongeveer alles al mee geprobeerd is.
- De mensen die daar verblijven, blijven vaak alcohol en drugs gebruiken omwille van het minimale toezicht en het feit dat ze vrij in en uit kunnen gaan. Men heeft geleerd dit te aanvaarden omdat het voor deze mensen de laatste optie is. Soms is het hilarisch als men die mensen tijdelijk naar de detox-afdeling brengt. Aangezien dit woongedeelte net buiten het domein van *Skovvang* ligt, houdt de politie er regelmatig een kleine razzia.
- Er zijn nog een aantal mensen die door begeleiders van *Skovvang* aan huis begeleid worden omdat die nog over genoeg eigen mogelijkheden beschikken. Ze krijgen dan specifieke hulp op vlak van medicatie, administratie,...
- Ten slotte telt *Skovvang* een aantal grote werkhuizen, te vergelijken met onze beschutte werkplaatsen. Men doet er onder andere allerlei houtbewerking, fietsenherstelling en er is ook een grote groentetuin.
- Voor alle mogelijke cliënten biedt *Skovvang* allerlei workshops aan; er is een ruimte voor muziektherapie en een fitnesszaal.

Vanzelfsprekend moeten al deze mensen eten en daarvoor is er een grote centrale keuken.

Doordat er zoveel werkingen zijn in *Skovvang*, verwijst men vaak ook intern naargelang de nood van de cliënt.

Op welke afdeling je ook verblijft of werkt, overal loopt de rode draad van één cultuur.

In *Skovvang* probeert men de cliënten te zien als gewone mensen, ze te aanvaarden zoals ze zijn en eerder te letten op hun resterende mogelijkheden dan op hun tekorten. Men verwacht ook dat alle werknemers doordrongen zijn van deze filosofie, zowel de verpleegkundigen als de sociale werkers, het administratieve en keukenpersoneel, de begeleiders in de werkhuisen,... Hoe heterogeen deze groep ook is, ieder moet zich conformeren aan de levenswijze van *Skovvang*. Dit verhoogt de druk op het personeel omdat ze zich constant moeten aanpassen aan andere en nieuwe cliënten. *Skovvang* wil permanent een spiegel zijn van de maatschappij, ook met alle conflicten en botsingen die er kunnen zijn.

De cliënten zelf blijven verantwoordelijk voor hun eigen leven. Ze kunnen geholpen worden als ze er zelf voor kiezen maar dat kan ook in kleine stapjes of met hele lage doelen. Eén van de directieleden zei het zo: "We proberen iedereen een betere dag te geven dan gisteren."

Dit lukt alleen maar door te focussen op hele kleine, triviale zaken. Zo kan het bijvoorbeeld al een succes zijn als de cliënt erin slaagt gewoon met de groep mee te doen en een normale babbel te hebben over het nieuws.

Vooruitgang kan ook zijn dat de cliënt niet meer op straat leeft maar zich op een aanvaardbare wijze, dus zonder overlast, settelt in *Skovvang*.

Blijkbaar slaagt men er in *Skovvang* wel in om zelfs aan deze moeilijke doelgroep een zinvol levenskader te bieden. Ondanks het feit dat ze vlak aan een spoorlijn gelegen zijn, hebben ze "slechts" twee zelfdodingen gehad in vijftien jaar.

20. SLAGELSE, DE STAD

Slagelse is een stad in het zuidwesten van het eiland Seeland, op zo'n 90 kilometer van de hoofdstad Kopenhagen.

Het noorden van het eiland, de streek boven Kopenhagen, wordt beschouwd als het rijkere gedeelte. Het gebied waarvan Slagelse deel uitmaakt, draagt tot op vandaag de naam van een eerder economisch achtergesteld gebied, gekenmerkt door een lagere opleidingsgraad van de bevolking, meer ziektes en een hoger sterftecijfer.

Slagelse bestaat uit een fusie van vier vroegere gemeentes. Slagelse was de grootste gemeente; Korsør, Hashøj en Skælskør waren de andere. Samen tellen ze nu 76.000 inwoners op een oppervlakte van 760 km² of 100 inwoners per km²; een kleine helft van ongeveer 31.000 woont in de kleine kern van Slagelse.

Slagelse heeft, als grootste gemeente, haar naam gegeven aan de fusie en draagt de hoofdfunctie. Korsør echter blijft zich graag voorstellen als aparte identiteit; haar oorspronkelijke logo van de brug (zie 21) is nu aanvaard door de hele gemeente.

Slagelse doet grote inspanningen om komaf te maken met een negatief imago. Dankzij het grote regionale ziekenhuis en de kazerne aan de stadsrand, maar vooral door het grote shoppingcentrum in het midden van de stad krijgt Slagelse meer en meer een centrale functie voor vele mensen. Een tiental open pleinen verfraaien de stad.

Ook jongeren uit de wijdere omgeving zakken af naar Slagelse. De middelbare scholen bevinden zich op één campus aan de rand van de stad, en in het centrum kan men genieten van het uitgaansleven.

Slagelse is ook een sportieve gemeente. In Denemarken is handbal, na voetbal, de meest populaire sport. De damesploeg van Slagelse, het "Slagelse dreamteam" is in de voorbije jaren tot drie maal toe (2004, '05, '07) winnaar geweest van de European Champions League.

Ten slotte kan men ook ontspannen en wandelen in het grote bos dat de gemeente omzoomt, of op de mooie stranden van Slagelse, Korsør en Skælskør, of aan de binnenmeren van Korsør en Skælskør.

In Korsør heerst nog steeds de sfeer van de vroegere ferryhaven. Vóór de bouw van de brug (zie 21) was de haven van Korsør het vertrekpunt van de overzet naar Funen. Dit heeft geleid tot veel werkgelegenheid, met daaraan verbonden de typische sfeer van een arbeidersstad, met in het kielzog een hoog alcoholgebruik.

Tot op vandaag draagt de gemeente hiervan de gevolgen; Korsør telt nog steeds veel (oudere) alcoholgebruikers.

Om het fenomeen van openbare dronkenschap op concentratieplaatsen tegen te gaan, heeft men ervoor gekozen om alcoholgebruik gecontroleerd toe te laten op één welbepaalde plaats. In het centrum, vlak naast een hulpverleningscentrum van een plaatselijke kerk, is een ijzeren luifel opgetrokken met eronder tafels en banken. Daar, beschermt tegen weer en wind en met materiaal dat bestand is tegen beschadiging en brand, kan men ongestoord alcohol nuttigen. Overal elders in de gemeente is het openbaar nuttigen van alcohol verboden...

21. STOREBÆLTSBROEN OF DE GROTE BELTBRUG

De Grote Beltbrug is de belangrijkste oeververbinding tussen de eilanden Funen en Seeland.

Deze brug verbindt de ene helft van de inwoners van Denemarken op Seeland met de andere helft op Funen en Jutland.

De brug is in juni 1998 opengesteld voor auto's en ander gemotoriseerd verkeer. Er is niet minder dan tien jaar gewerkt aan de constructie.

Gemiddeld verplaatsen zich per dag 28.000 auto's en 22.000 treinpassagiers via de brug.

De verbinding bestaat eigenlijk uit twee bruggen die beide op het eilandje Sprogø uitkomen. De totale lengte van de verbinding is 18 km.

Het deel dat vertrekt in Nyborg en gaat tot Sprogø is een vlakke brug van 6,6 km, steunend op 63 lage pijlers en bestemd voor auto- en treinverkeer.

De doortocht op het eiland is 3,1 km.

Het deel tussen Sprogø en Korsør bestaat uit twee delen. Er is een treintunnel die 75 meter onder de zeespiegel ligt en 8 km lang is én een hangbrug voor auto's, die zich 70 meter boven de zee uitstrekt en 6,8 km lang is.

Deze hangbrug is uniek in haar soort: ze steunt slechts op 2 pylonen, elk 254 meter hoog en op een afstand van 1624 meter (!) van elkaar. Daarmee is het de tweede grootste overspanning ter wereld (na de Akashi Kaikyo-brug in Japan: 1991 m).

22. SLAGELSE, VERBLIJF EN WERK

Aan de rand van Slagelse, in een groene zone ligt het regionale ziekenhuis, bestaande uit vele aparte, oude en nieuwe gebouwen.

In één van die gebouwen huist de administratie. Op de bovenste verdieping zijn een aantal kamers, bedoeld voor dokters en studenten die hier tijdelijk verblijven of nachtdienst doen. Kamer 304 werd er voor twee maanden mijn thuis.

Hoewel het een oude kamer was en er minder comfort was dan in mijn studio in Holstebro (zie 14), bood deze verblijfplaats toch enkele voordelen.

Op het domein van het ziekenhuis heeft ook het plaatselijke *misbrugcentret* drie gebouwen waarvan één het *Huset* (Huis) is, waar voornamelijk de afdeling dagbehandeling van illegale drugs gehuisvest is. Dit betekende concreet voor mij dat mijn kamer op wandelafstand van mijn werkplaats lag.

Bovendien heeft het *Huset* ook een eigen terras en ligt het midden in een mooie, groene omgeving.

In het *Huset* werken zeven mensen. Samen met een collega deelde ik er een bureel. Ik kreeg er een eigen computer ter beschikking en er werd een e-mailadres voor mij aangemaakt. Ik werd er zeer snel beschouwd als een collega-werknemer waarbij de klemtoon steeds lag, niet op "moeten", maar vooral op "mogen wat ik wilde". Een luxepositie dus !

Bovendien kon ik er nog genieten van andere, niet onbelangrijke, faciliteiten. Het werd mij mogelijk gemaakt om vele bezoeken af te leggen en ook verdere verplaatsingen voor meerdere dagen te maken; ik kon er onbeperkt gebruik maken van de telefoon; en, net zoals de patiënten en de staf van de dagbehandeling kon ik er tweemaal daags gratis eten.

23. SLAGELSE, MISBRUGCENTRET

In verhouding tot het aantal inwoners van de gemeente is het *Misbrugcentret* van Slagelse heel groot. Dit komt doordat de gemeente, bij het afschaffen van de *amten* (zie 11) nagenoeg het hele bestaande centrum heeft overgenomen.

Dit betekent dat het centrum van Slagelse vele soorten van hulpverlening kan aanbieden. Tijdens mijn verblijf heb ik er het hele gamma van hulpverlening, de verschillende trajecten van instroom tot uitstroom en aanverwanten, leren kennen. Er is ook een aparte preventiewerking (zie 25). Deze is, zoals overal in Denemarken, ook minimaal tegenover de rijke waaier aan hulpverleningsmogelijkheden.

Er zijn eigenlijk vijf soorten van hulpverlening te onderscheiden in het *Misbrugcentret* van Slagelse, waarbij in het totaal, rechtstreeks en onrechtstreeks, een 60-tal medewerkers betrokken zijn:

- de hulpverlening waar men zelf naar de cliënten toegaat, bijvoorbeeld:
 - *Støtte- og kontaktpersoner* (= Steun- en contactpersonen), kortweg SKP (zie 28)
 - *Bilen* (= De Auto) (zie 27)
- de hulpverlening waar de cliënt zelf naartoe komt maar nog geen echt engagement aangaat, bijvoorbeeld:
 - twee *Rådgivningcentret* met hieraan verbonden het straathoekwerk (zie 26)
 - twee inloophuizen (zie 29)
 - gespreksgroepen in vier gevangenissen in de regio (zie 30)
- de hulpverlening waar de cliënt zelf naartoe komt en een minimaal engagement aangaat, bijvoorbeeld:
 - de pretherapie of voortraject voor illegale druggebruikers (zie 31)
 - *Perron 3*, een motivatieprogramma voor druggebruikende jongeren (zie 24)
- de hulpverlening waar de cliënt zich volledig engageert, een behandeling dus; zoals elders in Denemarken biedt Slagelse zelf geen residentiële behandeling aan maar er is wel een dagbehandeling voor alcoholisten (zie 33) en één voor illegale drugverslaafden (zie 32)
- een na-traject of nabehandeling voor mensen die een ambulante of residentiële behandeling achter de rug hebben: een halfweg-huis (zie 34)

Vanzelfsprekend dient niet elke cliënt het hele traject te doorlopen maar wordt de hulpverlening afgestemd op de behoefte van de cliënt. De nadruk ligt vooral op de illegale drugs; alcohol komt op de tweede plaats. Bovendien worden in sommige deelwerkingen, zoals in het *Rådgivningcentret* alcohol en drugs nog samen behandeld. Hier wil men in de toekomst verandering in brengen. Men is bezig met een herstructurering om duidelijk twee aparte circuits te maken.

Wat mij hier opgevallen is, is dat men sterk probeert om probleemgebruikers te motiveren om in behandeling te gaan. Zo gaat men bijvoorbeeld vanaf het moment dat de cliënt zelf naar de hulpverlening komt, gratis ontbijt en soms een gratis lunch aanbieden. Dit is het geval in bijvoorbeeld de gespreksgroepen in de gevangenissen, in de inloophuizen, bij dagbehandelingen,...

24. SLAGELSE, *PERRON3*, MOTIVATIEGROEP VOOR JONGEREN

Dit project, waarvoor twee mensen zijn vrijgesteld, bestaat drie jaar en begint zo stilaan de goede draai te vinden. Het *Misbrugcentret* heeft voor dit project een aparte ruimte gehuurd, namelijk een ruime en mooie zolderverdieping van een gebouw vlakbij het station van Slagelse. Men beschikt er over een keuken, eetruimte, ontspanningszaal, vergaderruimte, burelen,...

De doelgroep van dit project zijn jongeren tot 24 jaar die op een problematische manier alcohol en/of illegale drugs gebruiken. Het gaat meestal om hasjgebruikers met een gebruiksgeschiedenis van drie tot zeven jaar. Men kiest bewust voor jongeren tot 24 jaar omdat men vindt dat jongeren vanaf 18 jaar te vaak reeds als volwassenen worden beschouwd terwijl ze daar nog niet aan toe zijn. De jongeren moeten niet reëel stoppen met hun gebruik maar moeten wel bereid zijn dit op termijn te doen.

De groep is half open, dit wil zeggen dat in- en uitstroom mogelijk is. Men volgt dit wel goed op door bijvoorbeeld bij een intake steeds te zien of de betrokkene wel past binnen de bestaande groep. Op die manier heeft men permanent vijf tot tien deelnemers (waarvan 80% jongens) die gemiddeld twee tot vier maand in het programma blijven.

De verwijzers zijn leerkrachten, welzijnsdiensten, ouders of vrienden en in sommige gevallen melden de jongeren zich ook op eigen initiatief aan. Ook al gaat het om druggebruikers, toch probeert men drugs niet te zien als het probleem door er bijvoorbeeld niet telkens rechtstreeks over te praten; men weet dat teveel focussen op drugs leidt tot identificatie van de jongeren als druggebruikers. Men focust dus daarom meer op de algemene levenskwaliteit van de jongeren. Bij het begin van het programma stelt elke nieuwe jongere zichzelf een aantal (kleine) doelen voorop, bijvoorbeeld een betere relatie met ouders, op tijd opstaan, werk zoeken,... Stoppen met drugs is dus maar één van de mogelijke doelen. Die doelen worden op een flap geschreven en opgehangen in de centrale ruimte. Wanneer een jongere een doel bereikt, mag hij dit afvinken op zijn flap en op het einde van het programma krijgt hij het blad mee naar huis.

Concreet gaat het om een dagbehandeling die loopt op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag telkens van 10 uur tot 14 uur. Men start altijd met een ontbijt en een rondvraag over de voorbije dag; nadien zijn verschillende activiteiten mogelijk maar zonder vaste structuur. De aard van de activiteiten is afhankelijk van het moment en de samenstelling van de groep en is bijvoorbeeld koken, een groepstherapeutische sessie, een gastspreker, ploegsport, fitness of een uitstap. Er zijn ook individuele gesprekken mogelijk en er zijn ook contacten met de ouders van de jongeren. Voor ouders zijn er zowel groepssessies als aparte gesprekken, zelfs voor ouders waarvan de jongere (nog) niet in de groep zit. Net zoals elders in Denemarken benadrukt men ook hier de rol van de ouders als ondersteuner en begrenzer van de kinderen.

Eens de jongere in de groep gestapt is, wordt hij verondersteld elke dag het programma te volgen. De termijn varieert voor elke jongere; samen met de begeleiders beslist de jongere wanneer hij klaar is om uit de groep te stappen, dus niet te vroeg maar ook niet te laat zodat het project voor de jongere geen veilige vluchtplek wordt.

Momenteel is men zeer tevreden over deze aanpak. Men stelt vast dat het een verstandige keuze is geweest om in deze "lichte" gevallen te investeren. Een aparte benadering voor deze cliënten die (nog) geen grote zichtbare problemen hebben, rendeert zeker omdat de investering lager is. Helaas is deze aanpak moeilijker te verkopen; meestal wacht men tot de problemen groter en vooral zichtbaarder zijn waardoor 80% van de tijd en het geld naar de "zwaardere" verslaafden gaat.

25. SLAGELSE, PREVENTIEWERK

Naar Deense normen is het preventiewerk in Slagelse zeer sterk uitgebouwd. Naast de verantwoordelijke werken er nog drie preventiewerkers met een eigen secretariaat. De dienst staat vooral bekend, ook nationaal, omwille van haar digitale projecten.

Zoals meestal in Denemarken is het preventiewerk hier ook sterk gericht op jongeren. De dienst werkt nauw samen met het motivatieprogramma voor jongeren, Perron 3 (zie 24); de koepelnaam is dan ook gemakshalve Perron 3.

De basisacties van de preventiedienst zijn overwegend klassiek met onder andere adviesverstrekking aan wie erom vraagt en infosessies voor ouders maar, en dit is uitzonderlijk in Denemarken, ze bieden ook infosessies voor intermediairen zoals leerkrachten, huisartsen en politiemensen. Wat men er doet, is vaak gebaseerd op ervaringen van jongeren uit het Perron 3 – programma.

De preventiewerking van Slagelse heeft daarenboven drie ideeën ontwikkeld die ook verspreid worden in de rest van Denemarken.

1. **SMASH**, een samentrekking van sms en hasj. Hiermee probeert men misbruik van hasj te voorkomen via het medium van sms. Dit heeft als voordeel dat men, anoniem en zeer gericht informatie kan ontvangen en verspreiden. Nadeel is echter dat de boodschappen heel compact moeten zijn en hoogstens ter ondersteuning en informatie kunnen dienen.

SMASH heeft een eigen website die als spil dient en er is ook allerlei promotiemateriaal om de site en het project bekend te maken. Cruciaal is dat enkel en alleen de mensen die er uitdrukkelijk om verzoeken de sms'en ontvangen.

Men kan in dit project vijf soorten van diensten aanvragen:

Hasjfacts staat voor de basisdienst en is meest populair. Wie intekent, ontvangt 40 berichten op 21 dagen, telkens om 7.45 uur en 18 uur. De info gaat over specifieke kennis van hasj en het doorprikken van mythen rond dit product.

Restart is bedoeld voor mensen die minder willen gebruiken of willen stoppen met gebruik. Hier ligt de nadruk meer op begeleiding. Men krijgt 68 berichten verspreid over 36 dagen. De inhoud wordt systematisch opgebouwd en gaat van het bevragen van iemands gebruik over het doen nadenken hierover, naar het beslissen om er iets mee te doen. Zo geeft één van de berichten op een bepaald ogenblik bijvoorbeeld de mogelijkheid om contact op te nemen met een medewerker van het plaatselijke *Misbrugcentret*. De gebruiker kan bijvoorbeeld ook zelf een sms sturen over zijn ervaringen en dit komt dan op de site van SMASH. Deze module blijkt in de praktijk minst goed te werken: begeleiding is maatwerk, men kan niet naar iedereen dezelfde berichten sturen.

De module *coach* dient om persoonlijk advies te geven aan de vrager. De gebruiker stuurt een sms met een vraag die dan automatisch door een

medewerker van het *Misbrugcentret* kan gelezen worden als een e-mail; hij zorgt ervoor dat het antwoord te lezen staat op de site.

Room is bedoeld om met andere jongeren over hasj te praten via sms. Wie geïnteresseerd is, kan zich aanmelden via de homepage van de site en vanaf drie of vier kandidaten zorgt een technisch programma ervoor dat dezen onderling kunnen communiceren via sms. Er is ook regelmatig controle over de inhoud om te voorkomen dat het systeem zou gebruikt worden door dealers.

Ten slotte is er nog de module *hasjlex*, een soort van lexicon. De gebruiker kan een sms sturen met een specifiek woord dat te maken heeft met hasj en waarover hij uitleg wil, bijvoorbeeld THC, geheugen, shit,... het programma zendt een sms terug met de woordverklaring; wanneer een "nieuw" woord binnenkomt, wordt het lexicon aangevuld zodat het woordenboek permanent groeit.

Dit SMASH-programma is geen goedkoop project. Voor de jongeren zijn de sms'jes gratis en ook de werkuren en het onderhoud van de site kosten geld. Het is de investering echter waard; SMASH is zo populair in de gemeentes die het toepassen dat men nu bezig is met hetzelfde systeem te ontwikkelen voor andere drugs.

Er is ook reeds evaluatieonderzoek gebeurd over het gebruik van SMASH en daaruit bleken zeer positieve resultaten. De vijf voornaamste conclusies uit het onderzoek waren:

De boodschappen worden door de jongeren ervaren als nabij en persoonlijk want ze worden ontvangen via de eigen gsm. Juist hierom worden ze ook echt gelezen, in tegenstelling tot vele boodschappen via massamediacampagnes.

De boodschappen komen bij de juiste doelgroep terecht want deze mensen vragen er immers zelf om.

Men kan via deze laagdrempelige weg mensen bereiken die men anders nooit zou zien in de hulpverlening, ook al omdat vele jongeren denken helemaal geen probleem te hebben.

Het is weliswaar maar een kleine hulp bij een eventueel motivatie- en veranderingsproces maar het kost ook heel wat minder dan een traditionele behandeling of counseling.

De sterkste troeven van dit project blijken het herhalings-effect te zijn en het feit dat het discreet en anoniem is.

2. **Netstof** is de naam van een uitgebouwde website (www.netstof.dk), ontwikkeld door de preventiedienst van Slagelse en door hen ook onderhouden. Er zijn wel een dertigtal andere Deense gemeentes die er mee voor betalen in ruil voor een vermelding en toegang tot een speciale interne website bestemd voor professionele werkers uit die gemeentes.

De site zelf heeft een aantal specifieke pagina's voor leerkrachten en opvoeders maar richt zich in de eerste plaats wel tot de jongeren. Het luik voor de jongeren bestaat uit twee delen. Er is een zeer sterk uitgewerkt informatief luik rond alle facetten van drugs, dat zeer populair is bij leerlingen en studenten die opzoekwerk moeten doen. Het tweede deel is een interactief gedeelte, gericht op het uitwisselen van ervaringen en het beantwoorden van vragen met bijvoorbeeld een aantal blogs, een brievenbus waar men vragen kan stellen aan medewerkers van het *Misbrugcentret* die vermeld staan op de site (het programma zorgt ervoor dat de medewerker aan wie de vraag gesteld wordt, een sms ontvangt als voor hem een vraag verschijnt) en een forum dat gebruikt wordt voor debat (als je wil, kun je je gsm-nummer doorgeven en dan krijg je gratis een sms als iemand op jouw standpunt op het forum reageert).

De site is in zijn soort één van de populairste in Denemarken en is nog in volle opmars. In 2007 kreeg men 300.000 unieke bezoekers.

3. **Kixet** is een peer-to-peer-project. Hiervoor rekruteert men uit het motivatieprogramma Perron 3 (zie 24) een groep jongeren van zowel gebruikers als ex-gebruikers. Met vijf tot tien jongeren probeert men een vaste kern te vormen die één of twee keer per maand samenkomen om ervaringen uit te wisselen. De bedoeling is dat deze jongeren zelf preventieacties gaan doen naar andere jongeren toe. Men heeft vastgesteld dat deze manier van werken vooral helpend is voor deze "begeleiders", het biedt hen een zekere sociale steun.

Deze jongeren gaan per twee of drie vertellen over hun ervaringen in klassen van de negende of tiende graad en op ouderavonden. Ze doen dit op een interactieve manier. Daar ze zelf ervaring hebben en zowel praten over de positieve als over de negatieve aspecten van drugs, stijgt hun geloofwaardigheid bij de doelgroep. Doordat deze jongeren voor onbepaalde duur kunnen meedraaien in dit circuit, krijgen ze de kans een eigen stijl te ontwikkelen. Daarenboven krijgen ze van de begeleidende preventiewerkers permanente vorming en kunnen ze tijdens hun bijeenkomsten onderling ervaringen uitwisselen.

Uit evaluatie blijkt dat de doelgroep de verhalen vrij herkenbaar vindt en dus ook gemakkelijk raad van deze jongeren aanvaardt. Maar, ook al weet men dat de doelgroep het apprecieert, toch beseft men ook dat één (geïsoleerde) sessie weinig opbrengt. Daarom is het Kixet-programma eigenlijk belangrijker voor de uitvoerders omdat het hen helpt in hun motivatie om verder te werken aan hun gebruiksgedrag.

Op een bepaald moment vond men dat Kixet te veel nadruk legde op drugs en druggebruik en daardoor jongeren die niet gebruiken onvoldoende aansprak. Daarom heeft men nu een nieuwe invalshoek toegevoegd waar de nadruk meer ligt op algemene vaardigheden.

Concreet werkt dit als volgt: een groep van zeven jongeren uit een toneelschool heeft voor de preventiedienst van het *Misbrugcentret* een aantal korte theaterstukjes gemaakt over herkenbare crisis- en conflictsituaties uit het dagelijkse leven van vele jongeren, ook van hen die ver van drugs afstaan. Die

stukjes worden opgevoerd als inspringtheater voor klassen of voor jongerengroepen. Dit wil zeggen dat de jongeren op bepaalde momenten in het stuk zelf het vervolg mogen verzinnen of zelf iets kunnen veranderen aan het verloop van het stuk, of zelf live een rol opnemen. Belangrijk hierbij is dat ze slechts kunnen ingrijpen in de rol van de jongere om het op die manier realistisch te houden. Het doel is telkens zelf mogelijke alternatieve reacties zien en deze eventueel uitproberen.

Naast het herhaalde belang van interactief werken, ligt hier de nadruk nog meer op positieve boodschappen meegeven, geen angst aanjagen en niet stigmatiseren.

26. SLAGELSE, RÅDGIVNINGCENTRET

Het *Rådgivningcentret* heeft twee vestigingen, één in Slagelse en één in Korsør. Er werken een twintigtal mensen in het centrum en in aanverwante projecten.

Voorlopig biedt het centrum nog een gemengde ambulante behandeling van alcohol- en drugscliënten. De bedoeling is om ook hier, net zoals in de rest van Denemarken, een opsplitsing te maken want het gaat echt wel om twee verschillende culturen zowel wat cliënten als wat begeleiders betreft.

Het gaat hier om een laagdrempelige hulpverlening waarbij men minimaal probeert met de cliënt in contact te blijven. De basis van de hulpverlening is een medicinale behandeling. Dit betekent voor de alcoholverslaafden antabuse en soms ook benzodiazepines bij detoxificatie en voor de illegale druggebruikers methadon en buprenorphine. De cliënten komen zelf langs om hun medicatie; op die manier is er contact maar men probeert ook extra therapie aan te bieden in de vorm van individuele ondersteunende gesprekken of groepsbegeleiding en een mogelijk aanbod voor familieleden.

Men doet heel wat moeite om mensen te bereiken die anders nooit in behandeling zouden gaan. Om dit te bereiken, probeert men in de begeleiding doelen te stellen die niets te maken hebben met druggebruik op zich. Men probeert met andere woorden te werken aan een "betekenisvol" leven voor de cliënt in de hoop dat die cliënt nadien juist om die reden zijn probleemgebruik gaat aanpakken.

De medicatie die toegediend wordt aan drugsverslaafden is voor 80% methadon en voor 20% buprenorphine. De overheid zou willen dat die verhouding omgekeerd is of in elk geval meer buprenorphine en minder methadon. Daarom moet nu elke nieuwe cliënt die zich aanbiedt eerst buprenorphine krijgen. Dit product is lichter, dus minder verslavend en makkelijker om mee te stoppen; het is niet te injecteren en ook niet te combineren met heroïne want als men dat zou doen, dan werkt buprenorphine enkel ziekmakend. Maar, in tegenstelling tot methadon, dempt buprenorphine de negatieve emoties van de cliënten niet en dat is juist wat drugverslaafden in een psychisch gekwetste situatie wensen.

Dit heeft twee gevolgen die negatief zijn voor het bereiken van bepaalde cliënten. Door vroeger steeds methadon aan te bieden, boden mensen zich aan en kwamen zo in het hulpverleningscircuit terecht met kansen op begeleiding; buprenorphine is minder aantrekkelijk en eventuele cliënten blijven dus nu langer in hun verslaving zitten. En nog, wanneer oudere cliënten die reeds lang op methadon staan, hiermee willen stoppen om volledig clean te worden maar nadien toch hervallen, dan krijgen ze geen methadon meer maar wel (als nieuwe cliënten) buprenorphine; veel oudere cliënten durven de stap dus niet zetten uit schrik hun methadon kwijt te spelen.

Er zijn ook binnen het *Rådgivningcentret* nog een aantal speciale werkingen die erop gericht zijn "moeilijke" cliënten te bereiken, namelijk Bilén (zie 27), SKP (zie 28) en een café (zie 29).

Alles samen behandelt men jaarlijks ongeveer 350 cliënten voor illegale drugs en 220 voor alcohol. Bij illegale drugs krijgt 90% een vorm van medicinale ondersteuning, bij alcohol is dat 40%. De gemiddelde leeftijd van de cliënt is 30 jaar bij illegale drugs en 50 jaar bij alcohol.

Men merkt dat er veel meer cliënten met een illegaal drugprobleem zijn dan alcoholisten, ook al zijn er van deze tweede groep meer in aantal in Denemarken. Dit heeft te maken met het feit dat alcohol een sociale drug is die makkelijker aanvaard wordt en bovendien zitten alcoholverslaafden ook vaak in de hogere klassen en die gaan veelal naar een privé-instelling terwijl de alcoholisten uit de lagere klassen eerder in het *Misbrugcentret* terechtkomen.

27. SLAGELSE, *BILEN*, HET “BUSJE”

Bilen betekent letterlijk “de auto”.

Het *Rådgivningcentret* van Slagelse beschikt over één auto met twee medewerkers, een verpleegster en een sociale werker. Deze mensen rijden rond met substitutiemedicatie voor illegale druggebruikers die zelf niet naar het centrum kunnen komen. Als het gaat om mensen die fysiek of psychisch ziek zijn, worden ze aan huis bediend. Het gaat in deze gevallen vaak om geïsoleerde mensen en voor hen zijn de mensen van *Bilen* ook vaak de brug met andere welzijnsdiensten.

Het kan ook gaan om cliënten die in het centrum geweld hebben gebruikt en daardoor niet meer binnen mogen omwille van de veiligheid van de andere cliënten en het personeel. Deze cliënten moeten zich melden op een publieke plaats, meestal voor een politiebureau of een gevangenis en worden daar bevoorrad door de auto. Men stelt als regel dat wie éénmaal geweld heeft gebruikt, drie maanden bediend wordt via de auto. Dan volgt een evaluatie en kan de cliënt eventueel weer zelf naar het centrum komen; voor wie dit opnieuw niet lukt, wordt het definitief de auto.

De mensen van *Bilen* rijden elke werkdag langs hun cliënten en zijn telkens meer dan een halve dag onderweg want hun gebied beslaat meerdere gemeentes.

De bedoeling is ook hier om moeilijk bereikbare mensen toch in contact te brengen met de hulpverlening in plaats van ze te laten vallen of ze van het kastje naar de muur te sturen.

28. SLAGELSE, STØTTE- OG KONTAKTPERSONER, STRAATHOEKWERK

In het *Rådgivningcentret* van Slagelse werken enkele *streetworkers*. Dit zijn medewerkers die werken met mensen, vaak jongeren, die ze op straat tegenkomen en proberen te begeleiden naar het centrum.

Het *SKP*-project, dat staat voor steun- en contactpersonen, is een doorgedreven vorm van *streetwork*. *SKP* is ook gekoppeld aan het *Rådgivningcentret* maar deze mensen functioneren autonoom wat betekent dat ze een eigen bureau hebben in een andere ruimte, los van de hulpverleners én dat ze niet noodzakelijk de bedoeling hebben hun cliënten naar de hulpverlening te leiden.

Er zijn drie steun- en contactpersonen in het *Rådgivningcentret* van Slagelse. Ze werken elk op zich maar vormen samen één team dat wekelijks éénmaal samenkomt in het bijzijn van een supervisor. Hun werkinstrumenten zijn zichzelf, een gsm, een auto en een agenda. De werkwijze van *SKP* is een beschreven en beschermde werkwijze in Denemarken wat meteen betekent dat ze extra beschermd zijn door het beroepsgeheim, nooit meldingsplicht hebben en ook geen verslagen moeten maken om zo de totale anonimiteit van de cliënten te garanderen.

SKP richt zich tot de onderste laag van de samenleving, tot die mensen die volledig geïsoleerd zijn en vaak geen contact hebben met andere diensten. Het zijn enerzijds luidruchtige cliënten die overal aan de deur gezet zijn en anderzijds zeer stille, teruggetrokken cliënten die vergeten worden en wegwijnen, vaak thuislozen maar bijna steeds te maken met alcohol- of drugproblemen.

Men gaat soms actief op zoek naar deze mensen of komt hen op het spoor via andere verslaafden en door tips van allerlei diensten, of toevallig door rond te hangen op diverse plaatsen.

Elke steun- en contactpersoon heeft acht à tien actieve en acht à tien passieve cliënten. Regelmatig komen er ook aanvragen van bepaalde welzijnsdiensten om iemand te begeleiden maar die cliënten worden geweigerd omdat ze in die gevallen al contact hebben met een dienst.

SKP biedt hun cliënten geen begeleiding maar zoals het woord het zegt, enkel "steun en contact"; de verantwoordelijkheid blijft wel steeds liggen bij de cliënt. Ze doen met andere woorden wat op dat moment betekenisvol is voor de cliënt. Dit gaat om zeer basale zaken: een babbel, enkele uren waken bij iemand die niet alleen durft te slapen, lege flessen gaan inleveren in de winkel, meegaan naar allerlei diensten zoals warenhuis of bank omdat de cliënt vaak niet de nodige vaardigheden heeft om dit te doen en concreet was dit ooit zelfs het organiseren van een verjaardagsfeest voor iemand die dit al 40 jaar niet meer gedaan had. Ook de diensten die op deze manier in contact komen met dit soort van cliënten, leren hierbij hoe ze met hen moeten omgaan.

Bij dit alles blijven de *SKP*-medewerkers aan de kant van de cliënt staan, desnoods tegen de maatschappij in. Dit maakt het tot een niet te onderschatten arbeid want ze bevinden zich vaak op de grens tussen wat wel of niet legaal of ethisch is. Bovendien staan ze er in principe ook altijd alleen voor en komen soms ronduit in gevaarlijke situaties terecht. In zulke situaties opereren ze wel met twee; een medewerker gaat dan binnen bij de cliënt terwijl de tweede buiten wacht, wie binnengaat heeft een sms klaar in zijn gsm zodat die bij gevaar maar hoeft te zenden naar de collega die kan ingrijpen.

Met het *SKP*-project heeft het *Rådgivningcentret* opnieuw een methodiek om quasi onbereikbare mensen toch te bereiken.

29. SLAGELSE, CAFÉ EN INLOOPCENTRUM

In Denemarken bestaat een heel netwerk van "cafés" die gericht zijn op (ex-) druggebruikers. In totaal zijn er een honderdtal die ook landelijk verenigd zijn in de *Landsforeningen of væresteder*, die steun biedt bij het runnen van zulke gelegenheden.

In sommige van deze cafés wordt wel, in andere geen alcohol geschonken; sommige zijn gewoon ontmoetingsruimten, andere bieden ook een programma; sommige zijn losstaande verenigingen of vzw's, andere zijn dan weer verbonden aan een gemeentelijk initiatief zoals een *misbrugcentret*. Bij het *Misbrugcentret* van Slagelse horen zowel een café als een inloophuis.

Het café is een onderdeel van het *Rådgivningcentret* (zie 26) en bevindt zich in de gezellig ingerichte kelderruimte die voorzien is van een aparte ingang. Dit is niet onbelangrijk: men wil duidelijk maken dat dit café een behandelvrije ruimte is; in het andere geval zou het dagelijkse leven van vele van die mensen nauwelijks meer zijn dan één grote behandeling en dit wil men vermijden. Om die reden komen de behandelaars van het centrum hier ook niet. Het café staat open voor alle cliënten van het *Rådgivningcentret* maar er wordt dus niet aan begeleiding gedaan, noch druk uitgeoefend hiervoor. Het café is een oase waar cliënten met rust gelaten worden. Er wordt geen alcohol geschonken. Elke ochtend wordt gratis ontbijt aangeboden. Mensen komen er gewoon om met elkaar te babbelen of, om aan een activiteit mee te doen. Er zijn 2 medewerkers verantwoordelijk voor het café maar de activiteiten vertrekken steeds vanuit de interesse van de cliënten en worden altijd door hen mee georganiseerd; het gaat om vissen, bowlen, museumbezoek, film,...

Het is vooral belangrijk dat mensen er zichzelf kunnen zijn zonder dat dit verdere consequenties heeft. Wanneer een cliënt bijvoorbeeld iets zou vertellen over misbruik van de methadon die hij in de andere ruimte van het centrum krijgt, wordt dit niet doorverteld. Op deze manier geeft men de cliënten de kans om ongedwongen te praten over hun behandeling en over drugs in het algemeen met de medewerkers zodat dezen veel en interessante informatie meekrijgen vanuit het gebruikersstandpunt.

Het café is elke dag open van 9 tot 11 uur. Vele cliënten van het *Rådgivningcentret* komen langs in combinatie met het afhalen van hun substitutiemedicatie, sommigen starten stevast hier hun dag en vaak is het voor hen een reden om uit hun bed te komen. Gemiddeld komen zo'n 20 à 30 mensen per dag over de vloer. De enige criteria zijn zich gedragen, dit wil zeggen niet op storende wijze onder invloed zijn én geen drugs binnenbrengen.

Het inloopcentrum in Skælskør heet *Humblebien* (De Hommelbij) en bevindt zich in een oude verbouwde garage vlakbij het station. Een medewerker van het *Misbrugcentret*, een ex-drugverslaafde, is er coördinator en voor de rest draait alles er op vrijwilligers. Het is een inloopruijme voor iedereen die +18 is en lid is.

Lid word je op eenvoudig verzoek en voor ongeveer 3,50 euro per jaar. Het lidgeld is noodzakelijk omdat men geen concurrentie wil zijn van horecagelegenheden in de buurt.

Men richt zich vooral op mensen uit de lagere sociale klasse en op werklozen die immers vaak met verslavingsproblemen te kampen hebben. Het is hier ook niet de bedoeling te fungeren als doorgeefluik naar de hulpverlening, hoewel het wel mogelijk is, maar men wil mensen structuur bieden in een constructief kader. Er zijn zo'n 50 à 60 leden.

Het inloopcentrum is dagelijks open, zeven dagen op zeven van 8 tot 20 uur. Het initiatief hoeft geen winst te maken; het *Misbrugcentret* betaalt de huishuur en de elektriciteit en de kleine winst die er gemaakt wordt, wordt gebruikt voor verfraaiingen.

Ook hier wordt gratis ontbijt aangeboden tussen 8 en 11 uur; verder kun je er de krant lezen, muziek beluisteren, biljarten, televisiekijken,... Er wordt ook pilsbier verkocht aan een lage prijs (ongeveer 1 euro per pint) maar geen andere bieren. Men biedt alcohol aan omdat anders de doelgroep niet zou opdagen. Frisdrank kost er 0,50 euro; sigaretten verkoopt men er iets duurder dan in de winkel maar men kan ze ook per stuk kopen: één sigaret voor 0,30 euro en drie sigaretten voor 0,75 euro. Er is ook een keuken waar je als klant zelf gratis koffie of thee kan zetten.

De beroepskracht die werkt in het inloopcentrum is steeds ter plaatse of telefonisch te bereiken. Het andere werk wordt door vrijwilligers gedaan met als uitdrukkelijke bedoeling de zelfredzaamheid en de autonomie van de mensen op te krikken. Concreet werkt men er in drie shifts van vier uur, telkens met één verantwoordelijke achter de toog die op het geld let; na elke shiftwissel wordt het geld geteld. Bij gebrek aan vrijwilligers, sluit men gewoon de ruimte. Naast caféfunctie worden er ook uitstappen, feestjes en activiteiten georganiseerd, steeds met geïnteresseerde leden in zelforganisatie.

Op het eerste gezicht lijken deze initiatieven op banale bezigheidstherapie maar ze zijn méér! Men slaagt erin een heel moeilijke doelgroep, mensen met heel weinig mogelijkheden, toch actief te betrekken én men merkt dat dit voor deze mensen een bron is van zelfrespect.

Dit werd me duidelijk in twee voorbeelden.

In het inloopcentrum maakt men één Deense kroon winst per verkocht pintje. Het dagelijks ontbijt kost ongeveer 90 kronen en er is ook geld nodig voor kranten, onderhoudsproducten, opkuis,... Toch slaagt men erin om met de winst aan het einde van het jaar een groot feest te geven voor alle leden.

Bij mijn bezoek zag ik in het café aan de muur boven de bar een biljet van 50 kronen hangen. Het briefje hangt er al jaren en het is nog nooit weggenomen, ook al is dit niet zo moeilijk en is het bedrag aanzienlijk voor mensen van die doelgroep. Het biljet is het symbool van hun herwonnen zelfrespect.

30. SLAGELSE, WERKING IN GEVANGENISSEN

De Deense wet die voorschrijft dat elke drugverslaafde moet geholpen worden binnen de twee weken (zie 11), geldt ook in gevangenis. Daardoor heeft elke gevangenis in Denemarken één of ander aanbod voor verslaafden of probleemgebruikers.

Het gevangenisstelsel in Denemarken is anders dan in België.

Er zijn 37 arresthuizen in Denemarken, kleine instellingen met tussen 15 en 30 gedetineerden, zowel mannen als vrouwen, en met gemengde bewaking. In bijna elke grotere Deense gemeente is zo'n arresthuis, een gevangenis voor mensen die nog niet veroordeeld zijn. Men zit er gemiddeld drie tot zes maanden of eventueel langer wanneer het onderzoek uitloopt.

Wie veroordeeld wordt, wordt overgeplaatst naar een open of gesloten gevangenis. Denemarken telt acht open en zeven gesloten gevangenis, samen goed voor ongeveer 2500 plaatsen. In deze gevangenis leven mannen en vrouwen gescheiden, de bewaking is wel steeds gemengd.

In een open gevangenis staan de deuren letterlijk open wat betekent dat men ook kan ontsnappen. Wie echter ontsnapt en gevat wordt, vliegt onherroepelijk naar een gesloten instelling. In een open gevangenis komen vooral mensen met een lichte straf terecht of mensen die op het einde van hun straf zijn; het regime is er lossier en om de drie weken mag men een weekend naar huis.

In de regio van het *Misbrugcentret* van Slagelse zijn drie arresthuizen, in Slagelse zelf, in Holbæk en in Kalundborg, en één open gevangenis in Jyderup. Deze laatste heeft net zoals de andere gevangenis in Denemarken een aparte therapeutische afdeling voor verslaafden (zie 65).

Op alle vier de locaties heeft het *Misbrugcentret* van Slagelse een werking. Holbæk en Jyderup heb ik uitgebreid bezocht.

Ik was sterk onder de indruk van het gevangenisstelsel in Denemarken dat mij heel respectvol en humaan leek. Zo zit bijvoorbeeld steeds slechts één persoon in een cel, dragen gevangenen hun eigen kleren en kunnen ze vrij rondlopen op bepaalde momenten van de dag. Er is vanzelfsprekend controle maar op een vriendelijke manier, niet streng of vernederend.

Wat ik ook opmerkte was, dat er, net zoals bij ons in België, zeer veel drugs circuleren in de gevangenis, zeker in de open afdelingen.

Het *Misbrugcentret* heeft vier medewerkers voor de gevangenis, twee voor de arresthuizen en twee in Jyderup. Deze mensen hebben daar groepen lopen. Elke geïnteresseerde gevangene met drugproblemen (en die hebben ze bijna allemaal) kan op vrijwillige basis deelnemen aan zo'n gespreks- of motivatiegroep. Deelname is wel vrijwillig maar niet vrijblijvend: wie zich

engageert, moet het hele programma doorlopen. Meestal bestaat dit uit één sessie per week gedurende een drietal maanden. Omdat in de arresthuizen de populatie nogal eens verandert, kunnen mensen ook nog inpikken in de groep. Men probeert in de programma's de mensen te motiveren door gesprek, vorming en ervaringsuitwisseling; de nadruk ligt op interactief werken.

In de arresthuizen hebben deze programma's tot doel de mensen reeds voor te bereiden op een therapeutische afdeling in de gevangenis na hun veroordeling. In Jyderup ligt dit anders. Omdat het voor een gevangene vaak gezichtsverlies betekent als men naar een therapeutische afdeling gaat, gaan gevangenen van Jyderup vaak ouders, bijvoorbeeld in Kopenhagen, naar de therapeutisch afdeling. Wat men hen in Jyderup aanbiedt, is dan eerder een pre-behandeling.

Het systeem is aantrekkelijk voor de gevangenen: men biedt een luisterend oor, voorziet in (beter) ontbijt of zelfs in een lichte lunch.

Bovendien wordt deze tijd, ook door de overheid, als werktijd aangezien en verdient deelname eraan evenveel als werken in de werkplaats van de gevangenis.

Toch hebben deze groepen soms weinig succes; wanneer het goed loopt, telt men er eens tien maar ook soms twee mensen. Deelname aan zo'n groep wordt gezien als een hele opgave: men moet de drugs afzweren terwijl men er in de gevangenis relatief makkelijk aanraakt én de status van een deelnemer is zeker niet hoog bij de andere gevangenen. Bovendien beschouwen heel wat gebruikers van speed, cannabis of cocaïne zichzelf niet als verslaafd en zijn dus moeilijk te bereiken.

Zowel in de arresthuizen als in de gevangenis werken de groepen in cycli van drie maanden. In de gevangenis probeert men na deze periode nog extra groepen aan te bieden, een soort vervolggroepen voor wie (nog) niet naar een therapeutische afdeling gaat. Hier kiest men dan voor kleinere en meer homogene groepen om heel gericht en op maat te werken, bijvoorbeeld alleen min 30-jarigen of alleen gebruikers van cannabis.

Daarnaast voeren de medewerkers ook individuele gesprekken met gevangenen (op hun vraag), waarbij men inspeelt op wat leeft bij deze mensen. In de arresthuizen wordt een individueel gesprek gezien als een gewone begeleiding; in de gevangenis is het meer specifiek de bedoeling om de mensen op die manier voor te bereiden op hun terugkeer naar het gewone leven om daar verder begeleid te worden in bijvoorbeeld een zelfhulpgroep.

31. SLAGELSE, PRE-THERAPIE VOOR ILLEGALE DRUGGEBRUIKERS

Binnen het *Misbrugcentret* van Slagelse zijn twee mensen actief binnen de pre-therapie voor illegale druggebruikers. Deze laatsten zijn vaak mensen die al gekend zijn in het *Misbrugcentret*, die zowel bijvoorbeeld in het *Rådgivningcentret* zelf komen maar die evengoed van buitenaf kunnen komen. Het zijn telkens zware gebruikers die de stap willen zetten naar een residentiële behandeling. Zo'n behandeling is mogelijk op verschillende plaatsen in Denemarken, zoals bijvoorbeeld in Kongens Ø (zie 62) en Sct Ols (zie 64). Aangezien residentiële behandelingen zeer duur en intensief zijn, moeten ze goed voorbereid worden. Dit houdt in dat de cliënten zich engageren om clean te worden. Indien ze hier echter nog niet aan toe zijn, kunnen ze toch in de pre-therapie stappen en aan zichzelf werken.

Het pre-traject kan korter of langer duren (tot enkele maanden); de medewerkers zorgen voor psychologische begeleiding en voor sociale omkadering, bijvoorbeeld papierwinkel en contact met de familie, om op die manier de opname ideaal voor te bereiden.

Concreet zijn er twee mogelijke formules binnen de pre-therapie.

De "besten" onder de druggebruikers volgen de groep. De groep komt tweemaal per week samen op maandag- en donderdagvoormiddag; vooraf wordt ontbijt aangeboden en eventueel ook aansluitend een lunch. Deze frequentie is het maximum dat men van deze mensen kan vragen.

Het is een open groep dus mensen kunnen afvallen of instromen; gemiddeld zijn er zo'n vijf aanwezigen, soms komt er niemand, soms zijn er tien. De groep werkt zeer interactief; het is vooral de bedoeling om te leren praten over gevoelens en om te proberen kennis en vaardigheden bij te brengen. Dit is vooral belangrijk omdat tijdens de residentiële behandeling deze mensen constant zullen moeten functioneren in een groep en uitgenodigd zullen worden om te praten over gevoelens. Aansluitend zijn er soms ook sociale activiteiten of een wandeling of komt een spreker iets vertellen. Men probeert de mensen ook hier reeds te introduceren in de Narcotics-Anonymous-groepen (zie 60), die heel gekend zijn in Denemarken. Zo zal men bijvoorbeeld nu al met deze mensen op bezoek gaan bij zo'n groepen waar ze weliswaar reeds toegelaten zijn maar nog niets mogen zeggen omdat ze (nog) niet clean zijn.

Naast de werking van en in de groep, volgt ook elke cliënt een individuele begeleiding bij één van de twee medewerkers. Zo zijn er nog constant zo'n tien à vijftien mensen.

De bedoeling hier is om meer diepgaande gesprekken te voeren en de mensen rechtstreeks en op maat voor te bereiden naar een behandelplaats toe.

Er wordt ook al voorzien in een nabehandeling in de zogenaamde halfweg-huizen die overal in Denemarken bestaan, ook in Slagelse (zie 34). Ook al hoeft de

cliënt later niet noodzakelijk naar het halfweg-huis van Slagelse te gaan, toch wordt deze stap al voorbereid.

In het kader van die individuele begeleiding komt een vertegenwoordiger van het gekozen residentiële centrum twee à drie keer per week op gesprek om samen met de cliënt en de begeleider van de pre-behandeling te praten over tijdstip van opname, duur en aard van het programma opdat dit zo goed mogelijk op maat van de cliënt zou gebeuren.

Na gemiddeld drie maanden voor-behandeling gaat de cliënt naar het betreffende centrum waar hij gemiddeld zes maanden zal verblijven. Tijdens die behandeling gaan de mensen van de pre-therapie ook een aantal keer op bezoek in het centrum om te controleren of alles daar volgens afspraak en naar wens verloopt. Men doet dit omdat het *Misbrugcentret*, dus in feite de gemeente, alle kosten van de residentiële behandeling betaalt. Deze kosten lopen hoog op omdat alle residentiële centra in Denemarken in handen zijn van private vzw's. Men wil dus met andere woorden waar voor zijn geld in plaats van cliënten maanden of jaren in een centrum te stoppen zonder enige vorm van controle.

Net zoals elk gemeentelijk *Misbrugcentret* in Denemarken, heeft ook dat van Slagelse een aantal privécentra waarmee het op basis van goede ervaringen, samenwerkt. Indien echter zo'n centrum een minder goede "service" zou bieden, zal men niet aarzelen om de samenwerking stop te zetten.

Net zoals bij ons zijn hier drie betrokken partijen: de cliënt, de verwijzer en de behandelaar. Bij ons worden de verwijzer en de behandelaar bijna steeds door dezelfde instantie gefinancierd, namelijk meestal de Vlaamse Gemeenschap. In Denemarken daarentegen is dat anders: de verwijzer is in regel de gemeente die ook alle kosten draagt, de behandelaar is privé en is voor zijn inkomsten aangewezen op de cliënten die de verschillende Deense gemeentes erheen sturen. Dit houdt in dat de wetten van vraag en aanbod er veel meer een rol spelen. De medewerkers van de pre-therapie beheren dus veel geld van het *Misbrugcentret* en hebben bijgevolg ook tamelijk veel invloed.

Dit systeem van pre-therapie werpt duidelijk vruchten af. Dat bewijzen de cijfers in Denemarken: wie er een behandeling start, beëindigt ze ook meestal zoals afgesproken en gaat nadien ook naar de nabehandeling (halfweg-huis).

Het hele traject van pre- tot post-behandeling duurt gemiddeld achttien maanden. Het *Misbrugcentret* van Slagelse haalt één van de hoogste cijfers in Denemarken: 75% van de mensen die in het traject stappen, lopen het ook helemaal uit. De cruciale vraag is natuurlijk of deze mensen ook nadien clean blijven (zie 68)...

32. SLAGELSE, PROJECT *KROP OG LÆRING*, SPORT ALS BEHANDELING

Dit project, uniek in Denemarken, betekent letterlijk vertaald "Lichaam en Leren". Het werd drie jaar geleden opgestart in het *Misbrugcentret* van Slagelse.

Er zijn twee medewerkers vrijgesteld en, omdat sport een belangrijk onderdeel is van dit project, huurt men ook een privé-coach in, een filosoof en sportman, tien jaar geleden nog bij de Deense top in triatlon en nu actief als motivatiecoach.

Het doel van dit project is het zelfeffectiviteitsgevoel van de deelnemers te verhogen, met andere woorden werken aan hun zelfwaarde, het geloof in zichzelf en de vaardigheden om zin te geven aan het leven. De deelnemers leren over zichzelf, over de waarden die ze hebben in hun leven en over hun gedrag; ze zoeken meer specifiek een antwoord op de vraag: wat kun je doen als je gedrag door bijvoorbeeld druggebruik niet overeenkomt met de waarden die je in jezelf gesteld hebt?

Men kiest dus duidelijk voor een positieve aanpak waarbij men niet focust op het drugprobleem maar de persoon en het probleem probeert te scheiden vanuit de redenering: als we de persoon sterker maken, kan hij misschien ook de problemen die hij heeft beter aanpakken. Men hecht dus veel belang aan het durven dromen, doelen stellen voor zichzelf en toekomstgericht werken. Het gaat dus om een motivatieopbouw maar niet noodzakelijk met het oog op een therapie. Daarom noemt men *Krop Og Læring* eerder een cursus dan een behandelingsprogramma.

Traditioneel zijn de cliënten alcohol- en druggebruikers die doorgestuurd worden vanuit de andere geledingen van het *Misbrugcentret*. Omdat het project goede resultaten boekte, heeft men het ondertussen ook opengesteld voor mensen met andere psychische problematieken zoals eetstoornissen, angsten, depressies,... Deze mensen worden meestal gestuurd door het plaatselijke jobcentrum (te vergelijken met onze VDAB). Dit komt omdat in Denemarken elkeen iets moet doen voor zijn uitkering; aangezien deelname aan dit project wordt gezien als scholing, komt het ook in aanmerking voor een uitkering.

Met elke kandidaat is er eerst een intakegesprek. De basisvoorwaarde is "iets" te willen veranderen in zijn leven. Daarnaast moet de persoon ook in groep kunnen functioneren en mag hij niet storend onder invloed opdagen (clean zijn is geen vereiste).

Concreet bestaat *Krop Og Læring* uit drie modules van elk twee maanden.

De eerste gaat over gezondheid in alle aspecten van het leven. De tweede behandelt "de weg vinden in je leven" en legt de nadruk op de waarden, de richting die je uit wil in je leven. De derde module behandelt hoe je deze weg kan gaan en werkt dus meer aan het inoefenen en uitvoeren van concrete vaardigheden zoals bijvoorbeeld het zoeken naar een job.

De bedoeling was oorspronkelijk dat de deelnemers de volledige cyclus van zes maanden zouden doorlopen. In de praktijk bleek echter dat dit vaak te hoog

gegrepen was voor veel deelnemers zodat nu de groep opengesteld wordt per module. Het programma draait permanent cyclisch door en om de twee maanden stappen nieuwe mensen in en haken anderen af. In principe stopt men na zes maanden; indien een deelnemer er echter niet klaar voor is, kan hij een extra cyclus doorlopen. Er zijn permanent een tiental deelnemers, meteen ook het maximale aantal omdat men de mensen op maat wil coachen.

Het programma loopt drie volledige dagen per week, maandag, woensdag en donderdag. De twee andere dagen kunnen de deelnemers op zichzelf aan hun doelen werken. De mensen worden ook hier onthaald op ontbijt en lunch; elke dag bestaat voor de helft uit sport en voor de helft uit "les". De inhoud van de lessen kan eerder theoretisch zijn maar er bestaan ook praktijkgerichte sessies en de lessen verlopen steeds zeer interactief. De behandelde thema's variëren per module, met respectievelijk nadruk op gezondheid, waarden en vaardigheden.

Sport staat zeer centraal en heeft als doelen een gezond lichaam, contact met je lichaam, succes ervaren bij het bereiken van een doel, uithouding en motivatie kweken,... De achterliggende filosofie is dat deze ervaringen op alle levensdomeinen belangrijk zijn, bijvoorbeeld ook op het vlak van verslaving.

Sport wordt dus gebruikt als "meta-leren" om bijvoorbeeld een job te kunnen volhouden. In beide gevallen is het belangrijk dat je realistische doelen stelt, dat je kunt communiceren als iets niet gaat, dat je op tijd bent op afspraken,... Bovendien staat het lichaam centraal bij het sporten: men is, in tegenstelling tot bij druggebruik, op een positieve manier bezig met het lichaam.

Bij het begin en het einde van elke module meet men uitgebreid de conditie van elke deelnemer zodat hij feedback krijgt over zijn evolutie. Dankbaar is dat mensen die vroeger helemaal geen sport deden, op korte termijn relatief veel succes boeken wat het geloof in zichzelf ten goede komt.

Ook al is dit een groepsproject, toch is de begeleiding individueel omdat eenieder eigen doelen heeft en een eigen proces moet doorlopen. Daarom kiest men hier ook niet voor teamsporten maar wel voor individuele sporten zoals fitness, spinning en zwemmen.

Ook in de theoretische lessen wordt parallel aandacht besteed aan bijvoorbeeld mentale training, voeding, het ontwerpen van trainingsschema's, leren werken met een hartslagmeter,...

Men stelt vast dat de meeste mensen op het einde van een cyclus wel degelijk iets ten goede veranderen in hun leven en dus progressie maken, ook al gaat het vaak om kleine maar betekenisvolle stappen. Sommigen beginnen een behandeling voor hun drugproblemen, anderen stoppen met druggebruik, nog anderen blijven gebruiken maar beginnen bijvoorbeeld opnieuw te studeren of raken aan werk.

33. SLAGELSE, DAGBEHANDELING ALCOHOL

Vier medewerkers van het *Misbrugcentret* van Slagelse zijn verbonden aan de dagbehandeling alcohol waarvan twee instaan voor de eigenlijke begeleiding. De twee andere medewerkers werken in een specifiek KOAP-project (Kinderen van Ouders met AlcoholProblemen) dat op meerdere plaatsen in Denemarken loopt en dat ik elders wil bespreken (zie 43).

Het programma van de dagbehandeling is een vast programma van zes weken en loopt van maandag tot vrijdag van 9 tot 13.30 uur. De deelnemers zijn probleemdrinkers of alcoholverslaafden die vaak ook bijkomende problemen hebben in hun gezin, op het werk of met hun gezondheid. Ze zijn echter wel voldoende bekwaam om te functioneren in de maatschappij zodat ze niet moeten opgenomen worden in een residentiële setting.

De mensen kunnen niet op eigen initiatief in het programma stappen; meestal worden ze verwezen vanuit het *Rådgivningcentret*, door de huisarts of het jobcentrum van de gemeente. Noodzakelijke voorwaarde is motivatie en dit blijkt niet zo eenvoudig te zijn; regelmatig haken deelnemers af gedurende het programma. De finale doelstelling is onthouding van alcohol; in uitzonderlijke gevallen kiest men ook om te leren sociaal te drinken.

Ook hier start men met een gezamenlijk ontbijt. Nadien volgt een groepsgesprek waarbij men de ervaringen van de vorige dag (vanaf de namiddag, na de sessie) uitwisselt. Deze mensen krijgen namelijk elke dag opdrachten mee in verband met het opzoeken van alcoholvrije sociale netwerken, gezond eten, lichaamsverzorging, sport,... Elke avond moeten ze ook hun gevoelens van de voorbije dag neerschrijven.

Na het groepsgesprek zijn er allerlei interactieve lessen over relevante onderwerpen zoals alcohol, AA, gezin en kinderen, herval, zelfwaarde, depressie,... Soms worden de lessen wel eens vervangen door een film of een uitstap.

's Middags bereidt men samen een lunch en eet men samen met de groep. De nadruk hier ligt eerder op het doen dan op het praten. Als slot van de sessie is er nog een korte eindmeeting waarbij elke deelnemer zijn opdrachten voor de volgende dag meekrijgt. In principe zijn hier geen individuele sessies tenzij er een specifieke reden voor is.

Gemiddeld telt men zo'n tien deelnemers per reeks die samen starten; de eerste twee weken kunnen wel nog extra mensen aansluiten. Het *Misbrugcentret* organiseert elk jaar vier reeksen.

Wie dit programma van zes weken beëindigt, kan wanneer hij geïnteresseerd is, nog een nabehandeling van zes maanden volgen. Dit bestaat uit een wekelijkse groepsessie op een avond gedurende twee uren. Het is een doorlopend systeem

waar men gedurende zes maanden deel kan van uitmaken. Men ontmoet er mensen die pas of reeds langer de dagbehandeling beëindigd hebben.

De nadruk in de nabehandeling ligt eerder op het leren van elkaar en op het volgen van de eigen doelen.

Omdat men vaak geconfronteerd wordt met mensen die vroeg of laat hervallen, voorziet men jaarlijks ook drie groepen met een drie weken durende dagbehandeling. De structuur is dezelfde als die van het programma van zes weken maar de groepen zijn kleiner. Ze bestaan enkel uit deelnemers die eerder al het programma volgden en de inhoud richt zich specifiek op het probleem van herval.

34. SLAGELSE, HALFWEG-HUIS

Het halfweg-huis is bedoeld voor iedereen die een behandeling achter de rug heeft en nood heeft aan een tussenstap op weg naar het gewone, zelfstandige leven. Meestal gaat het om ex-verslaafden aan illegale drugs die een residentiële behandeling van gemiddeld zes maanden gevolgd hebben.

In het halfweg-huis wordt regelmatig via urinetesten gecontroleerd of men clean is en blijft. Dit geldt zowel voor alcohol, illegale drugs en medicatie; zo zijn bij pijnstillers ook alle morfinepreparaten taboe. Wie drugs binnenbrengt of een positieve urinetest aflegt, wordt onmiddellijk buitengezet.

Het halfweg-huis beschikt over een ruime woning in het centrum van Slagelse waar acht mensen een kamer kunnen betrekken en ook een aantal gemeenschappelijke ruimtes delen. Ze betalen hiervoor een symbolische huursom, afhankelijk van hun mogelijkheden. Er kunnen ook mensen aan het programma deelnemen die niet in het huis zelf wonen. In het totaal begeleidt men permanent ongeveer vijftien mensen. Dit gebeurt door twee fulltime begeleiders waarvan één een ex-verslaafde is.

Er wordt voor een deel van de dag een programma voorzien waar iedereen zoveel mogelijk aan deelneemt. Elkeen heeft echter ook een zekere vrijheid om bepaalde zaken niet te volgen bijvoorbeeld wanneer men school loopt of gaat werken. Omdat het halfweg-huis de laatste stap is vóór het gewone leven, moeten de deelnemers ook zaken voor zichzelf regelen. Vanaf 15.30 uur zijn de begeleiders trouwens niet meer aanwezig. Zo leert men, met nog steeds voldoende steun van begeleiders, op eigen benen te staan.

Het hele programma sluit sterk aan bij de filosofie van Narcotics Anonymous (NA) (zie 60) en men probeert de mensen ook in dat netwerk te integreren omdat het een goedkope en altijddurende drugsvrije structuur is.

In principe is er elke voormiddag van de werkdagen een groepsaanbod dat start met een gezamenlijk ontbijt. De activiteiten zijn bijvoorbeeld een les door een externe spreker, een sessie die door één of enkele groepsbewoners zelf is voorbereid, een wekelijkse groepssessie onder leiding van een psychotherapeut en zo meer. De meesten participeren daarnaast zoveel mogelijk aan de bijeenkomsten van de NA in de onmiddellijke omgeving; wanneer ze naar een meeting willen gaan in bijvoorbeeld Kopenhagen, krijgen ze steevast een gratis treinticket en wat zakgeld. Wie zo de stap zet om verder te gaan, creëert ook kansen om nieuwe mensen te ontmoeten en zijn drugsvrij netwerk uit te breiden.

Ook bezoeken de bewoners mensen uit de eigen omgeving die opgenomen zijn in een residentieel centrum om af te kicken. Op deze manier kunnen zij steun zijn voor anderen die zich voorbereiden op hun nabehandeling.

Regelmatig spreken de deelnemers ook af om samen te koken of te eten. Ook de afspraken omtrent onderhoud van het huis gebeuren door de deelnemers zelf; de begeleiding volgt alles van op afstand.

De meeste mensen verblijven tussen de zes maanden en een jaar in het halfweg-huis. Soms wordt er op het einde al deeltijds afgebouwd door bijvoorbeeld nog enkel in het weekend of enkel 's avonds naar het huis te komen. Het tijdstip van vertrek hangt af van onderhandeling, enerzijds met de bewoner zelf (hij moet er psychisch klaar voor zijn en ook over een woonst en een zinvolle daginvulling beschikken) en anderzijds met de gemeente waarvan de bewoner afkomstig is want deze moet de rekening betalen (zie 11).

35. POLITIEK

Denemarken is één van de oudste monarchieën ter wereld. Sinds 1972 is Margrethe II de koningin; zij is gehuwd met prins Henrik.

De koningin bekleedt een meer ceremoniële functie en is heel erg geliefd bij de bevolking.

Opmerkelijk is dat de koningin nog steeds staatshoofd is van Groenland en de Færøereilanden, die echter wel een grote mate van zelfstandigheid hebben. Groenland telt 56.000 inwoners op een immense oppervlakte van meer dan 2 miljoen km²; op de Færøereilanden wonen 48.000 mensen, verspreid over 1400 km².

In Denemarken bestaan drie soorten verkiezingen. Net zoals bij ons zijn er de vijfjaarlijkse Europese verkiezingen. Om de vier jaar, of eerder bij een val van de regering, zijn er nationale verkiezingen en steeds om de vier jaar zijn er gemeentelijke verkiezingen.

In de gemeentes kiezen de raadsleden onder hen de burgemeester. Men kent er geen schepenen maar werkt er via raadscommissies. De gemeentes hebben een grote lokale autonomie; de vergaande decentralisatie geeft hen heel wat macht (zie 11).

Voor de nationale verkiezingen is er een kiesdrempel van 2%. Er zijn op dit ogenblik acht partijen die de kiesdrempel halen.

Ik noem ze hierna met een korte omschrijving en bij benadering hun huidige stemmenpercentage.

1. *Venstre*: 25%: rechts-liberalen, te vergelijken met Open Vld in Vlaanderen
2. *Socialdemokratiet*: 25%: socialistisch, te vergelijken met sp.a in Vlaanderen
3. *Socialistisk Folkeparti*: 15%: linkser dan de traditionele socialisten, enigszins te vergelijken met Groen! in Vlaanderen of met de SP in Nederland
4. *Dansk Folkeparti*: 13%: extreemrechts en nationalistisch
5. *Konservative*: 12%: christendemocratisch, meest te vergelijken met de Britse conservatieve partij
6. *Radikale Venstre*: 5%: centrumlinkse sociaaldemocratische partij
7. *Ny Alliance*: 3%: recente beweging, ontstaan uit de *Konservative* en *Radikale Venstre*
8. *Enhedslisten*: 2%: marxistisch geïnspireerde "moderne" communistische partij

Momenteel zwaait *Venstre* de plak, zowel nationaal als in een aantal steden en gemeentes. Ze vormen sinds 2001 een regering met de *Konservative* die van buiten de regering de steun krijgt van de *Dansk Folkeparti*.

Dit fenomeen is nieuw want voorheen leidde gedurende tientallen jaren de *Socialdemokratiet* het land. Cijfers tonen aan dat het linkse blok in Denemarken nog steeds het grootste is in aantal. Ook al bespeurt men stilaan enige verandering, toch zijn hiervan nog wat sporen terug te vinden in de politiek: de aandacht voor sociale thema's en de zwakkeren in de maatschappij.

36. CULTUUR

Denemarken profileert zich als een land met veel aandacht voor cultuur. Investeren in cultuur is een duidelijke beleids optie.

Algemeen uit dit zich in mooie en grote musea, die vaak gratis of voor weinig geld toegankelijk zijn, in het rijke aanbod aan podiumkunsten, in de vele kunstwerken die men ziet in straten en op pleinen en zo kunst letterlijk dicht bij de mensen brengt.

Holstebro, waar ik de eerste periode logeerde is een stad die zelfs in heel Denemarken gekend is voor haar rijke culturele aanbod (zie 13).

Ook een aantal andere steden hebben me verrast.

Herning, een stad op 40 km ten zuiden van Holstebro én met die stad verwickeld in een strijd om de "cultuureer", is gekend om haar landschapskunst met als blikvanger het kunstwerk Elia.

Elia is een stalen sculptuur van de Deense kunstenaar Ingvar Cronhammer uit 2001. Het bestaat uit een zwarte stalen koepel van 60 meter in diameter met vier 10 meter brede trappen die in een kruisvorm naar boven lopen. Op de koepel, bijna 12 meter hoog, staan vier stalen pilaren van 32 meter hoog. De holle koepel bevat een gasbrander die op onregelmatige tijden een vlam de hoogte in stuurt.

De hoofdstad van Jutland, Århus, is ondermeer gekend voor haar grote muziekscène. Men vindt er het *Musikhuset*, een gebouwencomplex met vele zalen waar zowel klassieke muziekconcerten als moderne pop- en rockoptredens doorgaan. *Musikhuset* ontvangt meer dan een half miljoen bezoekers per jaar.

Er is ook *ARoS*, het museum voor moderne kunst met een permanente tentoonstelling over de kunst van 1700 tot heden, en vaak ook aangevuld met tijdelijke tentoonstellingen. De bijzondere architectuur van het gebouw brengt de bezoeker via een parcours doorheen de acht verdiepingen.

In Odense vindt men de *Brandts Klædefabrik*, een industriële site in de stad, vroeger een kledingfabriek, bestaande uit één groot centraal gebouw en een aantal bijgebouwen. In het midden van het complex is een plein met een aantal cafés en tavernes; er zijn eveneens bioscoopzalen, een fotomuseum, een mediamuseum en een ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen. Ik bezocht er zowel een expositie van installatiekunst met verschillende videoschermen en een sensorische tentoonstelling waarbij alle zintuigen aan bod kwamen door rooffecten, een waterval, een doolhof met spiegels en zo meer.

Ten noorden van Kopenhagen bezocht ik in Humlebæk, het *Louisianamuseum*, een topattractie geopend in 1958 en wereldwijd bekend voor moderne kunst; werken van Picasso en Warhol behoren er tot de permanente collectie.

Het museum is heel overzichtelijk ingericht en maakt gebruik van natuurlijke belichting. Het is bovendien prachtig gelegen op een klip boven de zee, met mooie tuinen met beelden rond, en met een fenomenaal uitzicht op Zweden, dat aan de overkant van de Øresund ligt.

Toen ik het museum wilde bezoeken, stond er reeds voor het openingsuur zo'n 200 man aan te schuiven voor de tijdelijke tentoonstelling van schilderijen van Cézanne en beeldhouwwerken van Giacometti.

Ik noem mezelf niet echt een cultuurkenner, en ik heb zeker in eigen land nog niet alles bezocht; in Denemarken heb ik, dankzij het brede aanbod, de smaak te pakken gekregen.

37. ÅRHUS, DRUGPREVENTIE

Århus is met haar 295.000 inwoners de tweede grootste stad van Denemarken en tevens de hoofdstad van Jutland.

Voor ik in Århus kwam had ik al een aantal andere steden bezocht en mij telkens verwonderd over de relatief grote preventiecentra. Ik verwachtte dus in Århus niet anders.

De hulpverleningssector van Århus beantwoordde inderdaad aan mijn verwachting; de drugpreventie daarentegen wordt er bemand door slechts twee personen!

Zij werken vanuit het *Ungdomscentret* (jeugdcentrum) dat op zich wel erg uitgebouwd is en in totaal zo'n 70 mensen tewerkstelt.

Zo heeft dit centrum een inloopcentrum waar zes personen werken en waar jongeren zonder afspraak over om het even welke problematiek kunnen komen praten. Daarnaast zijn er ook zes straathoekwerkers die proberen acute of latente problemen bij jongeren in Århus te detecteren en deze jongeren dan te begeleiden naar het jeugdcentrum. Er is ook een crisisopvang, elke dag tussen 16 uur en middernacht, waar telkens twee personen van dienst zijn om jongeren met acute problemen op te vangen, te ondersteunen of door te verwijzen.

Een, ook voor Denemarken nieuwe methodiek die hier uitgetest wordt, is de uit Amerika overgewaaid Multi-Systeem-Therapie waaraan niet minder dan tien therapeuten verbonden zijn. Men behandelt het probleem van de jongere door uitsluitend te werken met het netwerk rond die jongere zoals school, gezin, werk, vrienden, burens,... Men vertrekt vanuit de idee dat, als de omgeving haar manier van omgaan met deze jongere verandert, ook het gedrag van de jongere zal veranderen zonder dat hij of zij moet behandeld worden.

De afdeling die in dit kader het belangrijkste is, is de behandelingsafdeling. Hierin zijn verschillende units ondergebracht, waaronder een specifieke unit voor ambulante drugsbehandeling, gericht op jongeren tot 18 jaar en voor het merendeel cannabisgebruikers. Op deze unit alleen al werken zes mensen.

In diezelfde afdeling zijn de twee preventiewerkers ondergebracht. Dit geeft reeds aan dat zij alle moeite hebben om het specifieke preventiewerk te beschermen en dat hun activiteiten, zoals zo vaak in Denemarken, hoe dan ook sterk aansluiten bij de hulpverlening.

Concreet betekent dit dat de preventiewerkers zich sterk focussen op illegale drugs en zich, omwille van de normen van het *Ungdomscentret*, ook niet kunnen richten op +18-jarigen. In Århus is er trouwens een ruim aanbod aan drughulpverlening voor meerderjarigen (zie 38) maar geen specifiek preventieaanbod. Het is dus ook logisch dat bijna alle inspanningen gericht worden op het onderwijs en in mindere mate op het uitgaansleven en de

jeugdclubs. Omdat men slechts twee medewerkers heeft en er veel scholen zijn in Århus is het concrete aanbod vanzelfsprekend beperkt.

De medewerkers zelf beschrijven hun aanbod als zowel primaire, secundaire en tertiaire preventie. Primaire preventie betekent voor hen dat scholieren apart of in groep bij hen kunnen langskomen voor informatie in het kader van een bepaald lesproject. Daarnaast geven ze zelf, op aanvraag, voordrachten aan ouders en opvoeders.

Secundaire preventie betekent dat zij zelf op vraag van scholen, waar een ernstig probleem is gesignaleerd, gaan spreken voor klasgroepen. Naar aanleiding van de concrete situatie proberen ze deze scholen summier te begeleiden naar een drugbeleid met de nadruk op een goed reglement en gepaste interventieafspraken.

Tertiaire preventie ten slotte is voor hen synoniem van individuele counseling aan jongeren en/of hun ouders in het kader van vroeg-interventie. De nadruk ligt dan op motivatieopbouw om hulp te zoeken voor het drugprobleem.

Alles samen wordt drugpreventie voor zo'n stad, ook naar Deense normen toch maar stiefmoederlijk behandeld...

38. ÅRHUS, DRUGHULPVERLENING

In tegenstelling tot drugpreventie (zie 37) is de drughulpverlening in Århus maximaal uitgebouwd. Zowel de behandeling van alcohol- als van illegale drugverslaafden richt zich op +18-jarigen. De hulpverlening aan -18-jarigen gebeurt in het *Ungdomscentret* (= jeugdcentrum, zie 10).

De organisatie *alkoholbehandling* heeft twee vestigingen in de stad en telt 32 medewerkers! Ze richt zich op alle burgers van Århus die lichte of zware alcoholproblemen hebben. Ook mensen uit andere gemeentes kunnen er terecht indien die gemeente akkoord gaat om de rekening te betalen (zie 11). Elk jaar komen er ongeveer 700 cliënten voorbij en er zijn permanent 370 cliënten in behandeling.

De instap is zeer laag; men kan er elke voormiddag zonder afspraak terecht. Men komt eerst bij iemand van het intake-team waarna men, indien dit wenselijk en haalbaar is, naar iemand van het behandelingsteam wordt gestuurd.

De behandeling is ambulante en klassiek: er is psychosociale begeleiding, medicinale ondersteuning, er zijn zowel individuele als groepsessies en er is een aanbod voor partners en gezinnen. Indien de ambulante behandeling niet (meer) voldoet, kan men de cliënt doorsturen naar een aangepaste residentiële opvang.

Een sterk punt is dat men een permanent aanbod heeft uitgewerkt waar iedere cliënt (vrijwillig) kan instappen, onmiddellijk na de intake en zonder een noodzakelijk engagement voor een verdere behandeling.

Concreet biedt men elke werkdag in de namiddag een educatieve sessie aan die twee en een half uur duurt en over alcohol gaat. De inhoud van die sessie is algemeen van aard; men werkt met video, sprekers, PowerPoint,... Het is helemaal niet bedreigend voor de deelnemers want ze moeten alleen maar luisteren en, indien ze dit wensen, een vraag stellen. Het blijkt wel zeer motiverend te zijn omdat de informatie voor vele cliënten een eyeopener is. De vijf sessies staan op zichzelf en worden continu aangeboden zodat elke cliënt er op gelijk welke dag kan instappen. Dit heeft als voordeel dat de cliënt snel kan starten om "iets" aan het probleem te doen en dat wie een sessie mist, deze in de volgende vijfdaagse kan oppikken.

Alkoholbehandling Århus heeft hiermee veel succes. De sessies lopen ondertussen "vanzelf" zonder extra voorbereiding en dagelijks telt men tussen de 10 en de 25 deelnemers.

Meerderjarige illegale druggebruikers van Århus kunnen terecht bij het plaatselijke centrum voor *stofbehandling*.

Dit centrum is naar onze normen fenomenaal uitgebouwd en heeft een zeer fijnmazig aanbod. In het totaal werken er, dus enkel voor de stad Århus, 63 personeelsleden. Sommige zaken worden ook in andere *Misbrugcentret* aangeboden, andere bestaan enkel in Århus.

- De basis is, zoals in alle centra, een aanbod van substitutietherapie, voornamelijk methadon.
- Er is ook een klassiek ambulante individuele behandeling met wekelijkse of tweewekelijkse sessies op afspraak.
- Een apart team bemant het zogenaamde motivatiecentrum waar cliënten voor een soort pre-therapie gedurende zes weken dagelijks langskomen.
- Het hasjteam behandelt uitsluitend gebruikers van dit product in een open groep die tweemaal per week samenkomt.
- Er is een aparte afdeling met enkele dokters en verpleegkundigen die medische zorgen toedienen.
- Men beschikt over een familiehuis waar ambulante opvang voorzien wordt voor zwangere verslaafden en verslaafden met kinderen.
- Er is ook een halfweg-huis waar mensen die clean zijn na een residentiële behandeling enkele maanden kunnen verblijven vooraleer ze terug in het "gewone leven" stappen.
- Daarnaast is er ook nog een contacthuis, een soort inloopruimte voor geregistreerde cliënten die (nog) niet clean zijn.
- Voor de mensen die wel clean zijn, is er een apart café, eveneens een soort inloopruimte.
- Onlangs startte men een nieuw project met een specifieke begeleiding voor khat-verslaafden. In Århus leven er heel wat Somaliërs die deze drug gebruiken en er vaak ook problemen door krijgen.
- Men experimenteert er, net zoals op enkele andere plaatsen in Denemarken, ook met acupunctuur in de behandeling. Het is hier op zich niet de bedoeling om af te raken van de drugs maar blijkbaar helpt het wel tegen de stress die veel afkickende gebruikers ervaren.
- Ten slotte heeft men er ook enkele medewerkers die samenwerken met externe organisaties. Zo zijn er therapieprojecten in de plaatselijke gevangenissen en probeert men samen met het psychiatrische ziekenhuis van Århus een aanbod uit te werken voor dubbeldiagnosecliënten.
- In het *Misbrugcentret* komt volgend jaar ook een gebruikersruimte. Net zoals in enkele andere Deense steden zal gebeuren, zal ook de gemeente Århus dit project ondersteunen.

In het totaal begeleidt de organisatie op elk moment 600 cliënten waarvan ongeveer de helft in substitutiebehandeling.

Men heeft er uitdrukkelijk voor gekozen om het behandelingsaanbod op doorgedreven wijze te fragmenteren omdat men ervaren heeft dat men de beste resultaten behaalde wanneer men een behandeling kon aanbieden zoveel

mogelijk op maat van de individuele cliënt. Daarom ook probeert men, telkens wanneer een nieuwe "soort" van cliënten zich aanbiedt, een aangepast aanbod te ontwikkelen. Dit aanbod is telkens in de eerste plaats ambulant; voor een eventuele residentiële behandeling werkt men samen met daarin gespecialiseerde private organisaties (zie 62 en 64).

Stofbehandling kan altijd weer iets nieuws aanbieden omdat de overheid voor iedere inwoner een behandeltherapie voorziet (zie 11). Indien er meer aanvragen zijn, ontvangt het centrum dus vanzelf extra financiële middelen waarmee ondermeer extra personeel kan aangeworven worden. Indien een bepaald aanbod niet meer op voldoende belangstelling kan rekenen, zal men het dan ook consequent afbouwen of heroriënteren.

39. DRIEHOEK NATUUR

Denemarken heeft heel wat natuurschoon te bieden.

In het uiterste noorden van Denemarken, in het topje van Jutland, ligt Skagen. Dit kunstenaarsstadje is gekend voor het felle en heldere licht. Dit licht inspireerde menig schilder en leidde tot de *Skagenskole*.

Wanneer je met de wagen het uiterste puntje van Skagen opzoekt, zie je de natuur steeds maar ruiger en ruiger worden. Na enkele kilometers, in Grenen, moet je de auto achterlaten en te voet verdergaan door de duinen, naar het strand. Je loopt op een landtong die steeds smaller wordt en uitloopt op een punt. In het westen ligt de zee-engte Skagerrak, in het oosten zie je het Kattegat. Je ziet de golven van beide kanten aanspoelen en op de punt, waar deze twee zeeën samenvloeien, zie je ze werkelijk op elkaar botsen.

In het uiterste zuidwesten van Denemarken liggen de Deense Waddeneilanden. Het meest zuidelijke is Rømø, een eiland van 130 km², sedert 1948 verbonden met het vasteland via een lange dijk van 9 km. Het is een toeristisch eiland met veel zomerhuizen; een deel ervan is militair domein en niet toegankelijk.

Vooraf de natuur is er indrukwekkend. De oostzijde is helemaal wad, in het centrum vind je vooral heide en dennenbossen en het westen is strand. Dit strand is een strook van 18 km lang en niet minder dan 3 km breed! De weg stopt aan het strand maar je kunt met de wagen gewoon het strand oprijden tot aan de waterlijn en er parkeren waar je maar wil. Op die immense vlakte wordt ook massaal aan watersport gedaan.

In het zuidoosten van Denemarken, nog onder Seeland, ligt het prachtige eiland Møn. Het is 217 km² groot en er wonen 11.000 mensen.

Op het eiland liggen enkele pittoreske dorpjes en haventjes. Het is bovendien een kunstenaarseiland; er wonen veel schilders en je kunt er heel wat galerijen en ateliers gaan bezoeken.

Het meest gekend is echter de oostzijde van het eiland, Møns Klint. Het is een acht kilometer lange kustlijn met grillige, helwitte krijtrotsen van meer dan 100 meter hoogte. Het krijt is 75 miljoen jaar oud en de klippen zijn ongeveer 5000 jaar geleden gevormd door de wind en de zee. De speciale lichtinval en de combinatie met de zee zorgen voor prachtige witblauw effecten.

Het uitzicht vanaf het hoogste punt Dronningestalen (128 m) is adembenemend. Door de kalkrijke grond groeien er in het omliggende bos meer dan 200 soorten wilde orchideeën.

Ik bezocht deze drie indrukwekkende natuurfenomenen die, als je het op de kaart bekijkt, op de drie uiterste punten van Denemarken liggen. Als je ze met elkaar zou verbinden, zou je een bijna perfecte gelijkbenige driehoek zien.

40. KLIMAAT

Vaak denkt men dat het in Denemarken veel regent. Dit is niet echt zo; het klimaat is goed vergelijkbaar met België.

Er valt ongeveer evenveel neerslag op een jaar maar de zon schijnt er gemiddeld meer uren. Dit komt omdat de nabijheid van de zee de vorming van wolken tegengaat.

Wat mij opviel toen ik in februari in Denemarken aankwam, was dat het veel vroeger donker werd dan bij ons. Naarmate het lente en zomer werd, werden de dagen echter langer dan bij ons. Enig opzoekwerk met betrekking tot zonsop- en ondergang in Brussel en Kopenhagen bevestigden mijn gevoel.

In maart en september duurt op beide plaatsen de dag ongeveer twaalf uren.

In de winter, van oktober tot februari, duren de dagen langer in Brussel dan in Kopenhagen met in december een maximaal verschil van één uur.

In de zomer, van april tot augustus, zijn de dagen langer in Kopenhagen dan in Brussel met een verschil van maximaal één uur in juni.

De zon komt altijd vroeger op en gaat ook altijd vroeger onder in Denemarken dan in België.

In december bijvoorbeeld komt de zon wel bijna even vroeg op als in België maar gaat ze reeds onder om omstreeks half vier.

In juni gaat de zon er wel bijna even laat onder als in België maar komt ze veel vroeger op, namelijk al rond 4.30 uur.

In de winter kan het dus al om drie uur in de namiddag beginnen schemeren en in de zomer kan het al om vier uur 's ochtends licht beginnen worden.

Dit betekent dat in Denemarken in de zomer de ochtenden "langer" zijn dan bij ons en in de winter is dat zo voor de avonden.

Het is ook hierdoor dat het leven van de Denen meer verschuift naar de ochtend (zie 6).

41. ODENSE, DRUGPREVENTIE

Odense is de hoofdstad van het eiland Funen, en met haar 186.000 inwoners de vierde grootste stad van Denemarken.

De stad kan praten op een hele lange traditie wat preventie betreft; zelfs ten tijde van de *amten* had Odense al haar eigen gemeentelijke preventiedienst. De principes van het preventiewerk zijn dezelfde als in de andere Deense gemeentes maar de praktijk staat er door die traditie "verder". Dit betekent dat men er iets meer beleidsmatig werkt en men zich in hoofdzaak richt op intermediairen.

Er zijn drie preventiewerkers in Odense, één coördinator en twee "veldwerkers"; ze zijn een onderdeel van de jeugd- en gezinsdienst van de stad. Binnen die dienst richten zij zich specifiek op het druggegeven en werken ze nauw samen met het zevenkoppige SSP-team (zie 54) en met de twee sociale teams voor hulpverlening aan jongeren.

Het preventieteam heeft reeds een lange traditie in het werken met twee doelgroepen.

Een eerste groep bestaat uit alle basisscholen van Odense, 38 in totaal, die vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeente (zie 9). In elke school is één leerkracht verantwoordelijk voor drugpreventie. De gemeente geeft aan de scholen financiële steun om die leerkracht 50 uren per jaar – wat in Denemarken

neerkomt op twee lesweken – vrij te stellen om drugpreventieacties te organiseren voor de leerlingen. Elke school ontwerpt hierover elk jaar een plan op maat van haar leerlingen: welke leerkrachten geven dit jaar welke activiteiten aan welke leerlingen? De praktische uitvoering wordt gecoacht door de verantwoordelijke leerkracht van de school. De coördinator van de preventiedienst heeft een permanent netwerk met die 38 leerkrachten. Deze groep komt, met de coördinator, drie maal per jaar samen en ook tussendoor blijven ze onderling in contact via een voor hen gecreëerd intranet. Zo kunnen ze materiaal, methodieken en tips uitwisselen.

Deze aanpak is eerder uitzonderlijk voor Denemarken: niet de preventiewerkers maar de leerkrachten zelf voeren de preventieactiviteiten voor de leerlingen uit. De coördinator van de preventiedienst verzorgt wel in elke school, op vraag, klassieke ouderavonden.

De tweede doelgroep zijn de vrijetijdsclubs (zie 10) waarvan er in Odense 70 zijn. In elke vrijetijdsclub is er een aanspreekpunt voor alles wat met alcohol en drugs te maken heeft. Ondertussen hebben al die clubs een basaal eigen drugbeleid uitgewerkt. De grote lijnen van dit beleid zijn in elke club dezelfde maar daarnaast legt elke club ook eigen accenten. De belangrijkste elementen van zo'n beleid zijn regelgeving en interventieafspraken. De coördinator van de preventiedienst gaat twee maal per jaar langs bij elke club om het beleid op te volgen en om te adviseren bij concrete problemen.

De twee “veldwerkers” van de preventiedienst houden zich meer bezig met wat we vroeg-interventie kunnen noemen. Dit komt erop neer dat, wanneer een basisschool of een vrijetijdsclub een concrete casus heeft, ze kunnen rekenen op deze mensen; ze gaan dan praten met de betrokken jongeren, eventueel de ouders verwittigen, samenwerken met de andere medewerkers van de school of club en doorverwijzen naar de hulpverlening indien dit wenselijk is. Op deze manier kan men zeer kort op de bal spelen.

De preventiedienst heeft dus in de scholen en de clubs samen 108 contactpunten met telkens een goed opgeleide intermediair. Deze mensen worden aangemoedigd om vanaf de eerste signalen van drugproblemen de veldwerkers van de preventiedienst in te schakelen. Daar het gaat om alle scholen en alle clubs heeft men via deze structuur bovendien een zicht op zowat alle jongeren van de hele stad.

Ondertussen probeert men nog andere dan deze twee doelgroepen te betrekken. Dit lukt tamelijk goed voor het uitgaansleven met het nationale “Safer-Nightlife-project” (zie 16); heel moeizaam verloopt het echter in de secundaire scholen en de sportclubs.

42. ODENSE, ALKOHOLBEHANDLING

De *alkoholbehandling* in Odense werkt voor bijna het hele eiland Funen, dit wil zeggen voor ongeveer 500.000 inwoners verspreid over tien gemeentes. Eén gemeente koos om niet mee te stappen in het systeem en biedt een eigen behandeling voor haar inwoners.

De organisatie *alkoholbehandling* is dus erg groot: men heeft twee vestigingsplaatsen en nog enkele kleine "satellieten" en samen zijn er 48 personeelsleden. De organisatie is vooral bekend omwille van het zogenaamde "Odense-model": een bepaald systeem waarmee ze hele hoge successcijfers behalen. Ik liet mij door deze mensen graag het model uitleggen en geef het hier in grote lijnen weer.

Alles begint met een lage drempel. Iedereen die van zichzelf vindt dat hij een probleem heeft met alcohol kan elke werkdag tussen 9 en 11 uur langslopen zonder afspraak. Voor zware alcoholisten biedt men hier ook een mogelijkheid tot ontwenning aan, een detox-programma van twaalf dagen. Concreet krijgen deze mensen een zware dosis tranquillizers (die stap voor stap afgebouwd worden) zodat ze geen pijn hebben bij het stoppen met drinken.

Hoe dan ook, iedereen, of het is voor ontwenning of voor andere vragen, komt zo in contact met het motivatieteam. Dit team probeert al die mensen, zowel de "gewone" als de "zware" gevallen, te motiveren om naar het intake-team te stappen. Soms lukt dit snel, soms na vijf jaar en soms ook nooit. Men vindt zelfs dat mensen die op het einde van de maand geen geld meer hebben om alcohol te kopen, moeten kunnen ontwennen zonder pijn ook al is er geen enkele garantie op het starten van een behandeling.

Iemand die gemotiveerd is, komt dus terecht bij een medewerker van het intake-team. Hier gebeurt een uitgebreid assessment dat drie tot vijf zittingen kan duren. Men gebruikt hierbij alle mogelijke screeningsinstrumenten en vragenlijsten, men neemt interviews af, doet medisch onderzoek,...

Tot zover gebeurt bij ons zowat hetzelfde maar waar wij na de intake een verwijzing doen op basis van het oordeel van de intaker, eventueel ondersteund door een team en in overleg met de cliënt zelf, vindt men dit in Odense louter "subjectief". Zij hebben een statistisch systeem ontwikkeld dat uitgebreid wetenschappelijk onderzocht is.

Om een heel gedetailleerde uitleg te kunnen geven, ben ik er niet lang genoeg geweest en bovendien te weinig beslagen in de materie, maar samengevat komt het hierop neer:

Men biedt vijf soorten van ambulante begeleiding aan bij *alkoholbehandling* en, indien nodig kan men ook doorverwijzen naar een residentiële behandeling. Het assessment levert een score op per behandelvorm; de cliënt wordt georiënteerd volgens zijn score naar de meest uitgesproken behandelvorm. Omdat men hier

werkt met een score, spreekt men van een "objectieve" oriëntatie en durft men zelfs in te gaan tegen het spontane aanvoelen van de intaker of de cliënt.

Concreet gaat het hier om de vijf volgende behandelvormen:

- de systeemgerichte gezinstherapie
- (individuele) cognitieve gedragstherapie
- een zogenaamde contracttherapie, ongeveer hetzelfde als het voorgaande maar met een zeer gestructureerde aanpak, een geschreven contract met wederzijdse engagementen tussen cliënt en behandelaar en heel regelmatig bloedtesten
- ondersteuningstherapie waarmee men bedoelt een meer geïmproviseerde, ongeplande aanpak vaak bij acute crisissen, gericht op het stabiliseren van de cliënt in het hier en nu en met een sterke nadruk op sociale vaardigheidstraining
- de "Community Reinforcement Approach", een zeer intensieve (en dus ook dure) begeleiding, gericht op het activeren van de sociale netwerken rond de cliënt, vaak met focus op de bestaande werksituatie of op het opnieuw aan het werk krijgen van de cliënt.

Men kiest telkens voor één van de vijf behandelvormen hoewel er vanzelfsprekend ook enige overlapping is tussen de verschillende vormen.

De duur van elke behandeling is onbepaald maar om de drie maanden is er telkens een korte evaluatie, opnieuw op basis van statistische modellen, waarna de patiënt in overleg met het behandelende team elke keer moet beslissen om al dan niet verder te gaan met de behandeling. Men werkt dus zeer resultaatgericht en wil vooral niet "zomaar blijven aanmodderen".

In totaal zijn er gemiddeld 2000 behandelingen per jaar in de hele organisatie. De gemiddelde duur bedraagt zeven maanden. Na onderzoek kan men nu stellen dat één jaar na de start van de behandeling, dit is na de intake, 75% van de cliënten niet meer drinkt of zich houdt aan de 21/14 - hoeveelheid (maximaal 21 eenheden alcoholische dranken per week voor mannen, 14 voor vrouwen). Bij de 25% "mislukkingen" zitten zowel de drop-outs die de behandeling verlaten hebben als mensen die nog steeds in behandeling zijn maar nog niet de doelstelling van niet drinken of van 21/14 behaald hebben. Vanzelfsprekend zijn er meer drop-outs in de intake- en de motivatiefase, met andere woorden vóór de start van de behandeling. Van hen die de behandeling beëindigen is daarenboven na twee jaar nog steeds 75% ofwel droog, of drinkt minder dan 21/14 - eenheden per week.

Alkoholbehandling Odense volgt al die resultaten op de voet: wat met drop-outs, positieve en negatieve ervaringen tijdens de begeleidingen, tevredenheid van de cliënten, aantal cleane mensen, aantal gecontroleerde drinkers,...?

Drie maal per jaar worden al die gegevens gebundeld en op een interne audit met alle leidinggevenden besproken. Op basis daarvan voert men regelmatig aanpassingen door, bijvoorbeeld op vlak van de aard van de behandelingen, de opleiding van de medewerkers,...

De organisatie heeft een zeer goede reputatie in het werkveld. Daarom slagen ze er ook in de "beste" personeelsleden aan te trekken. Bovendien heeft men er ook een intern rotatiesysteem ontwikkeld om optimale kwaliteit te leveren. Vroeger bestond dit systeem niet en volgde elke medewerker zijn cliënt van begin tot einde. Dit bracht wel afwisseling voor de begeleider (motivatie, assessment, behandeling) en zorgde voor een unieke band tussen cliënt en therapeut. Het nadeel was echter dat de cliënt niet verder kon geholpen worden wanneer de begeleider bijvoorbeeld door ziekte langere tijd afwezig was en dat alle belasting van een moeilijke cliënt continu op dezelfde persoon viel. Daarom opteerde men om te werken met vier gespecialiseerde teams:

- een team voor motivatie en intake/assessment
- een team voor systeembegeleidingen (de eerste behandelvorm van bovengenoemde)
- een team voor individuele begeleidingen (de tweede, derde en vierde behandelvorm)
- de Community Reinforcement Approach (de vijfde behandelvorm)

Het grote voordeel is nu dat de therapeuten zich kunnen specialiseren en zich verder kunnen ontwikkelen binnen dat domein.

Om tegemoet te komen aan het nadeel dat op die manier therapeuten niet meer allround zijn, voerde men een rotatiesysteem in waarbij elk jaar per team één lid doorschuift naar een nieuw team. Aangezien er gemiddeld zo'n vijf mensen in een team zitten, heeft men na vijf jaar een nieuw team. Zo is er enerzijds voldoende specialisatie mogelijk en krijgt elk team toch regelmatig nieuw bloed. Dit voorkomt vastroesten en zorgt ervoor dat elk team zichzelf vragen blijft stellen. Daarnaast worden alle begeleiders op lange termijn toch polyvalent wat hen in bijvoorbeeld crisissituaties multi-inzetbaar maakt.

43. ODENSE, PROJECT KINDEREN VAN OUDERS MET ALCOHOLPROBLEMEN

Sinds enkele jaren loopt er in verschillende Deense steden een project voor kinderen van ouders met alcoholproblemen. Bij *alcoholbehandling* in Odense is dit project erg uitgebreid met twee fulltime medewerkers.

Uit onderzoek kwam men tot de onthutsende vaststelling dat er in Denemarken niet minder dan 60.000 kinderen tussen 0 en 18 jaar zouden zijn die minstens één ouder hebben met een alcoholgerelateerde ziekte die zo erg is dat ze ervoor in het ziekenhuis moeten opgenomen worden. Dit komt neer op één op achttien kinderen of anders gezegd, evenveel kinderen als er in Denemarken op een jaar geboren worden. Alcohol is dus een grote maatschappelijke last en in elk geval veel meer dan het op het eerste gezicht lijkt.

Wat die kinderen betreft, betekent dit dat zij onder andere omwille van de problemen van hun ouders geconfronteerd worden met echtscheiding, ziekte, dood, seksueel misbruik, mishandeling,... Belangrijk is dat vele van deze problemen symptomen kunnen zijn met alcohol als grondoorzaak. Jammer genoeg worden vele van deze problemen in de hulpverlening op zich behandeld omdat men de dieperliggende reden niet merkt. Volgens de projectmedewerkers zou elke hulpverlener altijd aan alcohol moeten denken bij het beoordelen van een situatie, ook al heeft het er op het eerste gezicht niets mee te maken.

De projectmedewerkers houden zich concreet met een aantal zaken bezig binnen de regio waarvoor zij verantwoordelijk zijn, in dit geval Funen.

Regelmatig is er in verschillende gemeentes een aanbod van een driedaagse cursus rond deze materie voor al wie werkt met kinderen en gezinnen.

Ze proberen een netwerk te creëren met gemeentelijke sociale diensten en scholen met de bedoeling zo vroeg mogelijk te kunnen ingrijpen. Meestal gebeurt dit te laat of niet omdat men het niet opmerkt en omdat de betrokkenen het proberen te verstoppen.

In concrete gevallen (en zeker de moeilijkste) gaan de medewerkers zelf op stap om (meestal op vraag van andere diensten) therapeutisch in te grijpen. Men wil zich dus niet beperken tot het sensibiliseren en motiveren van collega's maar men wil ook een daadwerkelijke steun zijn door hen reëel bij te staan.

Algemeen gesteld blijft men dit werk wel moeilijk vinden. Er is dan ook zeer veel werk en men kan niet alle kinderen in therapie nemen of ergens "plaatsen". Daarom wil men alternatieven zoeken maar die zijn slechts haalbaar als men er vroeg genoeg bij kan zijn. Hun advies is dan ook: "probeer zo vroeg mogelijk te laat te zijn".

44. ODENSE, RUSMIDDELCENTRET

Ook al gebruikt het centrum de algemene naam, men behandelt er enkel illegale drugproblemen.

Het is, na Kopenhagen, het tweede grootste centrum van Denemarken en voor mij het grootste dat ik bezocht heb. Er werken niet minder dan 110 personeelsleden en men begeleidt er elk jaar ongeveer 750 cliënten uit alle gemeentes van Funen, waarvan Odense de hoofdstad is. Het gaat hierbij uitsluitend om ambulante begeleidingen. Uitzonderlijk voor Denemarken is dat men zich zowel richt op jongeren als op volwassenen.

De organisatie heeft verschillende afdelingen, zoals een werking in twee gevangenissen, drie kleinere bijhuizen buiten Odense en een afdeling voor kortverblijf waar mensen opgenomen worden in afwachting van een residentiële behandeling. De hoofdafdeling in Odense telt 60 begeleiders en er komen dagelijks 500 (!) cliënten over de vloer.

De cliënten worden verwezen of komen op eigen initiatief en volgen een korte intakefase. Nadien worden ze doorgestuurd naar één van de drie units: *unit 1*, *unit 2* of de *shelter*.

In *unit 1* zitten de mensen waarbij men enig resultaat van de behandeling verwacht op minder dan twee jaar tijd. *Unit 2* is voor de groep mensen waarvan men aanneemt dat de behandeling altijddurend zal zijn (meestal substitutiemedicatie). De bedoeling in deze twee units is dat men op respectievelijk korte en lange termijn clean wordt van illegale drugs, dus niet noodzakelijk van substitutiemedicatie, noch van alcohol.

In de *shelter* richt men zich op harm-reduction. Er is geen aanpak van de verslaving op zich maar men probeert de levenskwaliteit van de cliënten wel te verhogen door hen bijvoorbeeld uit de criminaliteit te houden. De nadruk ligt, naast substitutiemedicatie, ook op het herstellen of bestendigen van positieve sociale netwerken.

Kort samengevat zijn de doelstellingen dus voor *unit 1* voortgang zonder illegale drugs, voor *unit 2* stabilisatie zonder illegale drugs en voor de *shelter* stabilisatie met illegale drugs. Men heeft dus geleerd om lage doelstellingen te hanteren en men vindt in deze organisatie dat dit heel wat voordelen oplevert:

- Indien de cliënt niet "geneest" maar wel "in behandeling" blijft, berokkent hij zichzelf en de maatschappij minder schade gedurende die periode.
- Als de doelstelling laag is, kan iedereen "meedoen". Men begint alvast te werken aan dat punt waarvoor de cliënt gemotiveerd is in plaats van snel een hoger doel naar voren te schuiven.

- De cliënten hebben op deze manier meer vertrouwen in de begeleiding; ze voelen zich niet overvraagd en doordat dit hen veiligheid en stabiliteit biedt, raken ze soms op langere termijn verder.

Unit 1 is dus de meest "behandelgerichte" afdeling. Daar volgt de cliënt achtereenvolgens drie modules. De eerste module duurt drie weken en hier worden de doelen van de behandeling afgebakend en een plan opgesteld om deze te bereiken. De tweede module beslaat 26 weken met als streefdoel het verminderen van de substitutiemedicatie en de onthouding van illegale drugs. Men werkt er vooral met individuele en groepstherapie om te leren "in zichzelf" te kijken. Op het einde beslist het team of de cliënt naar de derde module kan of dat de tweede module moet herhaald worden (dit kan meerdere keren gebeuren). De derde module duurt eveneens 26 weken maar het doel wordt dan de volledige onthouding van zowel substitutiemedicatie als van illegale drugs. Men gaat in deze module veel werken met de omgeving van de cliënt (werk, gezin, vrije tijd, vrienden,...).

De cliënt kan dus volledig clean worden (dat blijft het ideaal) maar als hij een restsubstitutiemedicatie nodig heeft, moet dat ook kunnen. Hiermee plaatst het *rusmiddelcentret* zich lijnrecht tegenover vele andere Deense organisaties die zich laten inspireren door het Narcotics Anonymous-model waarbij volledige onthouding van alle roesmiddelen de enige optie is.

Tot slot vielen mij in dit boeiende centrum nog enkele zaken op.

- Elke unit of afdeling heeft een eigen gebruikersraad. De leden zijn gekozen door en uit de cliënten en ze hebben een eigen lokaal in het centrum. Zij geven advies bij elke verandering in het behandelingsprogramma of -structuur en zijn ook aanwezig bij de aanwerving van nieuwe medewerkers.
- In het centrum zijn er twee "cafés" waar de cliënten kunnen vertoeven tijdens de pauzes of ook gewoon kunnen binnenlopen. Er is een groot café, en voor beginners die zich nog niet veilig voelen in de organisatie, is er een klein café.
- Voor de talrijke afhalers van substitutiemedicatie zijn er drie ruimtes: twee voor methadon (dat gedronken wordt) en één voor buprenorphine (dat in pilvorm moet ingenomen worden). In die laatste ruimte voorziet men mooie lederen relaxzetels, een respectvolle benadering maar ook een zachte controle op het innemen van de medicatie.
- Een organisatie van zo'n omvang heeft een groot personeelsverloop. Elk nieuw lid krijgt binnen de dienst 50 dagen opleiding! Dit is een programma van ongeveer anderhalf jaar dat wordt opgestart telkens er ongeveer tien nieuwe medewerkers zijn.

45. LEVENSTANDAARD

Leven in Denemarken is duurder dan leven in België.

Voor goederen en diensten betaalt men er zeker meer, maar bijvoorbeeld nog niet zoveel als in Zweden en Noorwegen.

Het aanbod aan producten in Denemarken is nagenoeg gelijk aan dat in België, en er zijn net zoals bij ons duurdere en goedkopere winkels en winkelketens. Je vindt er trouwens ook Aldi en Lidl.

De Deense economie draait goed. Het land telt minder dan 2% werkloosheid en de brutolonen liggen hoger, tot soms het dubbele van bij ons. Dit betekent dus duidelijk een hogere levensstandaard met meer koopkracht voor de gemiddelde Deen.

Eveneens hoger dan in België zijn de belastingen.

Iedereen in Denemarken betaalt 45% belasting op het brutoloon; op het deel boven de 320.000 kronen per jaar (ongeveer 44.450 euro) betaalt men niet minder dan 78% belasting. Vanzelfsprekend gaat het hier om het gekende loon; net zoals bij ons kent men er ook zwart werk.

Daarboven betaalt men ook nog BTW: voor zowel levensnoodzakelijke als voor luxeproducten betaalt men er 25% taksen. De enige uitzondering hierop vormen auto's en motoren (zie verder).

Ook al klagen de Denen wel eens over de hoge belastingen, toch vinden de meesten het systeem rechtvaardig omdat ze in ruil een goed uitgebouwde sociale zekerheid krijgen. Daardoor kan men vermijden dat de middenklasse verdwijnt en men evolueert naar een duale samenleving met enkel een hoge en een lage klasse, zoals men dat bijvoorbeeld ziet in de Verenigde Staten.

Denemarken is inderdaad een land met een zeer grote middenklasse; in vergelijking met andere Europese landen is er slechts een kleine toplaag en een kleine lage sociale klasse.

Het is bovendien opvallend dat geen enkele politieke partij een programmapunt maakt van lastenverlaging; enkel de liberale partijen pleiten voor niet nog hogere belastingen.

Auto's zijn tot grote ergernis van vele Denen bijna onbetaalbaar. Er wordt immers een belasting van 180% op geheven!

Dit is al sinds het begin van de verkoop van auto's een politieke beleidskeuze, die voor het land een grote bron van inkomsten, maar voor de Deen een zware dobber, betekent.

Men ziet in Denemarken dan ook vele kleine en middelgrote auto's rijden, ook veel oudere en tweedehandswagens; luxewagens zoals Mercedes en BMW zijn

uitzonderlijk. De rijtaksen en de verzekering zijn ongeveer even duur als bij ons, brandstof iets duurder.

In Holstebro nam ik even de concrete proef op de som en stapte er een Volkswagengarage binnen.

Voor een VW Passat, met exact dezelfde technische fiche, betaalt men in Aalst, exclusief BTW, 19.710 euro en in Holstebro 19.050 euro.

Het verschil in prijs heeft te maken met de koers van de kroon maar de meeste fabrikanten in Denemarken bieden de wagens ook iets goedkoper aan.

Dit betekent dat, indien de invoertaksen in een bepaald land lager zouden zijn dan de belastingen die je er moet betalen, het voor sommige Europese landen financieel interessant kan zijn een auto te kopen in Denemarken.

In België betaalt men 21% belasting op een auto, wat in dit voorbeeldgeval neerkomt op 4140 euro en de totaalsom voor de VW Passat brengt op 23.850 euro (of 962.000 BEF).

In Denemarken betaalt men 180% belasting op een auto, in dit geval dus 34.440 euro, wat betekent dat je er 53.490 euro (of 2.158.000 BEF) neertelt voor identiek dezelfde wagen !

46. ESBJERG, DRUGPREVENTIE

Esbjerg ligt in het zuiden van Jutland, niet ver van de Duitse grens en is met 115.000 inwoners de vijfde grootste stad van Denemarken.

De drugpreventiedienst van Esbjerg is wellicht de grootste in zijn soort in Denemarken. Het is ook echt een onafhankelijke preventiedienst, los van enige hulpverleningsinstelling. Bovendien is de plaatselijke SSP-werking (zie 54) geïntegreerd in deze preventiedienst.

De dienst heeft naast een coördinator en een secretariaatsmedewerker, nog negen medewerkers. Drie ervan zijn "echte" preventiewerkers, drie andere zijn SSP-medewerkers die zich meer toeleggen op het creëren van netwerken en ten slotte zijn er nog drie straathoekwerkers. Deze laatsten focussen meer op vroeginterventie en proberen vooral jongeren met beginnende problemen te motiveren tot de hulpverlening; ze houden bovendien ook contact met de verschillende scènes van probleemjongeren, vooral buiten de traditionele werkuren.

Op een aantal punten ontwikkelt de drugpreventiedienst van Esbjerg dezelfde werking als in de andere Deense steden, dit wil zeggen sterk gericht op jongeren (veelal via de scholen) en bovendien vrij actiegericht. Door zijn omvang en met zijn ervaring kan de dienst toch een aantal specifieke accenten leggen:

- De dienst fungeert ook als een soort vormingscentrum en biedt regelmatig cursussen aan rond diverse thema's voor intermediairen uit de gemeente (leerkrachten, sociale werkers, politiemensen,...). Deze uitgebreide service naar intermediairen heb ik in geen enkele andere Deense gemeente vastgesteld.
- Omdat men meer "losgekoppeld" van de hulpverlening functioneert (behalve het straathoekwerk), slaagt men erin het thema drugs in positieve boodschappen te gieten. Drugs is een thema uit de leefwereld van de jongeren, net zoals geweld, gsm-gebruik, pesten,... Onder de noemer "het goede leven", behandelt men al deze thema's met de jongeren.
- Alle Deense gemeentes voorzien relatief veel geld voor drugpreventie. De omvang van de dienst in Esbjerg betekent meteen dat hier sprake is van een aanzienlijk budget. Men deelde mij mee dat men er elk jaar opnieuw kan beschikken over een vast werkingsbudget van omgerekend 200.000 euro! Dit is dus het budget zonder loonkosten, infrastructuurkosten en eventueel extra projectgelden. Of men met al dat geld "betere" preventieacties organiseert, is natuurlijk nog de vraag. In elk geval gaat het er wel om grootser en indrukwekkender acties dan bij ons. Daarenboven zijn deze acties, op een paar uitzonderingen na, enkel bedoeld voor de eigen gemeente. Net zoals elders in Denemarken verkoopt men wel concepten en materialen aan andere geïnteresseerde gemeentes en probeert men op die manier de kosten te drukken. Men heeft er, hoe dan ook, zeer mooie publicaties, folders en

boeken, die bovendien op grote oplage gratis worden rondgestuurd. Daarnaast deelt men dure gadgets uit zoals cd's en dvd's, men participeert aan een dansproject, een theatershow, een karateclub,... allemaal in het kader om jongeren actief te laten deelnemen aan "het goede leven".

Ten slotte wil ik nog twee projecten beschrijven die wellicht vernieuwend en creatief zijn maar daarnaast weer erg duur en vanzelfsprekend blijft de vraag naar het uiteindelijke effect bestaan.

Een eerste project werd georganiseerd door de preventiedienst van Esbjerg maar uitgevoerd op nationaal niveau.

Via radio- en televisiespots werd een oproep gedaan aan muzikanten allerhande om een song te componeren rond het verslavingsthema en deze in een demoversie in te sturen. Dit leverde 65 inzendingen op die beoordeeld werden door een jury van bekende Denen uit de muziekscène. Ze kozen 12 winnaars. Elk van hen kreeg gedurende 24 uur de beschikking over een top muziekstudio, inclusief personeel om de song in optimale omstandigheden op te nemen. Alle nummers werden verzameld op een cd waarvan 24.000 exemplaren gratis werden verspreid via allerlei preventieorganisaties die het in hun aanbod konden opnemen. Ondertussen kreeg het hele traject regelmatig media-aandacht en kwam zo het thema verslaving op een "andere" manier in het nieuws. "Een winsituatie voor alle partijen", aldus de coördinator van de preventiedienst, "zowel de overheid, de preventieorganisaties, de muziekgroepen, de media als de bevolking profiteren ervan."

Het tweede project werd volledig uitgewerkt door de preventiedienst van Esbjerg zelf. Men wilde een website lanceren rond de thematiek van relaties, vriendschap, groepsdruk en zo meer. Omdat het vandaag, wegens het grote aanbod, niet meer zo eenvoudig is om een site bekend te maken en de bezoekers erheen te leiden, besloot men de zaak iets groter aan te pakken.

Men organiseerde een wedstrijd die drie maanden duurde en waarvoor elke jongere van Esbjerg zich kon opgeven als deelnemer. Wie zich zo liet registreren, ontving tweemaal per week op een onverwacht moment (niet 's nachts of tijdens de schooluren) een sms. Na ontvangst van dat sms'je moest men zo snel mogelijk naar de betreffende site surfen en binnen een tijd van twee uren een daar aangekondigde uitdaging volbrengen. Dit kon een kennistest zijn, een creatieve opdracht zoals bijvoorbeeld het maken van een fotoreportage, en nog veel meer. Het resultaat moest doorgemailed worden en elke keer werd er onder de inzenders een prijs verloot. De prijs was telkens een activiteit om samen met vrienden te doen bijvoorbeeld een gezamenlijke rondrit in een limousine, een rondvaart in een speedboot, een bezoek aan een galapremière van een film,...

Het zo bekendmaken van de site bleek een enorm succes. Gedurende die drie maanden lieten meer en meer jongeren zich registreren en via mond-aan-mondreclame werd het bij momenten een ware hype met enkele duizenden deelnemers.

47. ESBJERG, PROJECT *FORÆLDRE-BACK-UP*, OUDERS VOOR OUDERS

Net zoals elders in Denemarken vindt ook de preventiedienst van Esbjerg de opvoeding van kinderen door de ouders van primordiaal belang als basis voor een geslaagde drugpreventie. Men investeert dus ook veel tijd en energie om ouders met deze boodschap te bereiken.

Men doet dit via folders en brochures maar eigenlijk wil men liefst via open gespreksavonden rechtstreeks in contact treden met de ouders. Daarom heeft men een permanent aanbod van ouderavonden voor alle ouders van alle klasgroepen van de zesde tot de negende graad (= 11 tot 15 jaar) van alle scholen van Esbjerg. Elk jaar verzorgt men op die manier niet minder dan 200 (tweehonderd!) ouderavonden. Dit kan natuurlijk niet enkel gebeuren door de eigen personeelsleden en daarom werkt men reeds enkele jaren met het *Forældre(ouders)-back-up*-systeem. Dit wil zeggen dat een aantal ouders opgeleid worden om zelf als peers ouderavonden aan andere ouders te geven. Men kiest hiervoor "gewone" ouders; voorwaarden zijn dat ze zelf tieners hebben op dat moment en dat ze niet professioneel met jongeren werken. Leerkrachten, jeugdwerkers en dergelijke vallen dus uit de boot.

Het doel van de ouderavonden is niet zozeer het praten over drugs en/of jongeren. De focus ligt op de rol van de ouders, niet alleen als verantwoordelijken voor de eigen kinderen maar ook als "rolmodel" voor andere kinderen. Vele ouders zijn er zich immers te weinig van bewust dat ze ook iets kunnen betekenen voor andere kinderen.

Om deze vorm van positieve sociale controle te realiseren, is het belangrijk dat ouders met elkaar praten over opvoeding en daartoe zijn de ouderavonden een goed instrument. Net zoals kinderen elkaar steunen in hun eigen netwerken, kunnen ook ouders dit doen. De doelstelling van de back-upouder is dus niet zelf te praten of les te geven maar wel een instrument te zijn om ouders met elkaar te leren praten.

Wanneer een sessie doorgaat, zijn alle ouders van die bepaalde klasgroep uitgenodigd. De ouderavonden verlopen volgens een vast stramien; de inhoud is afhankelijk van wat op dat moment naar voren komt. Iedere ouder schrijft daarvoor eerst voor zichzelf op kaartjes één of meer thema's die hem of haar boeien in verband met de opvoeding van jongeren. Nadien wisselen de ouders in kleine groepjes de kaartjes uit en kiezen ze één thema per groepje; over dat thema hebben ze een korte gedachtewisseling. Daarna komen de ouders in plenum samen en stelt elk groepje het eigen thema voor. Vanzelfsprekend is overlapping mogelijk maar meestal heeft men één tot vier verschillende thema's (bijvoorbeeld zakgeld, uitgaan, relaties, alcohol, computer,...). Over deze thema's volgt een discussie die geleid wordt door de back-upouder. Deze laatste moet dus enkel modereren en niet noodzakelijk een inhoudelijke inbreng doen.

Deze service wordt gratis aangeboden aan de scholen maar in ruil daarvoor vraagt men de aanwezigheid van de klasleerkracht. Deze doet niet mee aan de discussie maar maakt een kort verslag van de voornaamste conclusies met

betrekking tot elk besproken thema: waarover zijn de deelnemers het eens en waarover bestaan er meningsverschillen? Ook dit tweede luik is belangrijk omdat men recht wil doen aan de verschillende standpunten die ouders kunnen innemen. Dit verslag wordt rondgestuurd naar alle ouders van de klasgroep, ook naar hen die de avond niet bijgewoond hebben. Men hoopt dan ook dat ouders nadien bij bepaalde gelegenheden makkelijker met elkaar contact opnemen.

Het *Forældre-back-up*-systeem draait al langere tijd en beschikt permanent over 15 tot 20 medewerkers die allen vrijwillig deelnemen. Die medewerkers mogen zo lang meedraaien als ze zelf willen; de meesten doen dit twee tot drie jaar want na die periode zijn hun kinderen meestal de tienerleeftijd ontgroeid. De preventiedienst wil ook vermijden dat de back-upouders "te goed" worden, men stelt immers vast dat de meesten zich na een paar jaar zo zelfzeker voelen dat ze meer gaan lesgeven dan te modereren. En ook al is dat voor de deelnemers misschien comfortabeler, het is absoluut niet de bedoeling van het project.

Ongeveer om de twee jaar ronselt men nieuwe back-upouders via de lokale media. Deze mensen krijgen één weekend een "opleiding" met daarin basale info over jongeren en hun leefwereld en een korte training in algemene gespreksvaardigheden. Nadien gaat men onmiddellijk aan de slag. Omdat de eigen stijl belangrijk is, werkt men telkens alleen, maar de preventiedienst biedt permanent de mogelijkheid tot individuele "supervisie" om de eigen ervaringen te bespreken. Regelmatig kan men ook naar groepsbijeenkomsten met alle back-upouders gaan.

Elke back-upouder mag vanzelfsprekend een vraag van de preventiedienst weigeren en om de mensen niet te overbelasten mag men niet vaker dan één maal om de twee weken optreden. Ook mag men geen ouderavond leiden in de school van het eigen kind of in een school gelegen in de wijk waar men woont. Een back-upouder ontvangt van de preventiedienst per sessie een vergoeding van omgerekend 115 euro (wit geld) wat kan gezien worden als een symbolische onkostenvergoeding; dit bedrag is relatief laag opdat geld niet de motivatie zou zijn.

De preventiedienst van Esbjerg beschikt over een ruim werkingsbudget. Om het *Forældre-back-up*-project in alle scholen te promoten, voorziet men dan ook een aantrekkelijk gadget: een koffiemok met aan de buitenzijde het logo van de preventiedienst en aan de binnenzijde het telefoonnummer van het project, een onontbeerlijk gebruiksmiddel in een leraarszaal waar doorgaans sloten koffie verzet worden...

48. LEGALE DRUGS

Wat tabak betreft, is in Denemarken grosso modo dezelfde evolutie als in België aan de gang. Er wordt een actief antitabaksbeleid gevoerd dat ook zichtbaar is in de wetgeving: er geldt een rookverbod op openbare plaatsen en in restaurants; net zoals bij ons zijn de cafés voorlopig nog niet aan de beurt.

Het aantal rokers neemt in Denemarken langzaam af. Een pakje sigaretten bevat er wel de waarschuwendende tekst maar voorlopig nog geen afschrikwekkende foto's. Naast de internationale merken die trouwens aan exact dezelfde prijs als bij ons worden verkocht, bestaan ook eigen Deense merken van sigaretten.

Vaak denkt men ten onrechte dat alcohol in Denemarken minder beschikbaar is dan bij ons. Dit is wel zo in de andere Scandinavische landen Noorwegen en Zweden die dan ook massaal drank uit Denemarken invoeren.

Voor de gemiddelde Deen is alcohol gemakkelijk te verkrijgen en bovendien niet erg duur.

Tijdens mijn verblijf heb ik wat vergelijkend onderzoek gedaan en ben ik tot enkele conclusies gekomen.

Aperitieven en sterke dranken kosten in de winkels en supermarkten in Denemarken tot een vierde meer dan in België; dit verschil in kostprijs is te wijten aan de hogere taksen (zie 45).

Voor de aankoop van bier echter geldt dit niet. Een bak van een plaatselijk bier met hetzelfde alcoholgehalte als bijvoorbeeld Jupiler bij ons, is in de winkel helemaal niet duurder dan bij ons. Ik rekende de aankoopprijs even om want in Denemarken bevat een bak bier 30 flesjes van 33 cl terwijl wij hier bakken van 24 flesjes van 25 cl gewoon zijn. De prijs bedroeg in de periode van mijn verblijf: 1,66 euro per liter Jupiler bij ons en 0,96 euro per liter Deense pils.

Op café iets drinken is in Denemarken altijd duurder dan in België. Je kunt er niets, ook geen koffie of frisdrank, bestellen voor minder dan 2,5 euro.

Wanneer men op café gewoon bier bestelt zonder verdere specificatie, dan krijgt men standaard Carlsberg of Tuborg. Een pint bier is doorsnee 33 cl en vaak schenkt men ook 0,4 of 0,5 liter; als je het vraagt, kun je ook een pint van 25 cl krijgen.

Omgerekend betaal je er voor 50 cl bier tussen de 5 en 6 euro, voor 25 cl is dat 3 à 4 euro. Dit betekent dat het Deense bier Carlsberg duurder is in Denemarken dan in België; in cafés in Aalst bijvoorbeeld betaal je voor een glas Carlsberg van 25 cl tussen 1,60 en 2,20 euro.

Internationaal onderzoek toont aan dat Denen, en zo staan ze ook bekend, zware drinkers zijn; in vergelijking met andere Europese landen beginnen jongeren er vroeger te drinken, drinken ze vaker en doen ze ook meer aan binge-drinken.

Men geeft hieraan een culturele verklaring. In een noordelijke cultuur, zoals de Deense, wordt Vikingdrinken als normaal beschouwd. Dit betekent dat men er niet zo vaak drinkt, maar als men drinkt dan drinkt men zwaar door met de bedoeling dronken te worden. De Denen zouden dit patroon gecombineerd hebben met het mediterrane drinken, dit wil zeggen dagelijks drinken met als doel te genieten.

Men schat dat er in Denemarken zo'n 300.000 alcoholmisbruikers of verslaafden zijn en nog eens 300.000 risicodrinkers. Dat is samen 1/7de van de totale Deense bevolking van 18 jaar of ouder.

De Denen staan al 15 jaar in de top 3 wat betreft de startleeftijd en de hoeveelheid alcohol. Dit wil zeggen dat elke +14-jarige Deen, gemiddeld 12 liter pure alcohol per jaar zou drinken, wat te vergelijken is met een fles wodka per week.

Cijfers over het laatstejaarsgebruik leren ons dat in Denemarken 97% van alle +18-jarigen alcohol drinkt, wat zo goed is als iedereen. Alcohol is in Denemarken sociaal aanvaard en er heerst zelfs een sociale druk om te drinken. Het blijkt in Denemarken gemakkelijker te zijn om te zeggen "ik eet geen vlees" of "ik neem geen suiker om te vermageren", dan te zeggen "neen dank u, voor mij geen alcohol". Niet drinken wordt in vele middens bijna niet aanvaard.

In tegenstelling tot bij ons, waar men zich eerder schaamt na een dronken avond, is het in Denemarken vaak bon ton om 's maandags op het werk in geuren en kleuren op te scheppen over het drankgebruik van het weekend.

Het drankprobleem is dus zeer groot in Denemarken maar men doet er ook iets aan en stilaan komen de resultaten. Dankzij preventie-inspanningen merkt men, ook al blijven de cijfers hoog, vanaf 2002 een dalende lijn in het alcoholgebruik bij jongeren.

Deze preventie is niet nieuw; sinds minstens 10 jaar is men er zich bewust van het probleem en werkt men aan campagnes. De norm geen alcohol onder 16 jaar, die nu volop gelanceerd wordt in Vlaanderen, bestaat al veel langer in Denemarken: *Børn under 16 år skal ikke drikke alkohol*. In de praktijk wordt deze regel echter lang niet altijd opgevolgd.

Preventiewerkers zijn in Denemarken al veel langer bezig met de alcoholproblematiek. Men focust er niet enkel op illegale drugs omdat men weet dat door de bestaande drinkpatronen het risico om illegale drugs te nemen, stijgt. Wanneer men onder invloed is van alcohol, gaat men sneller over tot het nemen van andere middelen. Men gebruikt dus preventie van overmatig alcoholgebruik onrechtstreeks als preventie van illegale drugs.

Men beseft terdege dat de cultuur rond alcoholgebruik niet zo makkelijk te veranderen is, maar men gelooft er wel in. Het is wel degelijk gelukt voor het gebruik van tabak, dus waarom niet voor alcohol?

49. KOPENHAGEN, DRUGPREVENTIE

De hoofdstad Kopenhagen is een 90 km² groot en telt 510.000 inwoners, verdeeld over tien wijken. Juist omwille van de grootschaligheid zijn vele diensten hier anders georganiseerd dan in de andere steden en gemeentes van Denemarken. Concreet voor drugpreventie betekent dit dat zowat alles gebeurt vanuit de stadsdienst *Folkesundhed* (volksgezondheid).

Net zoals in Esbjerg (zie 46) is dit ook hier een dienst die zich specifiek met preventie bezighoudt en niet verbonden is met de hulpverlening. De gezondheidsdiensten van de Deense steden en gemeentes richten zich traditioneel sterk op tabakspreventie en dit is voorlopig niet anders in Kopenhagen. Wel is men er sterk bezig om hierin verandering te brengen door de preventie te verruimen naar alcohol en illegale drugs.

In tegenstelling tot vele andere preventiediensten richt men in Kopenhagen de preventie naar alle leeftijden.

In de dienst werken 60 personeelsleden met zeer diverse diploma's: er zijn verpleegkundigen, diëtisten, sociologen, psychologen, antropologen,... De inhoudelijke medewerkers zitten in twee units die elk over een aantal teams beschikken. De eerste unit is de expertengroep met als vaste teams: communicatie, evaluatie, alcohol, tabak, illegale drugs, etnische minderheden,... In unit twee vindt men de medewerkers die opgeleid zijn om te werken met bepaalde leeftijdsgroepen: kinderen en jongeren, volwassenen, ouderen.

De dienst zet zowel kort- als langdurende projecten op die telkens geleid worden door een "taskforce". Naargelang de aard van het project wordt deze eenheid samengesteld uit welbepaalde mensen uit de twee units, bijvoorbeeld een alcoholprogramma voor kinderen en jongeren, het uitwerken van een communicatieplan voor ouderen, een actie rond illegale drugs gericht naar volwassen migranten,...

Momenteel is de preventiedienst van Kopenhagen bezig met een aantal projecten.

Heel centraal in haar werking staat op dit ogenblik het uitvoeren van een zogenaamd alcoholactieplan. Dit plan loopt over de periode 2006-2009 en bestaat uit verschillende componenten waarvan deze dienst het preventieve luik voor haar rekening neemt. Voor dit luik alleen is er jaarlijks een budget van omgerekend bijna 300.000 euro. De algemene doelstelling van dit alcoholactieplan is de alcoholconsumptie en de daaraan gekoppelde problemen significant te doen dalen. De preventieacties zijn eerder klassiek en goed te vergelijken met wat in Vlaanderen gebeurt maar er zijn wel een aantal opvallende focussen zoals:

- alcoholgebruik tijdens de zwangerschap

- drinkgewoontes bij mensen uit de lagere sociale klassen
- vergunningsbeleid ten aanzien van cafés
- aandacht voor alcoholgebruik bij ouderen.

De “druggidsen” zijn een groep van ongeveer 20 studenten die per twee, op vraag van leerkrachten naar de klas gaan om daar met de leerlingen te praten over en te werken rond het thema verslaving. Ze doen dit via de methodiek van *peer education*. Alle leerkrachten van alle scholen uit heel Kopenhagen kunnen beroep doen op hen. De druggidsen leggen bewust de nadruk meer op alcohol dan op illegale drugs en ze werken heel vaak met de methodiek van *sociale overdrivslers* (zie 16).

Men heeft ook een speciaal aanbod naar de *tekniske skole* (zie 9) voor leerlingen vanaf 15 jaar. Vaak gaat het hier om een “moeilijke” doelgroep en bovendien zijn de scholen zelf ook zelden gemotiveerd om preventief te werken.

De dienst biedt de school in haar totaliteit en op maat een beleid rond gezondheidspromotie. Hiervoor wordt per school onderhandeld over welke acties kunnen uitgevoerd worden en gedurende welke periode. Men beperkt zich niet tot het thema verslaving en men werkt ook samen met andere organisaties. In de actiepakketten zitten bijvoorbeeld sociale vaardigheidstraining voor leerlingen, het oprichten van diverse sportgroepen, rookstopcursussen, seksuele voorlichting en relatievorming,...

Ten slotte vielen mij ook nog twee projecten op waar men zeer onlangs mee van start is gegaan.

Het gaat ten eerste over het ontwikkelen van een alcohol- en drugbeleid op het werk voor de stad Kopenhagen. Hiervoor gebruikt men in grote lijnen dezelfde ingrediënten als in Vlaanderen maar op veel groter schaal. Daar in Denemarken alles gedecentraliseerd is naar het gemeentelijk niveau (zie 11) is er ook veel stadspersoneel: de stad Kopenhagen telt niet minder dan 50.000 personeelsleden! Binnen dit project biedt men ondermeer een tweedaagse opleiding motiverende gespreksvoering aan voor alle directe leidinggevenden, een klus die dus niet in een wip geklaard zal zijn...

Daarnaast investeert men opvallend in specifieke preventie voor senioren. Zo heeft men bijvoorbeeld brochures voor ouderen over alcoholgebruik en biedt men continu rond dit thema vorming aan voor verpleegkundigen en andere thuisverzorgers.

50. KOPENHAGEN, DRUGHULPVERLENING VOOR JONGEREN

Het centrum en de agglomeratie Kopenhagen samen tellen 1,5 miljoen inwoners. Voor deze grote groep van mensen zijn in Kopenhagen vele diensten en organisaties die zich bezighouden met drugpreventie en hulpverlening aan verslaafden. Ik heb een selectie gemaakt en drie organisaties bezocht die zich specifiek bezighouden met hulpverlening aan jongeren.

- *Rusnavigatørerne*

Dit is de zelfstandige jongerenwerking van een (zeer) grote alcohol- en drughulpverleningsorganisatie. Men richt zich op de wijken en de stadsdelen van Kopenhagen die buiten het centrum liggen.

De werking is gestart in 2001, in de periode waarin xtc sterk opkwam en voor een hype in de media zorgde. Men wilde iets bieden aan die nieuwe groep gebruikers, jongeren van -25 jaar die geen heroïnegebruikers waren. In realiteit echter bereikte men slechts weinig xtc-gebruikers maar wel hasjgebruikers. Op dit ogenblik bereikt men ongeveer voor de helft hasjgebruikers en voor de helft cocaïne/amfetaminegebruikers.

Men begon met psychosociale begeleiding aan te bieden aan deze jongeren. Na een paar jaar stelde men echter vast dat men 40% van de jongeren niet kon helpen. Het bleek vooral te gaan om jongeren met ADHD of een persoonlijkheidsstoornis zoals borderline of antisociale persoonlijkheid. Men heeft daarom in het team een aantal psychiaters ingeschakeld en zo is het begeleiden van deze jongeren nu hun specialiteit geworden. Ook uit de verdere omgeving van Kopenhagen krijgen ze nu jongeren doorgestuurd want die kunnen voorlopig nergens anders terecht. Ze hebben permanent zo'n 50 à 60 jongeren in begeleiding.

In totaal zijn er negen casemanagers die instaan voor de individuele begeleidingen. Daarnaast kunnen de jongeren ook deelnemen aan groepsessies, zijn er parallel consultaties bij een psychiater en/of een psycholoog en kunnen ze ook tijdens de openingsuren van het centrum zonder afspraak binnenspringen in de inloopruiimte. De meeste cliënten komen gemiddeld één of twee maal per week en dat gedurende zes maanden tot een jaar.

Deze aanpak wordt als zeer vernieuwend beschreven in Denemarken. Het werken met dubbeldiagnosecliënten staat er, bij mijn weten, immers nog in de kinderschoenen.

- *U-Turn*

Deze dienst in het centrum van Kopenhagen richt zich op jongeren tussen 15 en 25 jaar met verslavingsproblemen. Er werken 17 inhoudelijke begeleiders en in de vier jaar dat het centrum nog maar bestaat, heeft men reeds 1800 cliënten over de vloer gehad.

Men heeft er een eigen specifiek systeem ontwikkeld. Tijdens de openingsuren is er vrije inloop op eigen initiatief of na verwijzing. Wie komt, kan een gesprek hebben met één van de begeleiders. Op die manier kunnen er maximum drie gesprekken zijn waarbij de jongere, indien gewenst, anoniem kan blijven. Indien de jongeren na die drie gesprekken wil verder gaan, moet hij geregistreerd worden en kan hij kiezen voor individuele en/of groepsbegeleiding.

Vooraf de groepsbegeleiding, met zowel een dag- als een avondgroep, is hier sterk ontwikkeld. De daggroep is er voor de 15- tot 18-jarigen die schoolplichtig zijn. Zij kunnen gedurende maximum zes maanden elke dag de groep, een combinatie van studie en begeleiding, volgen. De avondgroepen zijn voor de 18- tot 25-jarigen; zij komen één of twee keer per week samen gedurende zes maanden.

Eén van de specifieke invalshoeken bij de groepsbegeleiding is de zogenaamde narratieve benadering. De jongere moet proberen zijn eigen voorbije leven te leren kennen en dit te vergelijken met zijn eigen toekomstideaal. Dankzij het vele werkingsgeld dat in Denemarken voorhanden is, heeft men deze benadering op een originele manier gestalte kunnen geven.

Een groep bestaat meestal uit een zestal personen. Elk lid van de groep vertelt zijn levensverhaal en zijn toekomstbeeld. De andere leden geven telkens feedback. Na enkele weken is iedereen aan bod gekomen en heeft de groepsbegeleider van elke feedbackronde een verslag gemaakt. Die verslagen worden gebundeld in een "slotdocument". Op basis hiervan maakt de groep samen een creatief product, meestal zijn dit enkele songs. U-Turn beschikt over een eigen opnamestudio waar men gebruik maakt van alle talenten van de groep (zang, muziek, productie, techniek,...) om deze songs daadwerkelijk op een cd op te nemen. De leden van de groep kunnen een beperkt aantal van deze cd's zelf verspreiden. Op het einde van het traject beschikt elke groep dus over een eigen "product" met daarop hun "diepste identiteit".

- *Stofrådgivningen*

Deze organisatie is opgericht in 2001 door enkele mensen die zich vrijwillig inzetten voor jongeren met drugproblemen. Nu werken er tien personen waarvan twee psychiaters; men heeft er permanent ongeveer 50 jongeren in begeleiding met een maximumleeftijd van 25 jaar.

Het is een privéorganisatie, dus niet verbonden aan de stad en bijgevolg gefinancierd per begeleiding. De meeste cliënten worden verwezen door het jobcenter van de stad of een naburige gemeente of door een andere dienst. Telkens staat de verwijzer in voor de betaling van de begeleiding. Men stelt ook vast dat rijke ouders hun kinderen soms rechtstreeks sturen. Die ouders betalen dan vanzelfsprekend zelf; op die manier voorkomen ze dat hun kind in het "sociaal systeem" zou geregistreerd worden.

Meerdere mensen in Denemarken wisten mij te vertellen dat er inderdaad een evolutie is naar meer privatisering. De vrije markt maakt de diensten niet

bepaald goedkoper: een verwijzer betaalt voor zijn cliënt voor een begeleiding bij een psycholoog met wekelijkse consultatie van één uur, omgerekend 1000 euro per maand.

Concreet werkt men als volgt:

Er is eerst een intakefase waar men onderhandelt met de cliënt zelf en met de verwijzer over een begeleiding op maat van de jongere. Dat totale begeleidings"pakket" kan zeer divers zijn: psychotherapie, medicamenteuze ondersteuning, psychodiagnostiek, groepsbegeleiding, sportactiviteiten, sociale steun (financies op orde brengen, huisvesting zoeken, hulp bij solliciteren,...),... Het begeleidingsplan gaat wel degelijk over het drugprobleem van de jongere maar men wil er niet op focussen; men richt zich eerder op wat wel goed gaat in de hoop dat daardoor het drugprobleem vanzelf beter wordt.

In de intakefase bespreekt men naast de inhoud en de methode ook de specifieke doelen die moeten bereikt worden in een bepaalde termijn. Meteen wordt ook de prijs berekend om dat bepaalde pakket te realiseren binnen die afgesproken termijn.

Na de intake start dan de afgesproken begeleiding gedurende de vastgelegde periode. Na die periode wordt een eindrapport opgesteld voor de verwijzer met daarin een beschrijving van de al dan niet behaalde doelen. Eventueel kan opnieuw onderhandeld worden over de mogelijke verlenging van de behandeling met een nieuwe "prijsofferte".

Stofrådgivningen laat zich dus als het ware afrekenen per resultaat wat hen in Denemarken tamelijk uniek maakt. De medewerkers waar ik mee sprak, ervaren dat dit resultaatgericht werken leidt tot zeer doelbewuste inspanningen van de organisatie. Iedereen wil graag de gestelde doelen per cliënt halen en bovendien waakt ook iedereen mee over het geld want het loon hangt uiteindelijk af van de inkomsten; iedereen "soigneert" dus de cliënten en verzorgt de externe relaties. Nog volgens de medewerkers geeft dit een hechte spirit in het team: men gaat ervoor om de beste organisatie te zijn want met een goede reputatie kan men ook meer geld vragen. Zo wil men binnenkort bijvoorbeeld het aanbod uitbreiden met een specifieke groep voor nabehandeling. Reeds eerder richtte men zo een groep op van jongeren die in begeleiding geweest zijn en die zich nu via de methodiek van peer education op de "preventiemarkt" begeven.

51. WONEN

In Denemarken vind je, net als bij ons, heel wat mooie huizen.

Twee verschillen springen echter in het oog. Er is opvallend veel meer laagbouw dan bij ons en er is minder verschil in de huizen wat grootte en luxe betreft. Denemarken telt een grote middenklasse (zie 45) en dit betekent dus tevens dat men er enerzijds weinig krotten en anderzijds weinig echt super luxueuze villa's vindt.

Een typisch Deens fenomeen is de vlaggenmast in vele Deense tuinen, zowel in de steden als op het platteland. Aan die mast mag altijd een wimpel met de Deense kleuren wapperen; de officiële Deense vlag echter mag alleen maar hangen op vlagdagen van zonsopgang tot zonsondergang. Die vlagdagen zijn in de eerste plaats een reeks kerkelijke feestdagen, de verjaardagen van de voornaamste leden van het koningshuis en nog enkele andere dagen waarop men gebeurtenissen herdenkt. Ook wanneer een bewoner van het huis jarig is mag men de vlag uithangen; bij een overlijden hangt de vlag halfstok.

De vlag geeft de grote nationale verbondenheid van de Denen aan. In tegenstelling tot in Vlaanderen of België is de vlag uithangen helemaal geen politiek statement.

Denen houden van sfeer en gezelligheid en benadrukken dat in hun huizen door het branden van kaarsen. Nagenoeg alle dagen worden kaarsen in alle kleuren en formaten aangestoken; 's avonds zie je ze ook branden achter de ramen en geven ze sfeer in het straatbeeld. Kaarsen vind je eveneens in bijna alle cafés en restaurants en zelfs in de burelen, tot op werkvergaderingen toe!

52. ETEN

De Deense eetcultuur lijkt globaal sterk op de Vlaamse.

De dagelijkse warme maaltijd van de Denen bestaat, net als bij ons, uit een combinatie van aardappelen, groenten en vlees. Ook al is Denemarken langs alle kanten omgeven door water, toch is het aanbod aan vis er niet groter dan bij ons. Bovendien is vis er ook duurder dan hier.

's Avonds eet men meestal brood met beleg.

Dat Denemarken ook onderhevig is aan de internationalisering, kun je merken aan de pizzeria's en de fastfood restaurants.

Enkele verschillen zijn me wel opgevallen.

Het meest gekende is ontegensprekelijk het donker zuur desembrood, te verkrijgen in allerlei soorten.

Wat men vaak eet in Denemarken is *smørrebrød*, een lunchklassieker sedert de 19de eeuw. De basis is een snede donker brood met daar bovenop, naar eigen zin en lust, vlees, kaas, rauwe groenten, sausjes,... Zo wordt een broodje "gebouwd" en met mes en vork opgegeten.

Uit eten gaan in Denemarken is iets duurder dan bij ons. De Denen zelf vinden de restaurantprijzen hoog. Zeker de wijn is beduidend duurder dan bij ons. Je krijgt wel bijna altijd spontaan water met ijs bij de wijn. De Denen zijn koffiedrinkers en slechts in mindere mate theedrinkers. Koffie drinken in een café of taverne kost ook meer dan hier maar daartegenover staat dat je vaak je kop gratis kan laten bijvullen.

De Denen zijn ochtendmensen. Dit betekent dat het avondeten er al vroeg gegeten wordt; zelfs in het weekend is het drukste moment in de restaurants rond 18 uur. Het is me overkomen dat ik in de stad nog iets wilde eten rond 20.30 uur en dat men eerst moest kijken of de keuken nog open was. Behalve in de echt grote steden, zijn de meeste restaurants na 21 uur leeg.

53. GASTVRIJHEID

Ik heb de Denen kunnen ervaren als een heel open en zeer gastvrij volk. Ik voelde me er, als niet-Deen, snel thuis en opgenomen in de gemeenschap.

Uit onderzoek blijkt dat de Denen zelf gelukkige mensen zijn en blijkbaar willen ze dat geluk ook met anderen delen.

Dit uit zich ondermeer in hun gastvrijheid die ik zeer sterk mocht ervaren waar ik ook kwam. Men wil dat de gasten het aangenaam hebben, zich goed voelen en niets tekort komen.

De Denen hebben hier zelfs een typisch begrip voor, namelijk *hyggelig* (spreek uit als huuklig), het best te vertalen door behaaglijk. Het is ontzettend belangrijk voor hen dat het voor ieder *hyggelig* is.

In vele details is dit te merken, maar bovenal op het gebied van (veel) eten.

De sfeervolle inrichting van hun huizen met kaarsen (zie 51) maakt dat gasten zich welkom voelen .

Wanneer men te gast is bij mensen, willen ze laten aanvoelen dat hun huis ook jouw huis is en laten ze heel gemakkelijk heel het huis zien; ze zeggen er vaak zelfs onomwonden bij hoeveel het huis gekost heeft.

Bij nagenoeg elke afspraak, om het even wanneer in de dag, op het werk of thuis, wordt de tafel gedekt met koffie, thee, broodjes en beleg. In Denemarken vindt men samen eten namelijk uiterst belangrijk. Het gebeurde dat ik om 9 uur een afspraak had en eten aangeboden kreeg, ook al had ik dan al ontbeten, men wilde dat ik niets tekort kwam.

De gastvrijheid trekt men zelfs door tot de openbare diensten. In verschillende stadhuizen bijvoorbeeld moet men, net als bij ons een nummertje trekken maar kan men zichzelf gratis een kop koffie inschenken tijdens het wachten.

54. SSP, NETWERK SCHOOL, SOCIALE SECTOR EN POLITIE

SSP staat voor School – Sociale sector – Politie en is een uniek samenwerkingsverband tussen de “harde” en de “zachte” sector dat in 95 van de 98 Deense gemeentes bestaat. Daar de Deense overheid voorziet in de wettelijke basis, wordt het bestaan ervan sterk aanbevolen.

De samenwerking tussen de drie pijlers richt zich op alle vormen van “criminaliteit”; het aanbod gaat van verkeersopvoeding tot het leren omgaan met vuurwerk. In de meeste gemeentes is er specifieke aandacht voor middelengebruik.

De samenwerking is ontstaan begin jaren '70 en omdat men in vele gemeentes zo'n positieve ervaringen heeft, denkt men eraan om parallel een PSP-verband op te richten: Psychiatrische ziekenhuizen - Sociale sector – Politie.

Elk van de drie componenten heeft in elke gemeente vaste contactpersonen. Elke school heeft één aanspreekpunt (directie of leerkracht), binnen de lokale politie zijn er één of meerdere mensen die zich bezighouden met criminaliteitspreventie en daarnaast is er in elke gemeente een SSP-coördinator die de samenwerking bewaakt en tegelijk doorgefluit is naar de plaatselijke welzijnssector.

In de stad Århus (295.000 inwoners) bijvoorbeeld zijn er 52 scholen met elk een vrijgestelde leerkracht, de criminaliteitsdienst van de politie heeft 25 medewerkers en er zijn 4 SSP-coördinatoren.

De coördinatoren van alle gemeentes zijn bovendien ook nog verenigd in een nationale koepel.

In het systeem draait het vaak om het doorgeven van informatie. Men verwacht dan in vele gevallen een probleem met het beroepsgeheim maar in Denemarken is er een wet die dit regelt. Die wet zegt dat het beroepsgeheim voor sociale werkers en politiemensen niet geldt wanneer de informatie doorgegeven wordt in het kader van SSP-criminaliteitspreventie en dat de politie niets strafrechtelijks mag doen met de informatie die ze ontvangt in het kader van SSP. Wanneer dus bijvoorbeeld een school iets aan de politie doorgeeft waarvan ze willen dat er een justitieel gevolg aan wordt gegeven, dan moet dit uitdrukkelijk gebeuren buiten de SSP-kanalen. Alles wat binnen SSP gebeurt staat los van een eventuele strafrechtelijke vervolging voor diezelfde feiten. Daar het systeem geldt voor alle jongeren tot 18 jaar, moeten de ouders wel betrokken worden bij elke actie die ondernomen wordt.

De acties die de SSP-samenwerking onderneemt, worden afgesproken op een regelmatig SSP-overleg met de contactpersonen. In kleinere gemeentes zijn ze dat allemaal, in grotere steden is dat een afvaardiging.

Er zijn allerlei preventieve acties rond criminaliteit voor jongeren en er is ook individuele begeleiding voor jongeren die met criminaliteit in contact zijn gekomen.

Een heleboel gemeentes hebben ook het systeem SSP+. Dit betekent dat men hetzelfde doet voor jongeren tot 24 jaar. In deze gevallen moeten de ouders echter niet meer verplicht gecontacteerd worden. Boven de leeftijd van 24 jaar is er enkel strafrechtelijke vervolging voor criminele feiten.

Ik heb de SSP-werking bezocht in verschillende gemeentes (zie 55 en 56) en het viel mij op dat het meestal goed draait en dat de partners tevreden zijn. De drugpreventiewerkers van een *misbrugcentret* echter beschouwen hen soms als concurrenten (wanneer SSP zich naar misbruikpreventie richt) en verwijten hen tevens te eng en te negatief te werken. In een *misbrugcentret* "typeerde" een preventiewerker de SSP-werking als: *Skyld* – *Skam* – *Panik* (Schuld – Schaamte – Paniek).

55. SSP-NETWERK IN HOLSTEBRO

De SSP-werking van Holstebro is een goed praktijkvoorbeeld van een gemiddelde Deense stad.

Er is één SSP-coördinator die zorgt dat het systeem vlot draait, die de contacten legt met alle welzijnsorganisaties van de gemeente zoals bijvoorbeeld met de sociale dienst voor kinderen en gezinnen, het jobcentrum en de Sociale Tilbud (zie 15). De tien scholen van Holstebro hebben elk een contactpersoon, er is ook een vertegenwoordiger voor de plaatselijke *Ungdomskole* (zie 10) en de criminaliteitspreventiedienst van de lokale politie telt twee medewerkers. Eén van deze twee laatste is een oude rot in het vak, een echte vaderfiguur die door alle jongeren ook als dusdanig aanvaard wordt. Het is een politieman die heel wat sociaal werk doet, die heel vaak gesprekken voert met jongeren en ouders vanuit zijn geloof dat men voor criminele jongeren méér moet doen dan louter straffen.

Specifiek voor Holstebro is dat aan de SSP-coördinator drie straathoekwerkers, rechtstreeks in zijn dienst, verbonden zijn. Deze mensen doen individuele begeleiding in het kader van meldingen maar zijn ook vaak gewoon aanwezig in het uitgaansleven. Bovendien zijn alle scholen van Holstebro verdeeld over de drie straathoekwerkers zodat ze bij problemen ook rechtstreeks kunnen samenwerken. Zelf gaan de straathoekwerkers ook naar de scholen: daar zijn ze aanspreekbaar voor wie wil, treden ze proactief op bij eventuele problemen of gaan ze spreken over preventiethema's.

Elke week is er een SSP-overleg met de SSP-coördinator, de drie straathoekwerkers, iemand van de preventiedienst van de politie en enkele afgevaardigden namens de scholen. Deze groep coördineert ondermeer de preventieacties in alle scholen. Om dit efficiënt te laten verlopen, is er een curriculum opgesteld voor alle leerlingen van de nulde tot de tiende graad waarin zowel thema's (samenleven, pesten, roken,...) als didactische methodes (pakketten, gastsprekers,...) opgenomen zijn. Men probeert niet enkel de jongeren te bereiken maar ook de ouders tot betrokkenheid te stimuleren. De scholen kunnen op die manier terugvallen op een kader (leerkrachten moeten niet meer zelf op zoek gaan naar materiaal, sprekers, onderwerpen,...) en men is zeker dat iedere jongere van Holstebro dezelfde "stof" krijgt aangeboden.

Naast het coördineren van de acties volgen de mensen van het overleg ook de individuele casussen op. De politie van Holstebro rapporteert elke dag alle feiten die zich voordoen met jongeren (vandalisme, spijbelgedrag, dealen,...) aan de SSP-coördinator. Hiermee bevindt men zich op de slappe koord van het beroepsgeheim (zie 54). Per week zijn er in Holstebro zo'n vijf tot tien gevallen die worden besproken op het bovengenoemde SSP-overleg; vaak spelen alcohol en/of drugs een rol. De overleggroep beslist wat de volgende stappen zijn. Vaak wordt bijvoorbeeld een straathoekwerker ingeschakeld om de jongere te benaderen, meestal worden ook de ouders, rechtstreeks of per brief, gecontacteerd, soms wordt de gemeentelijke sociale dienst ingeschakeld en vaak

wordt ook de contactpersoon van de school van deze jongere betrokken. Op die manier kan een hele begeleiding op gang komen die in het beste geval de strafrechtelijke afhandeling "vervangt". Wanneer de feiten echter dermate ernstig zijn of wanneer het om recidive gaat, kan er parallel met de begeleiding een justitiële procedure lopen.

56. SSP-NETWERK IN HERNING

Herning is een stad in centraal Jutland, 40 km ten zuiden van Holstebro. De stad telt 83.000 inwoners op een grote oppervlakte van 1323 km² (dat is dus ongeveer even groot als het volledige arrondissement Turnhout). Herning is vooral bekend om haar grote beurzen en nationale conferenties en vandaar telt de stad ook vele hotels. Door de grote centrumfunctie voor het westen van Denemarken trekt de stad ook vele scholieren aan. Er zijn dan ook niet minder dan 45 scholen.

Wat de SSP-werking betreft, staat Herning bekend als een voorbeeld van goede praktijk.

Er is één SSP-coördinator die de werking draaiend houdt. Daarnaast is er een team van zeven straathoekwerkers die samen echter slechts anderhalve fulltime uitmaken. Dit is een zeer uitzonderlijke situatie: het gaat om mensen uit het onderwijs of de sociale sector die gedurende een aantal uren aan straathoekwerk doen, naast hun reguliere job.

Dit team, begeleid door de SSP-coördinator, komt twee maal per maand samen om af te stemmen. De straathoekwerkers worden, net als in Holstebro (zie 55), ingeschakeld bij individuele probleemjongeren en bij preventieacties.

De concrete SSP-werking van Herning is georganiseerd in 14 groepen. Alle scholen zijn verdeeld over 14 gebieden en elk gebied heeft een eigen overleg. Elke groep wordt voorgezeten door een leerkracht van een school uit dat gebied, die daarvoor 105 uren per jaar vrijgesteld wordt van schoolwerk. De 14 groepsverantwoordelijken vormen samen een comité dat geleid wordt door de SSP-coördinator, die ook tussendoor het aanspreekpunt is van de groepen.

De SSP-groepen komen 4 à 6 keer per jaar samen. In elke groep zit, naast de voorzitter, iemand uit elke school van dat gebied, één van de vier leden van de criminaliteitspreventiedienst van de lokale politie en enkele medewerkers van verschillende sociale organisaties van de gemeente, bijvoorbeeld van de jeugdclub, de integratiedienst,... meestal organisaties die in dat gebied gelegen zijn. De groepen houden zich bezig met het uitwisselen van informatie, het opvolgen van wat zich algemeen voordoet en het bespreken van concrete casussen van jongeren die in de criminaliteit zijn terechtgekomen.

SSP zorgt dat zowel voor leerlingen als voor ouders preventieve acties plaatsvinden rond diverse thema's, bijvoorbeeld:

- ze coördineren de verkeersopvoeding op school
- ze hebben een draaiboek gemaakt voor het ontwikkelen van een drugbeleid in jeugdclubs

- ze organiseren sportevenementen vanuit de filosofie van het "goede leven"; ze werken hierbij met positieve boodschappen en benadrukken "vóór" en niet "tegen"
- ze hebben een folder uitgegeven in verband met stalking via sms
- ze ondernemen ook acties voor jongeren tegen geweld, dit vanuit de vaststelling dat 80% van de gewelddelicten gebeurt onder invloed van alcohol of andere drugs en dat 50% van de slachtoffers van geweld eveneens onder invloed is van een middel

Wat individuele begeleiding betreft, heeft SSP van Herning een systeem uitgewerkt dat nu in vele Deense gemeentes wordt gevolgd. De aanpak verloopt in verschillende trappen:

- Wanneer een jongere in contact is gekomen met de politie voor een crimineel feit wordt dit doorgegeven aan de SSP-coördinator. De ouders krijgen een "brief van bezorgdheid", een korte brief met melding van de feiten en waarin het SSP-netwerk haar bezorgdheid uitspreekt over die feiten en de ouders aanmaant actief op te treden. De ouders zijn vrij om hier al dan niet gevolg aan te geven maar binnen de acht dagen moeten ze de ontvangst van de brief bevestigen, zoniet neemt de politie zelf contact op.
- Indien nodig wordt door het team van straathoekwerkers of door de plaatselijke sociale dienst een begeleiding aangeboden.
- Wanneer deze begeleiding niet helpt, organiseert de SSP-coördinator een criminaliteitspreventiegesprek, dit is een babbel tussen de jongere, de ouders, iemand van de politie en een betrokken sociale werker.
- De laatste stap, namelijk justitiële vervolging, wordt pas gezet als alle voorgaande niet helpen.

57. CHRISTIANIA, EEN VRIJSTAAT IN DE STAD

Ik had er al veel over gehoord en het sprak wel tot mijn verbeelding: de Vrijstaat Christiania, meestal kortweg Christiania genoemd, een semionafhankelijke enclave in de Deense hoofdstad Kopenhagen.

De vrijstaat trekt één miljoen bezoekers per jaar en is daarmee na het pretpark Tivoli en Legoland de derde grootste toeristische attractie in Denemarken.

Ik keek enorm uit naar een bezoek en ik heb er echt de tijd voor genomen.

Wat ik hier beschrijf is wat ik zelf gezien en ervaren heb én wat ik vernomen heb door te praten met enkele "Christianezen".

Christiania werd gesticht in 1971 toen een groep hippies, daklozen en alternatievelingen in het Kopenhaagse stadsdeel *Christianshavn* een gebied met verlaten militaire kazernes kraakte. Sinds dat moment staat Christiania voor een uniek project, nergens anders in Europa te vinden. Van meet af aan was het doel een "freetown" op te richten, een vrije stad; van in het begin staat Christiania voor rebellie tegen het heersende systeem en voor een experiment in democratie en zelfbestuur met maximale vrijheid voor het individu.

Christiania is van bij de start een doorn in het oog van de overheid en de geschiedenis vanaf '71 schrijft zich dan ook als een voortdurende strijd om het behoud. Het stadsbestuur heeft meermaals geprobeerd om de bewoners te verwijderen op allerlei manieren: met politieke druk, langs gerechtelijke weg,... maar tot nu toe zonder succes. De bewoners vechten steeds vastberaden en goed georganiseerd terug. Bovendien kunnen ze rekenen op massale steun, ook van ver buiten de landsgrenzen.

Vandaag wonen er ongeveer 1000 mensen in Christiania in zo'n 400 woonegelegenheden. Het is zeker niet zo dat een inwoner van Christiania als dusdanig herkenbaar is. Net zoals in elke stad vind je er mensen van allerlei slag, ook de typische hippies en bij uitzondering ook aan lager wal geraakte mensen.

Christiania is een verrassend groene wijk met aangename waterpartijen. Het is vandaag 85 ha groot en naast Christiania-centrum met overwegend gekraakte bestaande bebouwing, kent de vrijstaat ook een stukje bos van ongeveer één kilometer lengte en een soort schiereiland.

Het dorpsmidden is een rechthoekig plein waar je de centrale gebouwen vindt. De meeste woonhuizen zijn te vinden aan beide zijden van de stadsgracht die door de vrijstaat loopt.

Christiania lijkt wel een levend kunstwerk. Quasi alle muren zijn beschilderd met kleurrijke graffiti en psychedelische taferelen. Overal in de straten vind je kunst en schroot.

Alle gebouwen zijn oud en soms ogen ze ook vuil. Er staan krotten en nettere, enigszins gerestaureerde huizen, vaak nog voormalige gebouwen van de militairen. Er is hier en daar ook "nieuwbouw", vaak door de bewoners zelf gebricoleerd uit gerecycleerd materiaal.

Niet alle wegen zijn verhard en er is ook geen straatverlichting. Ook al is de stad niet zozeer vuil of smerig maar wel eerder onverzorgd, toch blijft het geheel mooi vooral door de ligging en de natuur.

De stad is toegankelijk via verschillende toegangspoorten. Gemotoriseerd verkeer is niet toegelaten. Het meest gebruikte vervoermiddel is de Christiania-bakfiets, die zowel voor bagage- als voor kindervervoer zorgt.

Christiania krijgt veel nieuwsgierige toeristen over de vloer. Velen komen er "aapjes-kijken" maar op de één of andere manier lijkt dit de inwoners niet te storen. Er heerst een ongedwongen sfeer; men kan er gaan en staan waar men wil, ook al begeef je je snel op het privé domein van iemand.

Wat zich achter de beschilderde muren van de gebouwen bevindt, is verrassend. Soms is de functie van het gebouw duidelijk voor de voorbijganger, soms loop je er zo voorbij.

Het grondgebied herbergt allerlei winkels zoals een bakker, een groenten- en fruitwinkel en een doe-het-zelfzaak. Op het marktplein staan allerlei kraampjes die doen denken aan een festival. Eten en drinken kun je er in de verschillende, al dan niet vegetarische, restaurants en in de meestal alternatieve cafés. Voor de kinderen is er een kinderspeelplaats en een skateramp; voor de jongeren en de volwassenen een jeugdclub, een bioscoop, een jazzclub en een concertzaal. De grootste zaal is *Grå Hal* waar 1500 mensen binnen kunnen.

Je kunt in Christiania ook terecht voor diverse workshops zoals restauratie van antiek, reparatie van fietsen, maken en herstellen van meubelen.

Daarnaast zijn er nog een badhuis, een wasplaats, een kapper, een technische dienst voor het onderhoud van de infrastructuur, een sociale dienst, een bibliotheek en een postkantoor.

Mensen in Christiania leven milieubewust, er is dan ook een groot en geavanceerd containerpark voor afvalrecyclage.

De vrijstaat heeft ook een eigen weekblad, website en radiostation. Men kan er een tentoonstellingsruimte bezoeken en actief lid zijn van een hele resem clubs: voetbal, vissen, oldtimers, parachutespringen, modelbouw, bier proeven, paardrijden,...

Niet enkel de inwoners van Christiania zelf maar ook mensen van buiten de vrijstaat kunnen gebruik maken van het aanbod. Christiania wil geen afgesloten commune zijn maar permanent interactief zijn met niet-bewoners; vele bewoners gaan ook buiten hun woongebied werken.

In het centrum word je herinnerd aan de onlosmakelijke verbintenis tussen Christiania en hasj.

Inderdaad, hasj is van bij het begin een wezenlijk onderdeel geweest van Christiania. Er worden openlijk softdrugs verhandeld maar men neemt duidelijk stelling tegen harddrugs en het lijkt minstens alsof men er ook in slaagt deze buiten te houden.

Eind jaren '70 en begin jaren '80 verjoeg de politie heel wat heroïnegebruikers en dealers uit Kopenhagen. Velen van hen kwamen in Christiania terecht en zorgden daar na een tijdje voor overlast voor de bewoners. Via sociale druk is men er in geslaagd deze mensen eruit te zetten en sindsdien probeert men ze ook buiten te houden.

De business in drugs tiert echter welig; hasj en wiet zijn de grootste exportproducten van Christiania.

In de bekende *Pusher Street* brengen hasjdealers, vooral in de vroege avond, hun waren massaal aan de man. Ook al gebeurt dit allemaal openlijk, toch heerst er een permanente achterdocht. Fotograferen is hier verboden; her en der hangen bordjes die dit duidelijk aangeven en, als je als niet-koper wat te lang blijft rondhangen, word je verzocht weg te gaan.

Er wordt ook openlijk hasj gerookt in Christiania maar omdat men niet teveel wil bruuskeren, heeft men onder andere een daarvoor bestemd parkje ingericht.

Christiania staat in principe open voor alle mensen, iedereen kan er komen wonen en je mag er wonen zolang je wil.

Om nieuwe bewoners toe te laten moet eerst wel een woning vrijkomen en, omdat de meeste mensen er lang blijven wonen, gebeurt dit niet zo vaak. Als er dan toch een woning leeg komt te staan, wordt dit aangekondigd in het eigen weekblad. Geïnteresseerden worden uitgenodigd voor een gesprek met de bewoners van het gebied waarin de woning ligt en het zijn ook die bewoners die

onder elkaar uitmaken wie de meest passende nieuwe buur wordt. Daar de vraag groter is dan het aanbod, kan enige voorspraak een pluspunt zijn.

Fundamenteel is dat de bewoners geen huishuur betalen maar enkel een gebruikersvergoeding. In vergelijking met de huurprijzen elders in Kopenhagen gaat het hier om een zeer klein bedrag, zo'n 200 euro per persoon per maand om er te wonen, onafhankelijk van de grootte, luxe of ligging van het huis.

Wie er minstens drie maanden verblijft, wordt beschouwd als bewoner. Als je zelf iets bouwt of verbouwt, blijft dit ook eigendom van de gemeenschap.

Aangezien elke woning eigendom is van de gemeenschap, kan men niet doorverkopen noch woekeren met onderverhuur.

Hetzelfde geldt voor de uitbaters van cafés, restaurants, winkels en galerijen. Ook zij zijn geen eigenaars maar betalen eveneens een gebruikersvergoeding aan de gemeenschap om de accommodatie te kunnen gebruiken; de winst die ze maken, is wel voor hen.

Dit principe botst vaak met de wil van de overheid omdat er op die manier geen individuele verantwoordelijkheid bestaat. Omdat er geen bepaalde eigenaars zijn, kan de overheid ook niemand specifiek aanspreken.

Christiania heeft een eigen economie. Men spreekt van een laag economische gemeenschap, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Svanholm (zie 61).

Dit betekent dat men slechts een minimale gezamenlijke economie heeft en absoluut niet de bedoeling heeft om als gemeenschap financiële winst te genereren. In Christiania kunnen bijgevolg zowel hele rijke als straatarme mensen leven.

De economie draait er volledig rond de "common purse", ofwel de "gezamenlijke pot".

Inkomsten haalt men uit de gebruikersvergoeding van de bewoners en de handelaars en uit wat deze betalen voor het gebruik van de nutsvoorzieningen.

In hun uitgaven zijn twee stromen.

Ook al is men ooit illegaal door bezetting op het terrein gekomen, toch willen de huidige bewoners correct zijn tegenover de Deense staat. Ze willen steeds in orde zijn met het betalen van elektriciteit, water, verwarming en belastingen en worden daardoor in de overheidsrapporten wel eens modelburgers genoemd.

Naast betalingen aan de staat of aan externe leveranciers zijn er ook de uitgaven binnen de eigen gemeenschap, zoals kinderopvang, de post, de jeugdclub, voor onderhoud en renovatie van de infrastructuur en de groenzones. Het werk gebeurt zoveel mogelijk door de bewoners zelf, soms ook door buitenstaanders; ze worden betaald uit de gezamenlijke pot.

Regelmatig heeft men te maken met wanbetalers; daarom legt men ook reserves aan en bij liquiditeitsproblemen wordt altijd eerst de staat betaald.

Wat volledig buiten de economische afspraken van Christiania valt, is de hasjbusiness. Het blijft onduidelijk wie de dealers zijn, wellicht deels mensen van Christiania zelf en deels mensen van erbuiten. Wie dan ook, hasj verkopen blijft illegaal en is dus zeker geen georganiseerde Christiania-activiteit.

Blijkbaar veroveren dealers er een plaatsje zoals vissers rond een vijver. Sommigen bouwen er een klein netwerk uit, anderen worden weggepest. Afhankelijk van de kwaliteit kost de hasj minimum 10 euro per gram; het weze dus duidelijk dat er massaal veel (illegaal!) geld circuleert.

Christiania is een vrijstaat met zelfbestuur. Men streeft er naar een actieve, participatieve democratie onder het motto "iedereen is vrij en gelijk".

Er is geen uitgebreide wetgeving; slechts enkele basisregels geven aan wat niet kan. Naast de reeds vermelde: geen harddrugs en geen gemotoriseerd verkeer, zijn dat verder: geen wapens noch kogelvrije vesten, geen geweld, geen motorbendes noch het dragen van hun insignes en geen gestolen goederen.

Daarnaast probeert men een leven te organiseren waar iedereen in alle vrijheid zijn ding kan doen zonder anderen daarbij te schaden.

Christiania is een democratie gebaseerd op het bereiken van een consensus. Dit wil zeggen dat alle beslissingen die iedereen aanbelangen in principe enkel bij consensus worden genomen.

In de praktijk wordt dit democratisch systeem gerealiseerd door middel van een hele resem meetings.

De voornaamste is de *common meeting* waar alle bewoners op uitgenodigd zijn (een beetje zoals een parlement). Hier wordt beslist over zaken die voor de hele gemeenschap belangrijk zijn en geen akkoord kregen in een andere meeting. Deze meeting bewaakt ook de uitvoering van eerder genomen beslissingen; wanneer iemand bijvoorbeeld niet doet wat vooraf was afgesproken, kan hij erop aangesproken worden op de common meeting.

Regelmatig zijn er ook *area meetings*. Hier komen mensen samen die in één van de 15 geografische gebieden wonen; hun aantal varieert van 9 tot 80 inwoners per gebied. Deze meeting beslist over lokale zaken die alleen dát gebied aanbelangen. Elk gebied kan dus eigen regels afspreken bijvoorbeeld omtrent nachtlawaai, kinderen, afsluitingen tussen de woonheden, aanleg van de tuinen,... tenzij deze regels ingaan tegen een beslissing van de common meeting.

Elk gebied heeft ook nog een eigen schatbewaarder die de gebruikersvergoedingen ontvangt en de rekeningen in verband met de nutsvoorzieningen controleert.

Op die manier vormt de schatbewaarder de link met de *economy meeting*.

Ook op deze meeting is iedereen welkom maar een vaste groep begeleidt ze. Het gaat hier eerder over de praktische uitvoering van de inkomsten en de uitgaven.

Elk jaar wordt op de common meeting het begrotingsbeleid goedgekeurd en dit beleid wordt nadien door de economy meeting uitgevoerd. Deze groep controleert dan ook alle gemeenschappelijke uitgaven.

Naast deze drie meetings bestaan er nog talloze kleinere meetings rond praktische organisatie, gebouwen, ontspanning, communicatie met de overheid,...

De structuur van Christiania is eigenlijk vrij goed te vergelijken met een normale overheid maar dan op een experimentele wijze. Het grote verschil zit hem in het feit dat ieder individu die wil, rechtstreeks inspraak heeft en men dus niet werkt via (verkozen) vertegenwoordigers. De principes van het oude Athene in een nieuw kleedje...

Een bewoner van Christiania vat het leven in zijn stad treffend samen: "Christiania is een familie van individualisten".

Men is zoals een familie omdat de mensen zich enerzijds verbonden voelen met elkaar en voor elkaar opkomen en anderzijds omdat er, ook door het ontbreken van politie, veel sociale controle op elkaar uitgeoefend wordt.

Mensen uit Christiania zijn individualisten omdat hun vrijheid primeert; je mag doen wat je wil zolang je de vrijheid van de andere niet afneemt.

Men leeft wel samen maar tegelijk is ieder ook veel met zichzelf bezig, los van de gemeenschap. De bewoners vormen ook niet echt een groep; men komt er los van elkaar en min of meer toevallig terecht.

Inderdaad: individu én familielid; wonen in Christiania: een heel "aparte" gezamenlijke ervaring...!

58. WERKLOZENWERKING VOOR VERSLAAFDEN

Denemarken heeft een goed draaiende economie met een laag werkloosheidscijfer en bijgevolg ook een tekort aan arbeidskrachten. Aangezien vele verslaafden werkloos zijn, vindt de overheid dat ze niet zomaar een uitkering kunnen krijgen maar dat zij op de ene of andere manier moeten geactiveerd worden. Zo ontstonden recent in Denemarken initiatieven die zich richten op werkloze verslaafden.

1. Ringsted is een gemeente in het midden van Seeland. Daar bevindt zich een centrum dat zich richt op werklozen met een alcohol- of een ander drugprobleem met als finaal doel hen terug aan het werk te helpen door eerst hun middelenprobleem aan te pakken. Deze mensen zijn een moeilijk te motiveren groep: ze kregen geld zonder iets te hoeven doen en nu wordt gevraagd om deze "passieve" mensen te activeren.

Het centrum in Ringsted bestaat uit twee subwerkingen.

De eerste werking heet *Mødestedet* (letterlijk: ontmoetingsplaats), een ruimte voor die werklozen die iets aan hun verslaving willen doen. Er is één begeleider. De mensen die in dit programma zitten, komen elke dag naar een groepsvergadering die gericht is op het ondersteunen van elkaar. De begeleider, die niet aanwezig is bij die vergadering, ziet nadien de mensen individueel om hen te motiveren en te ondersteunen. Op die manier probeert hij hen in een begeleiding te krijgen in het *Rådgivningcentret* van Ringsted. Ze kunnen daar ambulante begeleid worden of doorverwezen worden naar een residentieel programma. Na die behandeling kunnen ze terug terecht bij die begeleider om verder persoonlijk geholpen te worden naar tewerkstelling of herscholing toe. De nauwe samenwerking tussen een tewerkstellingsorganisatie en de verslavingshulpverlening is uniek aan deze unit.

De tweede unit in Ringsted is *Bagvejen* (letterlijk: achterweg). De doelgroep hiervan zijn werkloze verslaafden die, of hun probleem ontkennen, of er niets willen aan doen. Ook al is het tegen hun zin, de overheid verplicht hen om een afgesproken aantal uren aanwezig te zijn in deze unit, anders verliezen ze hun werklozensteun. In *Bagvejen* kunnen ze meedoen aan activiteiten die men zo aangenaam en zinvol mogelijk probeert te maken: biljart, pingpong, film, koken, douchen, kleren wassen,... Daar dit de moeilijkste doelgroep is, probeert de begeleider hen stapje voor stapje te motiveren om over te gaan naar *Mødestedet*. Om de mensen uit *Bagvejen* extra te stimuleren, schakelt hij "gelukke" cliënten van *Mødestedet* in. Dit zijn vaak mensen die ze kennen en waar ze een voorbeeld willen aan nemen.

2. In het *Misbrugcentret* van Slagelse (zie 23) is recent iemand aangenomen in het kader van het project "Backstage". Het is een chef-kok die als uitdaging heeft een restaurant op te starten dat volledig gerund wordt door werkloze verslaafden. Op dit ogenblik is het project nog in opstart. Ook al moet men van nul beginnen en gaat het om een moeilijke doelgroep, toch ziet men de zaken

groots. In Skælskør nabij Slagelse verbouwt men een ruimte van 400 m² tot een restaurant voor 100 couverts. Twintig werkloze verslaafden zullen er elk 25 uur per week moeten meedraaien. Ze moeten niet noodzakelijk reeds (volledig) clean zijn; "in staat zijn om te werken" is voldoende. Finaal zullen ze alles zelf moeten organiseren en uitvoeren (koken, tappen, opdienen, afwassen,...). De chef-kok zal enkel coördineren en superviseren. Het moet een "normaal" restaurant worden met "normale" prijzen want men mag geen valse concurrentie zijn voor de bestaande horeca. Het enige verschil met andere restaurants is dat hier geen alcohol geschonken wordt.

Dit project, waar dus slechts één begeleider is, zet zwaar in op de verantwoordelijkheid en de zelfredzaamheid van de medewerkers: men probeert vooral hen te laten voelen dat het hun restaurant is en dat het dus ook in hun voor- of nadeel is als het wel of niet goed draait.

59. NATTERAVNENE, OUDERS IN HET UITGAANSLEVEN

Dit project, dat letterlijk vertaald "Nachtraven" heet, is ontstaan in Zweden eind jaren '80. De grondidee is dat ouders op vrijwillige basis en op informele wijze toezicht houden op jongeren tijdens het uitgaan. Het project wordt gefinancierd door een "stichting" van een private verzekeringsmaatschappij, namelijk *Skandia Insurance*. Vanuit Zweden kende het project steeds uitbreiding zodat op dit ogenblik reeds in Zweden en Noorwegen, 650 gemeentes meedoen met niet minder dan 100.000 deelnemers. Vanaf 1998 is het ook naar Denemarken overgewaaid en het bestaat er nu reeds op tientallen plaatsen en telt er ondertussen 15.000 deelnemers.

Het nachtleven in Denemarken kent haar hoogtepunt op vrijdag en zaterdag tussen middernacht en vijf uur 's morgens. De "Nachtraven" gaan per drie rond in het uitgaanskwartier van de gemeente. Ze maken zich op uitdrukkelijke wijze kenbaar door het dragen van een gele jekker. Hierdoor verklaren ze openlijk lid te zijn van de "Nachtraven" en zich te houden aan hun regels. Die regels zijn de volgende:

- ze komen nooit tussen bij gewelddelicten; ze zullen wel proberen te praten en indien nodig de politie verwittigen
- ze zullen nooit ergens binnengaan (café, dancing)
- ze zullen luisteren naar de jongeren en met hen praten als zij het vragen, echter zonder te preken
- als middel om contact te leggen, hebben ze snoep en condooms bij zich die ze uitdelen
- ze zullen altijd proberen de jongere te helpen om thuis te raken, echter zonder zomaar voor taxi te spelen.

Het gaat dus wel degelijk om een vrijwilligersinitiatief op zeer grote Scandinavische schaal. De bedoeling is de vroegere sociale controle op een vriendelijke manier terug te installeren. Het principe en de code zijn overall dezelfde maar elke gemeente, ook in Denemarken, legt eigen accenten.

In Denemarken betekent dit meestal dat men per gemeente een netwerk heeft van ouders met een voorzitter die op vrijwillige basis de coördinatie op zich neemt. Dat netwerk van "Nachtraven" zal zich altijd integreren in de plaatselijke gemeente en samenwerken met de lokale politie en de welzijnsorganisaties. Vaak gebeurt dit via de lokale SSP-werking (zie 54).

De ouders worden via de klassieke kanalen gerekruteerd. Vanzelfsprekend draait het in de ene gemeente al succesvoller dan in de andere en natuurlijk is er ook een groot verloop van ouders. In principe staat men open voor alle ouders ongeacht hun achtergrond. Het enige criterium is dat ze staan achter het principe van "verantwoordelijke volwassenen" zoals dat door de "Nachtraven" wordt gepropageerd. Meestal gaat het om (groot)ouders wiens (klein)kinderen zelf uitgaan en die zich verantwoordelijk voelen, niet alleen voor hun eigen maar ook voor andere jongeren.

De ouders worden niet betaald. De voorzitter zorgt dat de shifts verdeeld worden: per gemeente zijn er dus twee weekendnachten waarin ze telkens per drie patrouilleren. Daarnaast komen deze mensen ook regelmatig per gemeente samen om elkaar te informeren en krijgen ze ook cursussen om hun vaardigheden te verbeteren en om het lokale netwerk van de gemeente beter te leren kennen. Ook een opleiding door de plaatselijke politie, de SSP-coördinator of iemand van het *Misbrugcentret* is mogelijk.

Ik heb kunnen ervaren dat, waar het systeem al een tijdje draait, de meeste betrokkenen heel positief zijn. Een positief neveneffect is bijvoorbeeld dat er in de uitgaansbuurten een betere verstandhouding ontstaat en dat het aantal sociale contacten toeneemt. Anderzijds plaatsen sommige mensen toch ook kritische kanttekeningen:

- In Denemarken vindt men ouderlijke verantwoordelijkheid zeer belangrijk. Het zijn net die ouders die al verantwoordelijkheid dragen voor hun kinderen, die "Nachtraven" worden. De ouders die hun kinderen al vroeg naar dancings laten gaan, zijn niet de ouders die in het project stappen.
- De "Nachtraven" fungeren als substituut voor de eigen ouders. Ouders die niet meedoen gebruiken dit als excuus: "Ik moet het niet doen want anderen zorgen er wel voor." Het belang van de ouderlijke verantwoordelijkheid wordt hier dus ook ontkracht.
- De "Nachtraven" betuttelen de jongeren die daardoor niet leren om zelf verantwoordelijkheid op te nemen.

60. NARCOTICS ANONYMOUS (NA)

NA is een heel bloeiende organisatie in Denemarken. Men huldigt er hetzelfde principe als de AA maar men richt zich in de eerste plaats op verslaafden aan illegale drugs en slechts in mindere mate op alcohol- en medicatieverslaafden. De AA is in Denemarken veel minder populair; het wordt er een beetje gezien als ouderwets zodat de meeste (jongere) verslaafden zich aansluiten bij de NA.

De laatste 15 jaar is de populariteit van de NA sterk toegenomen.

Er zijn momenteel in Denemarken 132 NA-groepen actief zodat men in de meeste steden, zo men dat wil, elke dag van de week een andere NA-vergadering kan bezoeken en in de grotere steden zelfs meerdere per dag. Een kleine vergelijking leert ons dat er in België (voor dubbel zoveel inwoners) enkel NA-groepen zijn in Antwerpen, Brussel, Hasselt, Charleroi en Luik.

De visie van de NA op verslaving en "genezing" is ook heel gangbaar in nogal wat Deense hulpverleningsorganisaties voor verslaafden. Vooral de residentiële opvangcentra laten er zich door inspireren en ook menig *misbrugcentret* zweert erbij. Ze stellen dat een verslaafde een ziek persoon is en alleen zichzelf kan helpen door volledig te stoppen met alle druggebruik, dus zowel alcohol, (zwaardere) medicatie en alle illegale middelen; de beste hulp die hij daarbij kan krijgen, komt van andere lotgenoten.

In Denemarken worden ex-verslaafden vaak mee ingeschakeld in de hulpverlening; dezen worden dan dikwijls gerekruteerd uit de NA-groepen. Men gelooft immers dat deze mensen een stichtend voorbeeld kunnen zijn voor de cliënten die in begeleiding zijn.

Nog een ander interessant punt is dat men de NA-groepen ook beschouwt als een vorm van nabehandeling. Bijna alle cliënten worden op het einde van hun ambulante of residentiële begeleiding gestimuleerd om aan te sluiten bij een NA-groep. Voor velen helpt dit ook en bovendien is het zo goed als gratis, dag en nacht bereikbaar en van "oneindige" duur.

Ondertussen heeft de NA ook een heel netwerk uitgebouwd. Buiten de samenkomsten in lokale groepen, bestaan ook een aantal overstijgende initiatieven. Zo organiseert men enkele keren per jaar op nationaal vlak meerdaagse conventies waar tot duizend en meer leden aanwezig zijn. Tussenin zijn er regelmatig regionaal georganiseerde "unity-days" waar enkele honderden leden uit de regio samenkomen. Als buitenstaander kun je deze initiatieven ook bezoeken indien je vergezeld bent van een lid van de NA en de anonimiteit van de deelnemers respecteert. Op die manier heb ook ik zo'n unity-day bezocht in Ringsted in centraal Seeland. Ik geef graag enkele indrukken hiervan mee.

Er waren 200 aanwezigen, van alle leeftijden maar toch opvallend veel twintigers en dertigers. Er heerst op zo'n samenkomst een eerder losse sfeer waar gevoelens van vriendschap en verbondenheid de boventoon voeren. Er is dus

veel tijd voor ervaringsuitwisseling, workshops met sprekers uit het eigen midden en ook veel ruimte voor ontspanning. Voor buitenstaanders lijkt het een beetje een vreemde sfeer waar je zelfs wat in meegezogen wordt, maar tegelijk is het heel warm en ontroerend en zeker niet gespeeld: mensen hebben daadwerkelijk veel steun aan elkaar.

Vanzelfsprekend worden er geen alcohol, noch andere drugs getolereerd tenzij koffie en vooral sigaretten. Dit laatste is in elk geval een eigenaardige "kronkel" van de NA. Tabak is natuurlijk ongezond en zeer verslavend maar het beïnvloedt je bewustzijn en gedrag niet zoals alcohol en illegale drugs dat wel doen, dus men mag er rustig op los paffen. Ook al spelen er een aantal hoffelijkheidregels op de unity-days en op andere bijeenkomsten, binnen NA-middens is een rokerspercentage van boven 80% geen uitzondering!

Het hoogtepunt van de unity-day is de zogenaamde "countdown" die nogal "Amerikaans" aandoet maar waarvan ik toch behoorlijk onder de indruk was. De zaal zit propvol. Vooraan staan twee presentatoren-afroepers die de mensen als echte predikanten opzweepen. Men vraagt wie er reeds meer dan 20 jaar clean is. Een mevrouw staat recht, antwoordend "21 jaar" en er volgt een oorverdovend applaus. Mijn begeleider blijkt de tweede te zijn met 16 jaar "cleantime". De afroepers dalen verder af, jaar per jaar. Soms zijn er vanzelfsprekend meerdere mensen met dezelfde cleantime maar het applaus neemt nooit af, integendeel. Regelmatig wordt de countdown onderbroken voor een "hug" waarbij iedereen zijn burens om de hals valt. Vanaf drie jaar tellen de omroepers af per half jaar en een echte held blijf je te zijn wanneer je één jaar clean bent. Vanaf één jaar wordt er per maand afgeteld en voor de mensen die dan aan de beurt zijn, scandeert de zaal luidkeels "Keep on coming back" als extra bemoediging. De laatste maand wordt er per week afgeteld en de laatste week zelfs per dag. Ik heb die dag nog geen glas gedronken en speel even met het idee me te laten meeslepen en recht te staan wanneer de afroeper luidkeels verkondigt "one day clean", maar besluit het spel toch maar eerlijk te spelen en te blijven zitten. Maar twee rijen voor mij is er iemand die blijkbaar wel een besluit genomen heeft en rechtstaat, misschien wel een definitieve stap naar een nieuw leven!

Ook in alle andere centra die ik bezocht in Denemarken, heb ik de NA-filosofie teruggezien. Dit is vooral te merken aan een aantal "rituelen" die wereldwijd binnen de NA overal op dezelfde manier toegepast worden.

- Elk jaar wordt door de NA een boek uitgegeven met 365 spreuken en enige toelichting erbij. In alle NA-middens wordt dit dagelijks gelezen en ieder lid van de groep krijgt dan de kans te zeggen wat die spreuk voor hem betekent.
- Op het einde van een bijeenkomst gaan de mensen telkens in een kring staan waarbij ze elkaar omarmen en het sereniteitgebed zeggen: "God, geef me de kracht om te veranderen wat ik kan veranderen, de moed om te aanvaarden wat ik niet kan veranderen en bovenal de wijsheid om het onderscheid tussen beide te zien."

- Op sleutelmomenten van bijvoorbeeld één maand, drie maanden, zes maanden, één jaar, drie jaar,... ontvangt men een "medaille". Eerst wordt die medaille aan iedereen van de groep, de hele zaal door, rondgegeven om er, bij wijze van steun, in te knijpen.
- Herkenbaar is ook de specifieke manier van communiceren. Anonimiteit is belangrijk binnen de NA-filosofie. Iedereen stelt zich voor met de voornaam, gevolgd door "ik ben een verslaafde". Dit is zeker niet om te stigmatiseren maar wel om dit gegeven te leren accepteren en er zich niet (meer) voor te schamen. Na die begroeting antwoordt de rest van de groep "dag x". Deze formule herhaalt zich elke keer als iemand het woord neemt. Telkens iemands tussenkomst gedaan is, zegt die persoon "bedankt allemaal" en antwoordt de groep met "bedankt x". De bedoeling hiervan blijkt te zijn structuur te brengen in de vergaderingen maar bovendien is het voor de meeste verslaafden totaal ongewoon en dus zeer aangenaam om met hun eigen voornaam aangesproken te worden en nog meer om bedankt te worden voor wat men gezegd heeft.

Zelf bezocht ik ook een internationale NA-groepsmeeting in Kopenhagen waar de voertaal Engels is. Ik had pech dat Elton net niet toerde in Denemarken want in dat geval is hij ook een vaste bezoeker van die groep.

Wie niet clean is (zoals ik dus – alcohol! -) mag aanwezig zijn maar niet zelf het woord nemen. Ik kon daar dezelfde sfeer en dezelfde rituelen ervaren, met andere woorden: het netwerk werkt. De strakke organisatie maakt het heel herkenbaar; je kunt eigenlijk overal ter wereld, als je de taal spreekt, direct aansluiten. Het maakt ook dat het zelfs voor iemand gemakkelijker is om aan "wildvreemden" zijn diepste gevoelens te uiten. Ook als nieuwkomer ben je er welkom; iedereen omhelst er spontaan elkaar. Men vindt het absoluut niet vreemd dat er iemand "vreemd" binnenkomt.

NA heeft een aantal werkzame factoren waarvan geloof, warmte en onderlinge steun de voornaamste zijn. Het is zonder meer duidelijk dat NA voor een heleboel verslaafden "redding" heeft gebracht. Het gevaar is echter dat voor vele mensen de NA hun hele leven gaat beheersen. De meeste leden gaan meerdere keren per week naar een groep en velen bezoeken elke dag een vergadering. Ze hebben deze permanente steun nodig om clean te blijven. Zo wordt NA een belangrijk deel van iemands identiteit en dat heeft natuurlijk ook een keerzijde: wie hervalt, verliest in één klap alles. Men kan wel opnieuw aansluiten maar dit is geen sinecure en ook al staat de NA open voor ieder die wil stoppen, zo lang je niet effectief gestopt bent, heb je geen spreekrecht.

61. SVANHOLM, EEN WERELD APART

Svanholm is een leefgemeenschap nabij Skibby in centraal Seeland, zo'n 60 kilometer van Kopenhagen. Het is een uniek sociaal experiment, typisch in Denemarken en op weinig andere plaatsen te zien.

De leefgemeenschap is heel gekend in Denemarken en komt ook vaak in de media. Men ontvangt er regelmatig gasten, zowel voor kortere toeristische bezoeken als voor langere werkverblijven.

Dankzij mijn connecties in Slagelse heb ik deze gemeenschap uitgebreid kunnen bezoeken en er met verschillende mensen kunnen praten: een unieke ervaring!

Svanholm is ontstaan in 1978 vanuit een zekere ontevredenheid met de bestaande maatschappij en de wens iets nieuws en beters te creëren. Vandaag wonen er 120 mensen, ongeveer 80 volwassenen en 40 kinderen, op een groot domein van niet minder dan 450 ha. Het domein bestaat vooral uit velden en bossen. In het midden vind je de meeste, vooral oude gebouwen; het centrale gebouw bijvoorbeeld dateert uit 1744 en is prachtig gerestaureerd. Er zijn ook een aantal nieuwe woonheden, werkhuizen en een boerderij bijgebouwd. Acht huizen in een naburig dorp maken ook nog deel uit van de gemeenschap.

Svanholm wil zich duidelijk profileren als een gemeenschap binnen de reguliere maatschappij en uitdrukkelijk verbonden blijven met deze maatschappij; men wil hoegenaamd geen sekte of commune zijn.

Mensen komen niet naar Svanholm vanuit één of andere grote ideologie, er is geen hoger politiek of religieus doel dat hen bindt.

De gemeenschappelijke filosofie is gebaseerd op drie principes:

- een ecologische bekommernis: alles gebeurt milieuverantwoord
- een gemeenschappelijke economie: ieder geeft 80% van zijn inkomsten aan de gemeenschap en men beslist samen over de uitgave daarvan
- het consensusprincipe: alle beslissingen worden bij eenparigheid genomen, er zijn geen verkiezingen, er wordt nooit gestemd

De mensen die naar Svanholm komen, zijn bereid tijd, geld en energie te investeren in ruil voor een kwaliteitsvol leven. Een bewoner stelde het op deze manier: Svanholm blijft duren omdat het in de eerste plaats "levenskwaliteit produceert".

Svanholm wordt wel eens vergeleken met Christiania (zie 57) en er zijn wel degelijk enkele gemeenschappelijke punten, namelijk aandacht voor ecologie en samenleven via zelfbestuur. Er zijn ook onderling goede contacten tussen de twee gemeenschappen en soms verhuizen mensen wel eens van de ene plaats naar de andere.

Toch zijn er drie grote verschillen:

- Svanholm is, in tegenstelling tot Christiania, op legale wijze gestart. De eerste bewoners hebben geen domein bezet maar zich diep in de schulden gestoken om het hele domein met alle gebouwen te kunnen kopen.
- In Svanholm horen absoluut geen illegale drugs thuis en is er zeker geen cannabisverkoop terwijl dit in Christiania net wel een belangrijk facet is waar veel geld mee gepaard gaat.
- Het belangrijkste verschil zit in de economie. Christiania heeft een heel beperkte gemeenschappelijke economie. In Svanholm is er veel gemeenschappelijk bezit (door de 80%-regel) en bestaat er bijgevolg weinig rijk-armverschil terwijl dat in Christiania wel mogelijk is.

In Christiania is er met andere woorden een laag economisch systeem, in Svanholm daarentegen een hoog economisch systeem.

In het eerste geval probeert de gemeenschap zo goedkoop mogelijk te leven door de uitgaven te beperken en zo weinig mogelijk te consumeren, door weinig of geen geld te lenen. Er is bijgevolg ook geen nood om hard te werken en men heeft er veel tijd om te praten en te discussiëren. Men rekent erop dat de gemeenschap zelfbedruipend is; men hoeft er niet meer te doen dan wat nodig is om de eigen behoeften te vervullen.

In het tweede systeem is het wel degelijk de bedoeling om winst te maken en gaat er veel geld om. Alle inwoners worden gestimuleerd om mee te werken zodat er minder tijd overblijft om alles eindeloos te bediscussiëren. Men leent vaak geld om te investeren in de gemeenschap en zo haalt men zich langdurig schulden op de hals. Omdat de waarde zit in het verworven materiaal en de gebouwen, blijft de gemeenschap op lange termijn toch aantrekkelijk voor nieuwkomers.

Net zoals in elke stad is er een verloop van mensen; een deel in Svanholm blijft permanent, een deel vertrekt na enkele jaren en anderen houden het al heel snel voor bekeken.

Elk jaar krijgt men een tiental aanvragen binnen waarvan de helft wordt aangenomen, want dat is meestal ook het aantal dat vertrekt. Men kan gemakkelijk vertrekken uit Svanholm; het eerste jaar moet men zijn vertrek drie maanden op voorhand melden, later vraagt men één jaar opzegtermijn.

Een hoog economisch systeem als Svanholm heeft regelmatig nieuw bloed nodig. Men voorziet dat er binnen vijf à tien jaar veel gepensioneerden zullen zijn en dus onvoldoende inkomsten. Vanuit dit oogpunt heeft men gekozen om uit te breiden en te investeren in de bouw van een nieuw huis voor twintig bewoners. Men is nu actief jonge mensen aan het werven.

Men is behoorlijk kritisch in het aanvaarden van nieuwe bewoners. Kandidaten moeten aan een aantal voorwaarden voldoen.

In de eerste plaats moeten het natuurlijk mensen zijn die geloven in het project. Het is eveneens belangrijk dat de nieuwkomers passen in het geheel en dat vergt soms wel wat tijd. Mensen die zich aanbieden in Svanholm brengen hun verleden mee; soms gaat het om mensen in crisis, om mensen met een scheiding achter de rug, vreemdelingen. Het is zoals een bewoner zegt: wie het goed heeft waar hij woont, komt hier niet naartoe.

Men wil dat nieuwkomers zelf met hun eventuele problemen kunnen omgaan en de gemeenschap niet belasten; Svanholm is geen therapeutische gemeenschap.

Bovendien moeten de nieuwkomers liefst financieel sterk staan om de draagkracht niet in gevaar te brengen.

Svanholm is een gemeenschap met een grote diversiteit. Samenleven is ook in Svanholm niet altijd gemakkelijk en brengt regelmatig conflicten mee. De groep is gelukkig groot genoeg zodat eventuele rotatie van woon- of werkplaats mogelijk is wanneer het echt niet klikt tussen bepaalde bewoners. Het blijft hoe dan ook een kwestie van geven en nemen voor alle bewoners, een voortdurend zoeken naar een goed evenwicht tussen de belangen van het individu en die van de gemeenschap.

Zoals reeds vermeld, betaalt ieder in Svanholm 80% van zijn bruto inkomen aan de gemeenschap. Dit is veel maar men krijgt er ook veel voor terug.

Men kan deel uitmaken van een steunende groep en leven in een beschermende kwalitatieve omgeving.

Men woont gratis, alleen of in een leefgroep, met het gezin in een aparte woning of met meerdere gezinnen samen in een groter gebouw. Er wordt telkens beslist wie best waar past. Men betaalt ook niets voor verwarming en elektriciteit.

Elke middag en avond maakt de centrale keuken gratis eten voor iedereen; men kan het ter plaatse opeten of afhalen en thuis eten. Ook uit de plaatselijke winkel kan men bepaalde zaken gratis meenemen.

Wie een nieuw paar dansschoenen nodig heeft, naar de film wil, een muziekinstrument wil kopen of andere private uitgaven wil doen, moet dit betalen van het eigen geld, dit wil zeggen van de resterende 20%. Het is duidelijk dat dit nooit grote luxe toelaat. Jaarlijks beslist de groep welke uitgaven onder private uitgaven vallen. Zo zijn er bijvoorbeeld gezamenlijke auto's die iedereen kan gebruiken tegen een kilometervergoeding; wie zich zelf een auto wil aanschaffen, moet hiervoor zijn 20% aanspreken.

Heel wat mensen werken in Svanholm zelf en zij krijgen een loon van de gemeenschap. Omdat deze mensen een aantal faciliteiten hebben, niet vroeg opstaan, zich niet ver hoeven te verplaatsen, dichtbij de kinderen zijn, ligt dit loon lager dan in de reguliere maatschappij. Men vreest immers dat bij gelijk loon niemand nog buitenshuis zou gaan werken en men dus geen inkomsten meer zou hebben. Wie in Svanholm werkt, geeft net als alle anderen 80% van zijn inkomen af en houdt dus een klein bedrag van 20% over.

Men probeert ten eerste het verschil tussen mensen met veel en mensen met weinig geld te beperken. Over de principes hierover wordt nog steeds gediscussieerd: zo moeten momenteel mensen die echt veel verdienen buitenshuis 90% van hun loon afgeven en is men het nog niet eens over de besteding van het geld dat men eventueel in zijn vrije tijd verdient.

Men kan in geen geval een kapitaal opbouwen in Svanholm; alles wordt geïnvesteerd in de gemeenschap. Wie intreedt en schulden heeft, krijgt het vertrouwen van de gemeenschap: Svanholm neemt de schulden over en vraagt die later terug te betalen. Wie kapitaal heeft, stelt dit ter beschikking van Svanholm maar krijgt het wel renteloos terug bij vertrek.

Dit alles maakt dat het niet altijd gemakkelijk is om uit Svanholm weg te gaan want men heeft weinig of geen persoonlijk bezit. Vooral gepensioneerden en mensen met een vervangingsinkomen blijven er plakken omdat zij het er relatief goed hebben. Omdat net deze mensen vaak een ballast zijn voor de gemeenschap, gaan stemmen op om hen een hoger vervangingsinkomen te geven zodat ze keuze hebben tussen gaan of blijven. Mensen die blijven omdat ze geen alternatief hebben, kunnen immers voor een negatieve sfeer zorgen. Wie weggaat, zoekt meestal wel eerst een goede job of wacht tot de kinderen het huis uit zijn.

Het grondgebied van Svanholm telt drie industriële werkgroepen. Ze hebben duidelijk de bedoeling winst te maken maar wel op een ecologisch verantwoorde wijze.

Het gaat om de *factory*, een bedrijf voor timmerwerk waar men allerlei houtwerk en meubels maakt en ook aan recyclage van karton doet.

Daarnaast is er nog een firma die ecologische huizen bouwt in heel Denemarken en dit vanaf het ontwerp tot de realisatie.

Ten slotte heeft Svanholm ook nog een verpakkingsbedrijf voor groenten en aardappelen waarna deze geleverd worden aan supermarkten.

In elk van deze drie bedrijven werken zo'n tien tot vijftien mensen; de leider is steeds iemand van Svanholm, de overige zijn - vaak door gebrek aan eigen arbeiders - ingehuurde arbeidskrachten. Deze laatsten worden gewoon betaald; het zijn vaak ex-bewoners of ongeschoolde arbeiders die elders niet aan de bak komen. Het inhuren van de arbeiders biedt een zekere waarborg in slechte tijden: als de productie slecht gaat, kan men ze makkelijker ontslaan.

Naast deze drie vermelde werkgroepen, zijn nog drie andere grote groepen actief. Hier is winst maken niet de eerste bedoeling maar natuurlijk wel mooi meegenomen.

Die werkplaatsen worden meestal volledig door inwoners van Svanholm zelf gerund, zo'n vijf à tien mensen soms bijgestaan door een externe specialist. Ze bestaan in de eerste plaats als interne waarde op zichzelf, voorzien in eigen

behoefden en kunnen bijvoorbeeld ook ingezet worden als borg voor een lening bij de bank.

Het gaat om een ecologische boerderij van 250 ha die zorgt voor graan en groenten, om een veestapel van 100 koeien voor de melkproductie en om 130 ha bosontginning en -beheer.

Het bos zorgt trouwens ook voor de belangrijkste energiebron van Svanholm. Verwarming en warm water bekomt men door verbranding van houtsnippers. Er moet enkel geïnvesteerd worden in machinerie maar voor de rest betekent dit gratis energie, ecologisch verantwoord en spaarzaam. Bij het verbranden van de houtsnippers komt 30 % energie vrij en die wordt aangewend om elektriciteit op te wekken. Omdat dit onvoldoende is voor de hele gemeenschap beschikt Svanholm ook over twee windmolens; ze verkopen elektriciteit aan een maatschappij en nemen die dan op hun beurt terug af.

Naast al het reeds genoemde herbergt Svanholm nog een aantal permanente kleine projecten die in handen zijn van de eigen bewoners. Het gaat nog om: een kleine supermarkt, een schapenkwekerij, een onderhoudsploeg voor de gebouwen, een keukenploeg, een administratieploeg en een kinderopvangdienst, ook voor kinderen van buiten Svanholm.

Svanholm is trouwens een zeer kindvriendelijke omgeving. Kinderen en jongeren draaien ten volle mee in het systeem en worden actief betrokken bij alle activiteiten. Omdat men zo dicht bij elkaar leeft, is iedereen ook als het ware betrokken bij de opvoeding van de kinderen. Elk kind krijgt er vele keuzemogelijkheden om zijn eigen weg in te zoeken. Schoolplichtige kinderen lopen school buiten Svanholm.

In Svanholm wil men de mensen stimuleren om meer betrokken te zijn bij het nemen van beslissingen en zich verder verantwoordelijk te voelen bij de uitwerking ervan.

Met een modern woord heet dit *selvforvaltning*, het best te vertalen als zelfbestuur.

Het consensusprincipe brengt een typische sfeer met zich mee.

Svanholm is verdeeld in twaalf groepen; elke maand zorgt één van die groepen voor de organisatie van de algemene vergadering die om de veertien dagen plaatsvindt en ongeveer twee uur duurt. De groep levert de voorzitter en de secretaris en zorgt voor een ruimte en koffie. Elke bewoner van Svanholm is welkom en elke aanwezige heeft er evenveel te zeggen; beslissingen worden maar genomen als iedereen akkoord gaat. Wie niet akkoord gaat, moet verplicht meezoeken naar alternatieven.

Vanzelfsprekend is dit principe slechts mogelijk op een relatief kleine schaal. Het is ook zo dat de mensen die beslissingen nemen, dezelfde zijn als de mensen die ze uitvoeren; in Svanholm liggen woord en actie dicht bij elkaar.

Deze manier van werken vertraagt enerzijds wel de gang van zaken maar gebeurt anderzijds juist daardoor ook grondiger. Het komt er niet op aan zijn eigen gelijk te bewijzen maar wel de anderen te overtuigen van zijn voorstel, met andere woorden om de eigen behoeften en wensen te verzoenen met die van anderen. Het zoeken naar dit evenwicht zet zich ook verder in het dagelijkse leven.

In een leefgemeenschap als Svanholm moet over zeer veel zaken worden beslist. Daarom worden de thema's voorbereid in talrijke subgroepen, bijvoorbeeld een woninggroep, een keukengroep, een groep rond gebouwen, financies,... Dit voorkomt tevens te grote specialisering op de algemene vergadering.

Ook van deze subgroepen kan iedereen deel uitmaken maar in de praktijk ziet men er vooral de geïnteresseerden in het te behandelen thema.

De voorstellen worden voorgelegd op de algemene vergadering ter goedkeuring maar kunnen daar ook nog wel verworpen worden. Natuurlijk zal wie het voorstel verwerpt minstens uitgenodigd worden om in de subgroep met een alternatief te komen.

Volgens de bewoners van Svanholm biedt dit consensusprincipe drie grote voordelen:

- er blijft nooit een minderheid met een onbevredigd gevoel achter zoals soms gebeurt na de verkiezingen
- het is niet nodig om de verschillen van een bepaalde kwestie te intensifiëren zoals bijvoorbeeld bij een referendum gebeurt
- de complexiteit, die er sowieso is in realiteit, blijft behouden.

Ook al is dit een eerder kleinschalig project, toch lukt het hier ook niet altijd om iedereen samen te krijgen op vergaderingen. Sommigen blijven passief of gaan toch meer op zichzelf leven zodat het niet steeds lukt om iedereen bij alle beslissingen te betrekken. Zo gebeurde het dat sommigen achteraf nog opmerkingen begonnen te geven wat het proces nog meer vertraagde zodat men sinds vorig jaar experimenteert met de verkiezing van een kleine groep mensen die als een stuurgroep toch beslissingen kan nemen over de dagelijkse gang van zaken. Daardoor komt het laatste jaar de algemene vergadering ook minder samen.

Svanholm blijft een uitdaging én een opgave omdat het, hoe dan ook een vorm van intens samenleven is.

Vele bewoners stellen dat dit niet kan zonder acceptatie van en respect voor de andere mensen en het milieu. In beide gevallen geldt bijgevolg de ideale regel: neem niet meer dan je geeft...

62. KONGENS Ø, EEN THERAPEUTISCHE GEMEENSCHAP

Denemarken telt in totaal 40 residentiële instellingen waar men terecht kan voor ontwenning van (meestal illegale) drugs. Samen bieden ze 732 plaatsen aan. De grootste en meest bekende is *Kongens Ø* (letterlijk Koningseiland), gelegen in Helsingør in het noorden van Seeland. Ik heb daar drie dagen kunnen verblijven met als voorrecht onbeperkte toegang tot alle ruimten, vergaderingen en therapeutische sessies.

Kongens Ø is een privéorganisatie, vergelijkbaar met onze vzw-structuur, dit wil zeggen dat de eventuele winsten in de organisatie zelf geïnvesteerd worden. Men ontvangt echter geen vaste subsidies van de overheid; de inkomsten komen dus van de begeleidingen van de cliënten waarvoor bijna steeds de gemeente van die cliënt betaalt. *Kongens Ø* is niet goedkoop: men betaalt er omgerekend voor de eerste periode van het verblijf (waar de meest intensieve zorgen nodig zijn) 5250 euro per maand, nadien zakt de prijs tot minimaal 4150 euro voor de modules waar minder zorg nodig is. Met die prijzen behoort *Kongens Ø* tot de middenmoot in Denemarken. Omdat men dus financieel afhankelijk is van de cliënten, zal men deze "zo goed mogelijk" behandelen want zij zijn hun ambassadeurs, zij maken reclame. Tegelijk moeten ook de verwijzende gemeentes tevreden zijn want zij leveren de inkomsten.

De organisatie vertoont ook nog andere kenmerken van een privéorganisatie: men probeert continu te besparen waar mogelijk en men zal niet meer personeel tewerkstellen dan strikt noodzakelijk.

Kongens Ø ligt op de Arresøhøj, een heuvel met zicht op het grootste meer van Denemarken, de Arresø. Sedert tien jaar reeds is men gevestigd in een indrukwekkend gebouw dat me deed denken aan een reusachtige chalet en in 1960 gebouwd werd als congreshotel. Het hele gebouw is 7000 m² groot en is gelegen in een mooi, groen domein met veel open ruimten. Het hoofdgebouw is in T-vorm en herbergt de kamers voor de bewoners, de vergaderzalen en burelen. Er is vooraan ook een grote keuken, een eetruimte en een salon met een groot terras dat een adembenemend uitzicht biedt op het meer. Ik had met andere woorden niet veel nodig om me in het hotel van toen te wanen.

Op het domein zijn er daarnaast ook nog drie aparte bungalows voor enkele specifieke leefgroepen (zo heeft men er onder andere ook een eigen halfweg-huis) en er is zelfs een mooi uitgebouwd touwenparcours.

In totaal kan men er tot 100 cliënten tegelijk opvangen en begeleiden maar het optimum van een permanente bezetting ligt continu op 60 à 70 personen; voor 70 cliënten is er een individuele kamer met badkamer.

De cliënten zijn meestal mannen, meestal jonger dan 40 jaar en de meesten komen uit Jutland. Men gaat met andere woorden zo ver mogelijk weg uit de eigen biotoop om te ontwennen.

Naast het eerder genoemde halfweg-huis zijn er nog vijf groepen.

De eerste groep is de stabilisatiegroep die zich richt op harm reduction. De mensen zijn niet clean maar functioneren voornamelijk op methadon; geen illegale drugs nemen is voorlopig voor hen het hoogste doel. Men hoopt dat ze ooit de stap zullen zetten naar een behandeling om volledig clean te worden maar hun verblijf kan ondertussen jaren duren.

In de detoxificatiegroep stromen de mensen in, die een behandeling willen om clean te worden. Via een afbouwmethode wordt men er clean gemaakt. De duur van de afbouw is afhankelijk van het gebruik daarvoor en meestal verblijft men er ongeveer één maand. Deze groep is de instap, dus de meest cruciale en vaak de moeilijkste fase voor de cliënten. Geregeld vallen er dan ook cliënten af en stromen er nieuwe binnen. Vanuit deze groep gaat men vervolgens naar één van de drie leefgroepen.

De drie leefgroepen zijn ook open groepen maar de in- en uitstroom is er veel beperkter. Men verblijft er in individuele kamers op eenzelfde gang met ook een gemeenschappelijke woonkamer. De gemiddelde verblijfsduur is er ongeveer zes maanden en hier is die periode mede afhankelijk van hoelang de gemeente van de betreffende cliënt heil ziet in de behandeling en dus wil betalen. De drie leefgroepen volgen hetzelfde programma maar hebben elk hun eigen begeleider. Elke cliënt wordt geplaatst in de groep waar hij best past, men houdt hierbij rekening met de specifieke groepsbegeleider en de momentane samenstelling van de groep (geslacht, aantal hervalervaringen,...). Alle groepen zijn gemengd maar de vrouwen verblijven wel in een aparte vleugel van het gebouw; ze hebben ook wekelijks een aparte samenkomst om specifieke zaken te bespreken.

Er werken ongeveer 25 mensen in *Kongens Ø* waarvan de helft in een begeleidende functie. Onder deze laatsten zijn er acht ex-verslaafden die minstens twee jaar clean zijn en een specifieke opleiding gevolgd hebben, meestal die van Danish Addiction Counselor, een basisopleiding drughulpverlening om aan de slag te kunnen in de verslavingssector (zie 7).

De stabilisatie- en detoxificatiegroep hebben samen vijf begeleiders die één team vormen omdat hun cliënten de meest intensieve begeleiding en aandacht nodig hebben. Daarnaast is er nog één begeleider voor elk van de drie leefgroepen en één voor het halfweg-huis. Deze mensen werken in principe van 8 tot 16 uur; voor avonden, nachten en weekends zijn er in totaal nog vier medewerkers die echter niet aan therapeutische begeleiding doen. Daarbij komen nog zes mensen voor administratief werk, vier om de keuken en de technische ploeg te bemannen en twee directeurs voor respectievelijk interne en externe betrekkingen. Men beschikt er over één verpleegster in eigen loondienst en één arts die één dag per week ter beschikking staat. Zoals reeds gezegd is er dus effectief niet meer personeel dan noodzakelijk en is dit in vergelijking met Vlaanderen weinig voor zo'n grote cliëntengroep.

Kongens Ø werkt met de zogenaamde Minnesota-benadering, de therapeutische variant van de NA-zelfhulpmethode (zie 60). In hun visie wordt verslaving gezien

als een ziekte waarbij de gebruiker zich isoleert van zijn naasten en alleen nog met zichzelf bezig is; daarnaast gebruikt hij die drugs om permanent alle negatieve gevoelens te onderdrukken. Genezen betekent dus dat de gebruiker moet leren om te functioneren in een groep én leren zichzelf terug te voelen, zijn gevoelens toe te laten.

Daarom zijn in *Kongens Ø* alle therapeutische sessies gesteund op de methode: communiceren over je gevoelens in groep. Dit is een moeilijke opdracht, zelfs voor "gewone" mensen dus zeker ook voor deze cliënten, daarom moet er elke dag geoefend worden en probeert de begeleider systematisch de weerstand die ieder heeft, af te bouwen. Om hun gevoelens te leren uiten, hangt er in elk therapielokaal voor de cliënten een bord waarop de basisgevoelens blij, boos, bang en verdrietig ontstaan met daarbij een resem aan synoniemen en nuanceringen als inspiratiebron.

Alle opdrachten en werkwijzen die men hanteert hebben dus als doel de eigen gevoelens te erkennen maar ook elkaar daarin ondersteunen. Dit laatste is een belangrijke factor, zowel voor de cliënten naar elkaar toe als voor de begeleider versus de cliënten want het personeel vertoeft tijdens de werktijd nagenoeg constant tussen de cliënten.

Als buitenstaander is het wel moeilijk om de waarde in te schatten van deze groeps sfeer maar in elk geval voelt men er de onderlinge samenhang en ziet men er veel lichamelijk contact, veel spontane omhelzingen.

Naast de courante sessies zijn er elke dag nog twee samenkomsten.

Elke namiddag komen de bewoners ook samen om een "les" te volgen. Meestal houdt een staflid of een externe spreker een korte lezing over een relevant thema of brengt iemand een getuigenis; telkens is er ruimte voor discussie achteraf.

Elke avond houden de bewoners die clean zijn (dus na de detoxificatiegroep) onder elkaar, dus zonder begeleider, een NA-meeting als voorbereiding op hun nabehandeling.

Toen ik er verbleef, heb ik verschillende sessies kunnen volgen en wonderwel kunnen vaststellen dat de mensen erin slagen om vaak meer dan gemiddeld heel open over hun gevoelens te praten in groep. Dit is sowieso winst voor het leven maar de vraag blijft toch of dit wel voldoende zal zijn om de drugs volledig af te zweren zoals verwacht wordt.

Buiten de therapeutische sessies zijn er natuurlijk nog een heleboel activiteiten waarbij de vaste dagelijkse structuur zeer belangrijk is. Zo moet men de eigen kamer onderhouden en volgens een beurtrol ook de gemeenschappelijke ruimtes, op vaste tijdstippen wordt samen gegeten in de grote eetzaal (het eten wordt door een keukenploeg bereid). Tussendoor is er ook ruimte voor ontspanning: er is een fitnesszaal, een speelzaal, een televisie- en computerzaal, dit alles te gebruiken volgens vaste regels. Ontspanning betekent eveneens toegelaten "druggebruik" want zoals de NA aangeeft (zie 60) is tabak geen drug

die men noodzakelijk moet afzweren. Zowat iedereen pakt er dus lustig op los tijdens de ontspanning; als bijna enige niet-roker was ik daar getuige van een, op z'n minst zeer tolerant rookbeleid.

Zoals gezegd verloopt in *Kongens Ø* alles volgens een vaste structuur. Toch durft men ook soepel het programma aan te passen wanneer de omstandigheden dit vragen. Hierbij hebben ook de cliënten inspraak want zo leren ze ook verantwoordelijkheid te nemen, wat ze ook zullen moeten doen na hun behandeling...

63. BORNHOLM, THE SUNNY ISLAND

In het midden van de Oostzee, ten zuiden van Zweden en ten noorden van Polen, ligt het prachtige eiland Bornholm, dat ondanks de afstand wel degelijk tot Denemarken behoort. Het eiland is 588 km² groot en telt 43.000 inwoners. In het vakantieseizoen loopt dit aantal echter op tot een veelvoud ervan want vanuit verschillende landen komen er massaal toeristen naar Bornholm. Niet voor niets staat het eiland bekend als "Sunny Island": er is effectief door de specifieke ligging meer zon dan in de omringende landen en door het specifieke microklimaat vallen de seizoenen er ook één maand later dan in Denemarken. Daardoor groeien er ook planten die men elders niet vindt. Van alle Deense eilanden is het ook het enige met lange stukken rotskust, onderbroken door mooie hagelwitte stranden en pittoreske haventjes met welluidende namen zoals Svaneke, Gudhjem en Snogebæk.

Het "uithangbord" van Bornholm zijn echter de vier ronde kerken. Ze dateren van tussen 1150 en 1200, zijn witgekalkt en lijken wat op een molen. Alle vier liggen deze kerken op ongeveer één uur van de zee verwijderd; men vermoedt dan ook dat deze kerken in vroegere tijden uitstekende beschutting boden tegen gevaar dat van over de zee kwam.

Een van de hoogtepunten van mijn werkverblijf in Denemarken was dan ook een vierdaags verblijf in de therapeutische gemeenschap van Sct. Ols (zie 64) gelegen op Bornholm.

De verplaatsing daarheen heeft heel wat voeten in de aarde: eerst met de trein naar Kopenhagen en vandaar met de bus over de indrukwekkende Øresundbrug die de hoofdstad verbindt met het Zweedse Malmö. De bus gaat tot in Ystad in het zuiden van Zweden en vandaar is het nog een goed uur varen met een snelle catamaran naar Rønne, de hoofdstad van Bornholm. Die catamaran is een fraaie boot van 87 meter lang en 24 meter breed en heeft vier hydrojets die elk 18.000 liter water per seconde verplaatsen! De boot kan 1000 passagiers en 200 auto's vervoeren en haalt daarbij een gemiddelde snelheid van 75 km/uur met een topsnelheid van 94 km/uur.

Sct. Ols betekent Sint-Olaf, een missionaris van Noorwegen die onder andere op Bornholm de mensen kwam bekeren tot het christendom. Hij ging daarbij niet zachtzinnig te werk; zijn spreuk was: geef u over of sterf! De stichters van de therapeutische gemeenschap zijn gestart in een oud schoolgebouw van het dorpje Olsker waar de kerk van Sint-Olaf (één van de vier ronde kerken) staat. Ook de school zelf heette Sct. Ols en men heeft die naam behouden omdat men vond dat de leuze perfect van toepassing was op wie wil stoppen met druggebruik.

64. SCT. OLS, EEN THERAPEUTISCHE GEMEENSCHAP

Sct. Ols is na *Kongens Ø* (zie 62) de tweede grootste organisatie voor residentiële behandeling voor verslaafden in Denemarken. Op het prachtige eiland Bornholm (zie 63) in de Oostzee heeft de organisatie op twee plaatsen een werking. In Randkløve, met een adembenemend uitzicht op de zee, verblijft de therapeutische gemeenschap. In Olsker, waar het ooit startte, heeft men een eigen halfweg-huis voor cliënten, een tussenstation na de behandeling in Randkløve en voor de terugkeer naar de maatschappij. De ligging op het eiland wordt gezien als een pluspunt: men is letterlijk afgezonderd en de cliënten ervaren het als veilig om verder weg te zijn.

Het gebouw in Randkløve is een gerenoveerde oude boerderij waar plaats is voor 32 cliënten die er per twee een kamer delen. Gemeenschappelijk zijn de keuken, de eetruimte, de living en een mooi terras; daarnaast zijn er nog de therapieruimten, de burelen en vergaderzalen.

In Olsker heeft men een oud schoolgebouw omgebouwd tot halfweg-huis waar 14 cliënten kunnen verblijven.

In Randkløve werken acht begeleiders waarvan vijf ex-verslaafden; er werkt ook een psycholoog wat tamelijk uitzonderlijk is in Denemarken (zie 8). In Olsker zijn er vijf begeleiders, allen ex-verslaafden, die enkel aanwezig zijn tijdens de kantooruren. Hier moeten de cliënten meer verantwoordelijkheid opnemen en meer voor zichzelf zorgen. Om de veertien dagen is er één dag een arts aanwezig voor alle medische opvolging.

Daarnaast zijn er ook nog technische medewerkers, nachtwakers, secretariaatsmedewerkers en twee directieleden. Dit is een echtpaar – hij is directeur in Randkløve en zij in Olsker – allebei ex-verslaafden, die tien jaar geleden dit project zijn gestart als een private VZW. De inkomsten komen dus van de gemeentes van de cliënten en eventuele winsten worden opnieuw geïnvesteerd in de organisatie. Ze zijn in de sector nationaal gekend en gerespecteerd.

Dat men veel met ex-verslaafden werkt, betekent dat die mensen niets mogen gebruiken van alcohol of illegale drugs wat bij iedereen (inclusief de directie!) regelmatig gecontroleerd wordt door urinetesten. De andere teamleden mogen wel alcohol drinken maar niet tijdens het werk, noch op informele samenkomsten van het werk.

In Randkløve zijn er vier groepen van telkens ongeveer acht cliënten.

Er is een detox-groep voor de fysieke ontwenning waar het verblijf kan variëren van één week tot twee maanden.

Er zijn twee leefgroepen, één voor de jongere cliënten en één voor de oudere cliënten met een langere verslavingsgeschiedenis. De behandelduur is onbepaald maar afhankelijk van de noodzaak voor de cliënt en de bereidheid van de gemeente om ervoor te betalen. Die bereidheid is op haar beurt afhankelijk van de rijkdom van de gemeente, het belang dat ze hecht aan de verslavingsproblematiek en het aanbod dat ze zelf heeft.

De vierde groep is de hervalgroep. Dit is een gesloten groep met een zeer intensief psychotherapeutisch programma van zes weken. Men kan dit als cliënt slechts één keer doormaken.

In het halfweg-huis hebben de veertien cliënten elk een aparte kamer waar ze gemiddeld twee tot vier maanden blijven. Soms spreekt men ook wel van een kwartweg-huis omdat de cliënten vandaar vaak naar een halfweg-huis gaan in de eigen streek om vandaar dan de stap te zetten naar de maatschappij.

Er zijn daarenboven ook nog permanent vier familiekamers ter beschikking in Olsker. Hier kunnen cliënten verblijven met een partner en kinderen of cliënten die reeds ontslagen zijn maar het moeilijk hebben. Deze laatsten kunnen op korte termijn hier een paar dagen verblijven en zo hervaal proberen te vermijden.

Een residentieel verblijf is niet goedkoop. In de therapeutische gemeenschap van Randkløve kost dit omgerekend 4900 euro per maand en in het halfweg-huis in Olsker 3700 euro per maand. De verblijfsduur varieert van één tot drie maanden voor jonge gebruikers van hasj, speed en cocaïne en van zes maanden tot één jaar voor oudere heroïnegebruikers met een langere verslavingscarrière.

Het therapeutische model in *Sct. Ols* is de Minnesota-benadering (zie 62). Men past dit model echter niet strikt toe want men vindt dat niet één benadering correct is maar dat men voor elke cliënt de ideale begeleiding moet zoeken. Men maakt dus eigenlijk meer gebruik van de methodiek van coaching. Daarom kiest men voor de zogenaamde "zelfbehandeling" en legt men de verantwoordelijkheid voor wat er gebeurt meer bij de cliënten; de begeleiders fungeren eerder als gidsen in plaats van mensen die één traject opleggen. Men gelooft sterk dat men alleen zichzelf kan helpen, en men wil deze filosofie sterk in de verf zetten om te voorkomen dat cliënten anders in hun hangmat blijven liggen en vragen "behandel mij".

Men ziet bovendien gebruik niet volledig als een ziekte en totale onthouding ook niet als de enige oplossing. Men spreekt dan ook van gecontroleerd gebruik van bijvoorbeeld alcohol of cannabis. Vele jongeren zien het immers niet haalbaar om de rest van hun leven alle drugs af te zweren. Sommigen omschrijven deze benadering als "Minnesota-light": misschien blijft totale abstinentie wel het doel maar tussendoelen zijn minstens even eerbaar als deze de levenskwaliteit van de cliënten maar verbeteren.

Men maakt in *Sct. Ols* gebruik van de traditionele behandelingsmethodes die als gemeenschappelijk kenmerk hebben: in groep communiceren over gevoelens (zie 62). Omwille van de keuze voor het coaching-model is er ook relatief veel ruimte voor individuele begeleiding. Dit zijn zowel psychotherapeutische sessies die meer te maken hebben met het verwerken van het verleden als coaching-sessies die gaan over het opbouwen van een toekomst.

Daarnaast biedt men nog een aantal specifieke mogelijkheden aan:

- Men huurt driemaal per week freelance een masseur in voor de cliënten opdat zij zich ook lichamelijk goed zouden voelen.
- Om diezelfde reden gebruikt men ook acupunctuur en meditatie en beschikken de cliënten over een vrij te gebruiken sauna.
- Om positieve sociale ervaringen op te doen, gaat men samen op het eiland vissen, bowlen, rotsklimmen,...
- Een van de begeleiders van Olsker is een kunsttherapeut die regelmatig een intensieve tweedaagse workshop painting aanbiedt waar de cliënten in kleine groep weer op een andere manier hun gevoelens leren symboliseren.
- De mensen van het halfweg-huis worden aangemoedigd om de NA-meetings (zie 60) die gehouden worden in twee steden op Bornholm te volgen.

Ik verbleef zelf vier dagen in het halfweg-huis van Olsker en daar maakte ik een ceremonie mee voor een cliënt die vertrok.

Alle cliënten en alle begeleiders verzamelen in de gemeenschappelijke ruimte. Wie vertrekt, krijgt een halsketting met een zilveren dolfijn. De dolfijn gaat van hand tot hand en ieder wenst de cliënt iets toe. Nadien kiest de cliënt iemand uit de groep die de ketting rond zijn hals mag doen. Tot slot gaat iedereen rond de cliënt staan, leggen ze hem de handen op en zeggen ze samen het sereniteitgebed (zie 60).

Na vijf jaar "clean zijn" wordt de cliënt terug verwacht op Bornholm waar een klein feestje georganiseerd wordt. Hij geeft dan zijn zilveren dolfijn terug en ontvangt een ketting met een gouden dolfijn, symbool voor zijn verdere "cleane" leven.

65. THERAPEUTISCHE AFDELINGEN BINNEN GEVANGENISSEN

Denemarken telt acht open en zeven gesloten gevangenissen (zie 30) en de meeste hebben een aparte therapeutische afdeling voor de behandeling van verslaafde gedetineerden. Dat is nodig want, zeker in de open gevangenissen circuleren volop drugs en men schat dat 75 % van de gedetineerden probleemgebruiker of verslaafde zou zijn. De Deense overheid vraagt aan erkende privéorganisaties die hun sporen verdiend hebben op vlak van residentiële behandeling van verslaafden om, volgens offerte, binnen de gevangenissen zo'n therapeutische afdeling op te richten en te runnen.

Ik bezocht zelf de gevangenis van Jyderup (zie 30). Dit is een open gevangenis voor 162 gedetineerden en behoort naar Deense normen tot de top. Op het domein liggen verschillende werkplaatsen en een cellencomplex. Het geheel in een mooie groene omgeving doet eerder aan een fabriek of een legerkamp denken, enkel de hoge draad rondom herinnert je aan het feit dat het wel degelijk een gevangenis is.

In de gevangenis van Jyderup is het de privéorganisatie Sct. Ols (zie 64) die er een therapeutische gemeenschap runt. Deze is ondergebracht in een apart complex in dezelfde bouwstijl maar los van de eigenlijke gevangenis. Het lijkt een chalet met een draad omheen. De gevangenen worden cliënten binnen dit gebouw maar blijven wel opgesloten cliënten. Men heeft maximum 38 plaatsen voor gevangenen die uitdrukkelijk gemotiveerd zijn om te ontwennen. Wie het programma volgt, wordt er ook voor betaald, net zoals de gevangenen die arbeid verrichten.

In Jyderup zijn de cliënten die van de eigen gevangenis komen eerder beperkt. Naar een therapeutische gemeenschap gaan, betekent statusverlies voor een gevangene dus gaat men liever elders. Zo komen de meeste cliënten in Jyderup ook om dezelfde reden, van andere gevangenissen. Daarnaast zijn er ook mensen die in een arresthuis een motivatiegroep gevolgd hebben en bijvoorbeeld gevraagd hebben om door Sct. Ols behandeld te worden. Het spreekt voor zich

dat iemand die in een gesloten gevangenis zit alleen maar naar een therapeutische afdeling in een andere gesloten gevangenis kan gaan.

Wie opgenomen wil worden, moet een aanvraag doen. Er wordt geval per geval bekeken of men al dan niet in aanmerking komt. Mensen die bijvoorbeeld nog een lange straf moeten uitzitten, worden niet zo snel toegelaten. De behandeling duurt gemiddeld zes maanden en als men nadien bijvoorbeeld nog twee jaar naar de gevangenis moet, is men snel terug verslaafd. Ideaal is dus een opname op het einde van de straftijd.

Aangezien in elke gevangenis drugs aanwezig zijn, is het drugvrij zijn van de therapeutische afdeling een basisconditie waar zwaar op ingezet wordt. Elke dag zijn er urinetesten bij drie willekeurige cliënten en tijdens de gezamenlijke ochtendsessie zegt iedereen hardop dat men, om de groep te beschermen, elke vorm van drugbezit onmiddellijk zal doorgeven aan de verantwoordelijke. Wie de regel van drugbezit overtreedt, wordt zonder verwijl en definitief uitgesloten.

In principe kunnen de cliënten zolang als nodig en zolang hun straftijd duurt, in behandeling blijven maar meestal duurt dit tussen twee maanden en één jaar. De cliënten leven 24 uur per dag op die afdeling. Ze worden er net zoals de andere gevangenen ook "opgesloten" maar omdat het een open gevangenis is, is ontsnappen niet zo moeilijk (zie 30). De cliënten zijn enigszins beter af want ze hebben elk een vrij mooie kamer met toilet. Er zijn daarnaast nog gescheiden gemeenschappelijke douches en een living en een keuken per leefgroep. Centraal zijn er therapieruimten en burelen.

Overdag volgen de mensen, net zoals in elke therapeutische gemeenschap een behandelprogramma dat hier echter loopt van 7 tot 22 uur. Gedurende die periode loopt iedereen vrij rond op de afdeling. 's Nachts echter wordt iedereen opgesloten op de eigen kamer.

Het behandelprogramma is klassiek, zoals elders in Denemarken met vooral groepsmeetings. Daarnaast zijn er ook de huishoudelijke taken, vormingssessies, sport- en ontspanningsactiviteiten zowel binnen als buiten het gevangenisdomein, vanzelfsprekend vergezeld van een bewaker.

In Jyderup zijn er vier vaste bewakers uit de gevangenis zelf die zich bezighouden met de therapeutische gemeenschap en dit op eigen verzoek. Naast de bewakers zijn er zes begeleiders, personeelsleden van Sct. Ols. Vanuit de gevangenis komen één coördinator, iemand van de sociale dienst en een kok. Er zijn dus dertien mensen exclusief werkzaam op de afdeling.

Omdat het leven in de gevangenis traag gaat en veel dode momenten kent, heeft men gekozen om het programma in te delen in drie fasen, telkens gekoppeld aan een aparte leefgroep. De cliënten die het programma volhouden, krijgen zo het gevoel vordering te maken. De tijd die men in een bepaalde fase doorbrengt, is niet vooraf bepaald maar hangt af van de persoonlijke evolutie. Het therapeutisch programma is in grote lijnen hetzelfde in elke leefgroep.

De eerste groep wordt gevormd door de starters die meestal nog op vervangmedicatie staan. Groep twee is voor de mensen die volledig clean zijn. Deze twee groepen zitten in het afgesloten deel van de therapeutische gemeenschap en hebben elk maximaal twaalf plaatsen. De derde groep is voor de "gevorderden" die eerder een nabehandeling krijgen met meer eigen verantwoordelijkheid, te vergelijken met een halfweg-huis (zie 34). Deze groep telt maximaal veertien plaatsen en bevindt zich niet binnen het therapeutisch deel van het domein maar in een speciale vleugel van de gevangenis zelf.

Alle gedetineerden van Jyderup mogen overdag op het domein overal gaan en staan behalve in dat gebouw, dat bestaat uit twee vleugels, omdat daar geen drugs mogen binnenkomen. De ene vleugel is de drugvrije afdeling van de gevangenis voor gevangenen die geen behandeling wensen maar toch niet in contact willen komen met allerlei drugs. De tweede vleugel is voor de veertien mensen van groep drie. Er zijn daar ook twee begeleiders van Sct. Ols en twee eigen bewakers. De mensen van deze groep volgen ongeveer dezelfde behandeling maar hebben een grotere vrijheid. Waar bijvoorbeeld de mensen van groep één en twee naar NA-meetings (zie 60) gaan in de omgeving onder begeleiding, mogen zij dit doen zonder begeleiding.

De gevangenen van Denemarken kwamen mij reeds over als zeer humaan. De mogelijkheden die men biedt aan verslaafde gedetineerden zijn echter nooit gezien. Men kiest er in Denemarken resoluut voor om hierin te investeren vanuit de overtuiging dat er gewoonweg vele verslaafde gedetineerden zijn en dat ze bovendien toch veel tijd hebben.

66. TYPISCH DEENS

Als je vier maanden als "vreemdeling" in een land rondloopt, tijd hebt om te observeren en veel te beleven, dan vallen sowieso een aantal zaken op die anders zijn dan in het eigen land.

In andere stukjes heb ik al een aantal van die zaken beschreven. Hieronder vermeld ik die dingen die ik elders nog niet kwijt kon. Ik beweer zeker niet dat wat ik gezien, gehoord of ervaren heb, nergens anders dan in Denemarken te zien, te horen of te ervaren is maar de volgende dingen zijn mij daar wel opgevallen...

Vrienden begroeten elkaar met een soort afstandelijke maar vriendelijke knuffel, een combinatie van noordelijke gereserveerdheid met zuiderse warmte.

Wanneer men aan tafel gaat bij mensen, wordt de drank gewoon op tafel gezet. Bier, wijn, koffie,... worden aangeboden door de gastheer of -vrouw maar niet ingeschonken. Ieder kan zichzelf naar hartenlust bedienen.

Denen hebben veel vertrouwen in mensen.

Waar je inkomgeld moet betalen, bijvoorbeeld in een museum, moet je je aanmelden. Je zou ongemerkt kunnen binnenglippen zonder te betalen maar Denen doen dat niet.

Op vele plaatsen op de buiten zie je onbemande stalletjes met groenten en fruit langs de kant van de weg. Je kunt jezelf bedienen door te nemen wat je nodig hebt en het gepaste geld achter te laten in een busje.

In Denemarken heerst bij bijna iedereen een nationale trots, een verbondenheid onder de mensen die niets te maken heeft met hovaardigheid of chauvinisme. Het uithangen van de Deense vlag is daar een uiting van (zie 51).

In Deense cafés kun je spelen op de zogenoemde schoenmakersbiljart, een combinatie van onze gewone biljart met drie banden, topbiljart en Amerikaanse biljart. Net zoals bij ons zijn er twee spelers die spelen met een keu op een groene biljarttafel. Daarbij zijn er nog 6 gaten, 2 witte en 1 rode bal en vijf houten sticks in het midden die omver kunnen gespeeld worden.

Even wennen is het gebruik van de weeknummering. Iedereen in Denemarken weet steeds in welke week van het jaar men is, men communiceert afspraken, taakverdelingen,... met weeknummers. Zo is er bijvoorbeeld in week 40 elk jaar een nationale preventiecampagne, de *Uge 40*.

Schrikken doe je wanneer je op het kerkhof *Assistens Kirkegaard* in Kopenhagen mensen tussen de graven ziet zonnen en picknicken. Inderdaad, het kerkhof doet ook dienst als park, voor ons een bizar, maar daar een normaal gebeuren.

Opvallend in Denemarken en zeker in de steden, zijn de vele florerende zaken in tweedehandskledij, opgezet zowel door de Kerk, als het Rode Kruis, als privé.

Verder vielen mij nog enkele kleine, maar toch vermeldenswaardige dingen op :

De handdoeken hebben een lus in het midden van de korte kant.

De vensters hebben een ouderwetse sluiting op twee punten.

De verkeerslichten zijn voorzien van een secondeteller die de voetganger aangeeft hoelang het nog rood of groen is.

In elke trein is er een stiltewagon voor de pendelaars die rust willen; men mag er niet praten en moet de gsm uitschakelen.

Overal in de steden en naast de autowegen vind je er propere gratis openbare toiletten.

In Kopenhagen heeft de metro geen bestuurder; de computergestuurde toestellen rijden er ononderbroken dag en nacht.

67. GELIJKENISSEN EN VERSCHILLEN TUSSEN VLAANDEREN EN DENEMARKEN

Door mijn vele werkbezoeken en gesprekken met allerlei betrokkenen meen ik een vrij goede inschatting te kunnen maken van de gelijkenissen en de verschillen op het vlak van preventie en hulpverlening met betrekking tot het verslavingsthema.

Algemeen beschouwd zijn er een aantal opvallende verschillen tussen de Vlaamse en de Deense praktijk.

In Denemarken is alles op niveau van de gemeente georganiseerd en moet men dus niet zoals in Vlaanderen onderhandelen met andere beleidsniveaus om geld te krijgen of om zaken te verwezenlijken. De keerzijde is wel dat er, soms grote verschillen zijn tussen de gemeentes op vlak van service aan de burgers.

In Denemarken is er veel meer geld voorhanden in de sector. Dit maakt dat de sector wel tienmaal groter is dan bij ons, dat er veel meer mensen werken en dat er ook veel meer gebeurt en ontwikkeld wordt. Het is echter niet zo dat, ondanks de grote investeringen, alles er beter is en het blijft zeker de vraag of ze er ook tienmaal meer resultaat halen.

De vrije markt speelt meer in Denemarken dan in Vlaanderen. Het zijn niet de patiënten die moeten betalen maar de gemeentes die sterk onderhandelen over wie juist waarvoor moet betalen. Vooral in de residentiële sector wordt heel vaak per prestatie of per cliënt betaald. Daarenboven zijn er vele privéspelers en vzw's op de markt die afhankelijk zijn van de instroom van cliënten.

Over het algemeen gezien zijn er ook gelijkenissen tussen Vlaanderen en Denemarken.

In beide landen investeert men vooral in zichtbare problemen. Bijgevolg gaat de prioriteit naar illegale drugs en meer naar hulpverlening dan naar preventie.

Men probeert eveneens te besparen op alle vlakken. Ook al zijn de Deense organisaties veel rijker dan de onze, toch klagen ze ook ginder over noodzakelijke inkrimping.

En op de twee plaatsen oefent de overheid ook druk uit om de resultaten te bewijzen wat niet evident is en dus voor weerstand zorgt. Het personeel in de sector in Denemarken worden dus ook geconfronteerd met te behalen normen, registratiesystemen, kwaliteitsvereisten,...

Op het vlak van preventie zijn er zeker een aantal belangrijke verschillen.

In Denemarken focust men meer en exclusief op alcohol en/of illegale drugs terwijl wij ook werken rond medicatie, tabak, gokken en bij uitbreiding voor kinderen ook rond snoep, tv-kijken, videospelletjes,...

Men richt er zich bijna exclusief op jongeren, vooral in de leeftijd tussen 11 en 16 jaar in tegenstelling tot in België waar de hele bevolking, kinderen, volwassenen en ouderen aangesproken wordt. Als gevolg hiervan richt men zich in Denemarken vooral op die sectoren waar jongeren zich bevinden en dat zijn vooral de scholen en het uitgaansleven.

In Denemarken werkt men meestal rechtstreeks met de finale doelgroep, terwijl wij eerder kiezen om te werken via intermediairen.

Deense preventiewerkers werken vooral actiegericht terwijl hier toch vaak geprobeerd wordt om een structureel beleid te ontwikkelen.

De preventie in Denemarken sluit nauw aan bij de hulpverlening en is daarom vaak secundaire of tertiaire preventie en soms zelfs wat wij vroeginterventie zouden noemen. Bij ons wordt meer dan bij hen geïnvesteerd in primaire preventie.

Wat beide landen in ieder geval gemeen hebben, is dat het aantal preventiewerkers slechts een onbeduidend groepje vormt tegenover de vele hulpverleners.

Toen ik er seminaries gaf over "the Flemish experience" kon ik regelmatig ervaren dat mijn Deense collega's vonden dat zij meer van ons konden leren dan wij van hen op vlak van preventie. Vooral onze visie op preventie, namelijk "van kindsbeen aan leren omgaan met risicovolle producten waarbij niet gebruiken slechts één mogelijke vorm is", maakte indruk.

Ook wat betreft de hulpverlening verschillen Vlaanderen en Denemarken van elkaar.

In Denemarken is een enorm fijnmazig netwerk uitgebouwd van hulpverlening aan alcohol- en drugverslaafden, zowel ambulante als residentiële. Bovendien heeft elke Deense burger wettelijk recht op hulpverlening binnen de twee weken na aanvraag.

Daar alle aandacht gaat naar alcohol en illegale drugs, betekent dit dat de algemene geestelijke gezondheidszorg er minder sterk uitgebouwd is dan bij ons. Voor die andere problemen bestaan in Denemarken vaak lange wachtlijsten, soms zelfs voor een opname in de psychiatrie. Voor verslavingszorg is er bij wijze van spreken poen zat terwijl men bij andere geestelijke gezondheidsproblemen zich moet wenden tot de dure privésector. Buitenstaanders en mensen die niet in de verslavingssector werken, durven wel eens stellen dat verslaafden er ronduit verwerkt worden.

Positief is wel dat men in Denemarken, juist omwille van hun enorm uitgebouwd verslavingszorgcircuit, makkelijker de mensen aan de rand van de samenleving kan bereiken; mensen uit deze groepen hebben bijna steeds één of ander verslavingsprobleem. Bij ons vallen deze mensen naar mijn gevoel vaker uit de boot.

Naast het vermelde vielen mij nog twee kleinere verschillen op.

De hulpverlening aan alcohol- en illegaal drugverslaafden is in Denemarken bijna altijd strikt gescheiden. Het zijn twee totaal aparte circuits waarbij de medicatieverslaafden aansluiten bij de alcoholzorg, tenzij het gaat om illegale medicatie zoals doping of producten die men via internet kan kopen. Men heeft hiervoor gekozen omdat men vindt dat het om twee verschillende groepen van mensen gaat die ook liever zelf niet met elkaar geassocieerd worden.

In Denemarken zijn veel meer dan bij ons, ex-verslaafden actief in de hulpverlening. Dit heeft vermoedelijk te maken met de invloed van de Narcotics Anonymous (zie 60) die in Denemarken sterk uitgebouwd is.

En ten slotte heb ik het gevoel dat men zowel in Vlaanderen als in Denemarken "hardnekkig" blijft streven naar het clean maken van mensen wat vaker niet lukt dan wel (zie 68). Er gaan minder dan ook, net als bij ons, stemmen op om bijvoorbeeld harm reduction meer op de voorgrond te plaatsen.

68. KRITISCHE KANTTEKENINGEN BIJ HET HULPVERLENINGSAANBOD

Het is zonneklaar dat de Deense overheid enorm investeert in de verslavingszorg, vooral dan in de hulpverlening en daarbij vooral voor cliënten die clean willen worden. Daarom is het interessant om eens naar de cijfers te kijken, om te zien of dat vele geld ook goed besteed wordt.

De cijfers die men het meest hanteert, zijn die van de mensen die de behandeling uitdoen en die zijn indrukwekkend hoog, zeker als het gaat over illegale drugverslaving. Wanneer men alle cliënten neemt die starten met een pre-behandeling, dan stelt men vast dat tot 75 % daarvan clean uit de nabehandeling komt (na gemiddeld anderhalf jaar).

Wanneer men echter (nog steeds voor illegale drugs) gaat kijken bij de mensen die deze behandeling beëindigd hebben, dan stelt men vast dat van hen na één jaar nog slechts 20 % clean is en na twee jaar nog slechts 10 %. Er is dus een levensgroot verschil tussen succesvol clean worden en succesvol clean blijven.

Er is zelfs onderzoek gedaan met twee vergelijkbare groepen van illegale drugverslaafden waarbij de eerste groep gedurende een bepaalde periode alle mogelijke behandelingen kreeg terwijl de tweede groep in diezelfde periode geen enkele begeleiding kreeg. Na tien jaar werden de groepen opnieuw vergeleken en bleek dat 8 % van de eerste groep clean was en 5 % van de tweede groep.

Meer en meer kritische betrokkenen van de verslavingszorg beginnen zich vragen te stellen. Is men niet bezig met een circulair, zichzelf voedend systeem, een systeem dat overal illegale drugverslaafden rekruteert, ze vervolgens hooggespecialiseerd begeleidt en met succes ontwent, waarna deze mensen terug in hun eigen biotoop geplaatst worden, vrij snel hervallen en terug in het systeem kunnen instromen?

In elk geval lijkt deze redenering op te gaan indien men "clean van elk druggebruik" als uitkomstmaat neemt. De vraag is dan ook of dit de enige uitkomstmaat is...

Natuurlijk kan er ook een heleboel winst zijn op andere domeinen, bijvoorbeeld een betere sociale situatie, minder medische verwikkelingen, minder criminaliteit,... kortom de zaken die men ook bij harm reduction nastreeft. Harm reduction laat tussenstappen toe (meer of minder schade) terwijl het bij clean worden een kwestie is van alles of niets. Vanzelfsprekend zijn deze winstgebieden moeilijker te becijferen dan gewoon het aantal cleane cliënten te tellen. Toch gaan er in de sector meer en meer stemmen op om te differentiëren in de doelstellingen in plaats van enkel te focussen op het clean worden.

Een ander probleem is het bereik van de verslaafden. Bij de traditionele illegale drugverslaafden in Denemarken is heroïne de vaste drug. Het fijnmazig uitgebouwde systeem in Denemarken bereikt niet minder dan 90 % van deze populatie. Dit komt echter vooral door de tolerante politiek op vlak van

methadonverstrekking. Door methadon en andere vervangmedicatie zeer laagdrempelig te verstrekken, raken zeer veel mensen in het hulpverleningssysteem en draait men dus "een hoge omzet". De nieuwe drugs die in opmars zijn, zijn echter zoals elders cannabis, speed, cocaïne,... De gebruikers hiervan ervaren veel minder lijdensdruk dan de traditionele "junks" en raken dus veel minder in de hulpverlening. Hetzelfde fenomeen doet zich voor bij alcoholverslaving: het gaat in dit geval om een sociaal aanvaarde drug waardoor de alcoholverslaafde veel langer "normaal" kan functioneren. Ondanks het zeer uitgebouwde systeem van alcoholhulpverlening in Denemarken, bereikt men er toch slechts 10 à 20 % van de alcoholisten.

In mijn vele contacten die ik heb gehad, heb ik een aantal keren ernstig kunnen doorbomen met mensen die het eigen systeem in vraag stellen.

Een aantal kritische kanttekeningen wil ik hier tot slot graag meegeven.

Onderzoek wijst uit dat van de mensen die na de behandeling lange tijd clean blijven, dit vooral de mensen zijn die een kwaliteitsvolle en langdurige nabehandeling genoten hebben, vooral door een verblijf in een halfweg-huis. Als men echter het totale budget bekijkt dat een gemiddelde Deense gemeente aan verslavingszorg besteedt, gaat het leeuwendeel ervan naar de dure residentiële behandelingen die intensief en hooggespecialiseerd werken aan het clean worden. Men vraagt zich dan ook meer en meer af of het niet beter zou zijn de middelen te heroriënteren naar ambulante begeleiding en nazorg.

Vermoedelijk is het ideaal van clean worden geïnspireerd op het ideaal van een modelburger. Net zoals in de meeste West-Europese landen is dit ook in Denemarken iemand die niet verslaafd is en uit werken gaat. Vandaar dat men bij verslaving veelal kiest voor "healing" (clean worden) in plaats van "coping" (harm reduction).

Toch pleit men nu meer voor nieuwe therapievormen die aansluiten bij de dagelijkse leefsituatie van de verslaafden. Het is namelijk daar dat de cliënt terug terechtkomt nadat hij een gespecialiseerde behandeling heeft ondergaan. Is het dan niet beter deze mensen in hun eigen leefsituatie te begeleiden via bijvoorbeeld basaal sociaal werk of straathoekwerk in plaats van ze tijdelijk in een irreële cleane omgeving te stoppen?

Zelfhulpgroepen zoals Narcotics Anonymous (zie 60) kosten de samenleving weinig of niets en het is zonder meer duidelijk dat ze voor vele mensen in Denemarken een uitkomst zijn. De werkzame factoren zijn daarbij: betekenisverlening, sociale steun, emotionele uitingsmogelijkheden, vertrouwen,... en dat heeft iedereen nodig in het leven. Bij zelfhulpgroepen krijg je van en geef je aan de groep, net zoals in "gewone" sociale relaties. Populaire zelfhulpgroepen zoals de NA zweren daarenboven bij het begrip "god" of een hogere kracht als cruciale factor. Dit is een erfenis van de jaren '50 toen men aannam dat alleen "god" negatieve emoties zoals schuld en schaamte kon wegnemen.

Vele mensen haken af op deze spirituele dimensie. Sommige betrokkenen stellen dat deze noodzakelijke zelfvergiftiging vandaag echter ook mogelijk is buiten een "god" of een hogere kracht om. Een beschreven toekomstbeeld is daarom de oprichting van zelfhulpgroepen die volgens dezelfde principes werken maar zonder dergelijke goddelijke of hogere kracht.

Waar het schoentje vaak wringt, is dat de maatschappij, zowel in Denemarken als elders zweert bij professionele instituten en werkers. Sommige stemmen vinden dit op zich al enigszins paradoxaal: geeft men zo aan de verslaafden niet de boodschap "word zelfstandig, onafhankelijk (van drugs)", terwijl ze om dit te bereiken afhankelijk moeten worden van de hulpverlener...?

Vanzelfsprekend is het bedreigend als professional om je eigen bestaansreden grondig te bevragen, laat staan bij uitbreiding het hele hulpverleningssysteem. De meeste mensen in de verslavingszorg zullen integendeel zeggen: "Onze bijdrage maakt het verschil." Cruciaal is natuurlijk welk verschil en voor wie... voor zichzelf, voor de cliënt,...?

Wanneer men in Denemarken de resultaten eerlijk analyseert, moet men toegeven dat misschien het vele sop de kool toch niet waard is. Daarom is men in Denemarken voortdurend op zoek naar andere en nieuwe methodes om betere resultaten te halen, te verstaan: het aantal personen dat na een behandeling clean blijft, te doen stijgen. En daarom is er ook enorm veel geld voor allerlei nieuwe toepassingen die men elders in Europa minder of niet vindt.

Sommigen beweren echter dat het beter zou zijn om in plaats van de methode, het gewenste resultaat te bevragen: welke waarden hanteert men, wat is "een beter leven", gaat het daarbij altijd en voor iedereen over een leven zonder drugs,...?

Een van de vele boeiende contacten die ik had, ging zelfs zeer ver in deze redenering. Vele zwaar verslaafden, vooral dan aan heroïne, gebruiken deze drug om zware psychische pijnen en kwetsuren te overleven. Het gaat hier heel vaak om mensen met traumatische ervaringen in hun vroege kindertijd zoals fysiek, psychisch en seksueel misbruik. De verdoving door heroïne helpt hen te overleven. Indien men heroïne in zuivere vorm beschikbaar zou maken zonder dat het gerookt of geïnjecteerd moet worden, dan is dit product allerminst ongezond of levensverkortend. Daarover zijn zo goed als alle wetenschappers het eens. Zou men dan aan zulke mensen niet beter preventief heroïne geven en hen zo een pijnvrij leven garanderen in plaats van massaal veel tijd, geld en energie te pompen in het drugvrij maken van deze mensen? Natuurlijk is het wel zo dat heroïne verslavend werkt en dat men de rest van zijn leven via nieuwe heroïne aan de craving zal moeten voldoen, maar is dit zo erg? Nicotine is even verslavend (bijna niemand rookt enkel recreatief en geen enkele verslaafde roker stopt zonder moeite) en bovendien is tabak uiterst schadelijk en kankerverwekkend. Toch vinden de Deense en ook onze maatschappij het nog steeds geen probleem om deze drug, weliswaar gereguleerd en tegen serieuze kostprijs, laagdrempelig en volkomen legaal ter beschikking te stellen aan wie er behoefte aan heeft...

69. KRITISCHE KANTTEKENINGEN BIJ HET PREVENTIEWERK

Door de decentralisatie van bevoegdheden is in Denemarken consequent zowel de drugpreventie als het hulpverleningsaanbod voor verslaafden, toegewezen aan de gemeentes. Wat de hulpverlening betreft, lijkt dit een zinvolle keuze, voor preventie ligt dit echter heel wat moeilijker. Het geïnvesteerde geld moet in de beide gevallen rechtstreeks verantwoord worden aan de bevolking en hier wringt het schoentje bij preventie. Preventie is moeilijker te verantwoorden omdat het ten eerste meestal enkel werkt op lange termijn en ten tweede in principe vooral rendeert waar nog geen problemen zijn.

Als gevolg hiervan zijn toch een aantal zaken op te merken bij het concreet toepassen van het preventieaanbod in Denemarken.

- Preventie glijdt er in het algemeen af naar de hulpverlening, met andere woorden naar vroeg-interventie.
- Men focust bijna uitsluitend op jongeren.
- Er gaat bijzonder veel aandacht naar illegale drugs.
- Men werkt vooral actiegericht en veel minder structureel.

Alle Deense preventieorganisaties beschikken over een groot budget en kunnen dus ook relatief veel mensen tewerkstellen. Dit maakt het mogelijk om rechtstreeks te werken met de doelgroepen zelf in plaats van met intermediairen. Hierdoor mist men echter wel de voordelen die toch verbonden zijn aan het werken met intermediairen, namelijk enerzijds emancipatie en anderzijds multiplicatie. Dit betekent respectievelijk dat intermediairen steeds sterker worden en met hun kennis permanent aanwezig zijn in de organisatie én dat een intermediair sowieso meer doelgroepleden kan bereiken.

Ondanks het vele geld blijft men in het preventiewerk in Denemarken investeren in "meer-van-hetzelfde". Ik heb niet kunnen vaststellen dat men de grote input zou gebruiken voor een meer fundamentele benadering van de problematiek. Wanneer de overheid dus, zoals in Denemarken, extra veel geld geeft aan een bepaalde sector, betekent dit in ieder geval "meer" maar niet noodzakelijk "beter"...

70. EPILOOG

24 februari, zondagochtend 7 uur, nog 1 uur voor het "uur U"...

Ik laad, samen met Christine, de laatste zaken in mijn wagen. Gelukkig is het meeste al gisterenavond gedaan.

Daarna ontbijten we samen. We hebben met Tom afgesproken dat hij niet hoeft op te staan: ik heb gisteren al uitgebreid afscheid van hem genomen.

Vlak voor ik vertrek, loop ik toch nog even tot op zijn kamer. Hij slaapt, of doet alsof. Met een zwakke glimlach murmelt hij "goede reis". Ik denk aan onze laatste avond, eergisteren, toen we samen gingen bowlen en nadien eten in ons favoriete restaurant, en aan de twee prachtige doelpunten die hij gisteren voor VJ Baardegem scoorde.

Terug beneden neem ik afscheid van Christine. We zijn niet het koppel dat, letterlijk en figuurlijk, voortdurend aan elkaar "plakt".

Naar Jan Roggen, die mij al een hele week plaagt met "Ben je nu nog niet weg?" stuur ik nog snel een sms met "Ik ben weg!".

En dan is het grote moment aangebroken: bijna een jaar lang heb ik er naar uitgekeken en talloze voorbereidingen zijn eraan vooraf gegaan.

Ik rijd de auto uit de garage en draai de weg op. Ik laat mijn raampje zakken, wuif een laatste keer, en zie in de spiegel hoe Christine van op de oprit terugzwaait.

En ineens gebeurt het. Ter hoogte van Coiffeur Myriam kan ik me niet meer houden en begin ik te wenen. Ik probeer me te bedwingen, maar het gaat niet. De tranen lopen over mijn wangen en ik voel dat er ontelbare emoties door mij heen gaan zonder dat ik ook maar enigszins kan definiëren welke.

Lang duurt het niet. Nog geen 500 meter verder, aan dokter Verleysen, houdt het even plots op als het begonnen is. Ik veeg mijn tranen weg, haal diep adem en zeg: "Denmark, here I come!"...

